

Univerzita Hradec Králové  
Filozofická fakulta  
Historický ústav

# **Snahy sirotků o ovládnutí severních Čech a Horní Lužice**

Diplomová práce

Autor : Bc. Radek Brož  
Studijní program : N 7105/Historické vědy Mg  
Studijní obor : 7105T021/ Historie  
Vedoucí práce : doc. PhDr. Martin Šandera Ph.D.

Hradec Králové 2015  
**Univerzita Hradec Králové**  
Filozofická fakulta

**Zadání diplomové práce**

**Autor:** bc. Radek Brož

Studijní program: [N7105](#) / Historické vědy Mg

Studijní obor: [7105T021](#) / Historie

**Název závěrečné práce:**

**Snahy sirotků o ovládnutí severních Čech a Horní Lužice**

Název závěrečné práce AJ:

Orphans effort for Domination of Northern Bohemia and Upper Lusatia

**Anotace:**

Cílem této DP je popsat vývoj vztahů mezi exponenty sirotčího a katolického tábora v daném regionu, dále zmapovat mocenské rozložení, tedy pozemkovou držbu v regionu na začátku a na konci daného období, popsat vývoj diplomatických a obchodních vztahů, zdokumentovat vojenské akce a v závěru zhodnotit význam působení Sirotků v severních Čechách. Prameny a literatura: CDB, CDL, CDS, kroniky, městské knihy odborné práce R. Anděla, P. Čorneje, R. Jechta, F. Palackého aj.

Garantující pracoviště:

Historický ústav, Filozofická fakulta

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Konzultant:

Oponent:

Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Akademický rok

2015/2016

Datum odevzdání diplomové práce:

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Bc. Radek Brož

## **Anotace**

Radek BROŽ, *Snahy sirotků o ovládnutí severních Čech a Horní Lužice*, diplomová práce, FF UHK, Hradec Králové, 2016

První část práce popisuje dobové geografické podmínky ve sledovaném regionu se zvláštním zřetelem na komunikační síť, která výrazně ovlivňovala možnosti správy území, obchodu i přesunu vojsk. Dále mapuje vývoj pozemkové držby srovnáním situace na začátku a konci husitské revoluce. Mimo tohoto pomocného srovnání upozorňuje na význam změny konfese vrchnosti a jejím zdůrazněním umožňuje získat přehled o skutečném rozložení sil a sfér vlivu na sledovaném území.

Jádrem práce pak je chronologický popis událostí, členěný podle dlouhodobých trendů vývoje vztahů mezi husity stoupenci krále Zikmunda Lucemburského. V závěru je zmíněno několik otázek, které text buď navodil, nebo nedokázal zodpovědět. Nejdůležitější z nich je skutečný vztah exponentů husitského tábora k městu Žitava.

**Klíčová slova:** sirotci, husité, Šestiměstí, Horní Lužice, Boleslavský kraj

## **Annotation**

First part of this diploma work described contemporaly geographical conditions in watched region with special emphasis on roads, which affected possibilities of rule, trade and military logistic. Next described evolution of land possession and compared situation before and past of hussitical revolution. This is subsidiary comparing only. Important was changing of confession. It can to learn really power situation.

Merits of this work is chronological describtion of events, structured by long-term trends of evolution relations between hussits and catholicians. In epilogue are referenced some questions, which the text evoked, or unanswered. Most important question is real relation of hussitical exponents to the Žitava city.

**Keywords:** orphanes, hussite, Sexham, Uper Lussatia, Boleslav district.

## Obsah

Úvod .....	2
Kapitola 1. Geografie území .....	3
Kapitola 2. Majetkový vývoj .....	8
Kapitola 3. Česko-Lužické pomezí před vznikem sirotčího svazu.....	12
Kapitola 4. Růst vlivu sirotčího svazu na Česko-Lužickém pomezí .....	21
Kapitola 5. Sirotci na vrcholu moci.....	47
Kapitola 6. Vzestup vlivu Šestiměstí.....	55
Kapitola 7. Doznívání sirotčích aktivit po Lipanech .....	64
Závěr .....	70
Resume .....	75
Prameny a literatura .....	76
Jmenný rejstřík .....	82
Místopisný rejstřík .....	90
Přílohy .....	99

# Úvod

Cíle mé práce jsou dva. První je naznačen v samotném názvu: postihnout vývoj vztahů Sirotků k Horní Lužici. Vzhledem k neexistenci pramenů, dokládajících strategické záměry husitských hejtmanů, jsem byl nucen vývoj trendu dokládat konkrétními událostmi. To ovlivnilo formu textu - kvůli přehlednosti se jako nejvhodnější ukázal chronologický popis událostí. A právě z formy vyplynul druhý cíl: vytvořit objektivní přehled informací o dění v Česko-Lužickém pohraničí během husitské revoluce.

Textů, zabývajících se husitstvím v daném regionu je několik, žádný však nespĺňuje současné nároky na odbornost<sup>1</sup>. V žádném případě nechci snižovat odbornou úroveň velikánů, jakými byl Richard Jecht či dosud je Rudolf Anděl, ale i jejich práce jsou poplatné době svého vzniku.

Na rozdíl od svých předchůdců jsem se tedy soustředil na to, aby ideologie ani osobní preference nezkreslovaly celkový obraz. Tam, kde dřívější autoři opomíjeli, či bagatelizovali “nepohodlné” reálie, nebo naopak zdůrazňovali a glorifikovali zcela nepodstatné děje, jsem se snažil o objektivní popis.

Vzhledem k časovému a prostorovému vymezení obsahu textu jsem se soustředil na zachycení konkrétních reálií na úkor popisu všeobecně známých událostí zásadního významu pro celou husitskou revoluci. Pouze v případě, kdy tato událost přímo ovlivňovala dění ve sledovaném regionu, jsem se snažil na souvislosti poukázat. Důvodem pro zařazení kapitoly, popisující geografii regionu byl fakt, že geografické podmínky významně ovlivňovaly dění v regionu a jejich znalost je nutná k pochopení motivů představitelů obou táborů.

---

<sup>1</sup>Vladimír BERÁNEK, *Materiály ke studiu historie: (z čeho studovat?)*, Liberec, 2005, str. 25-37, 88-93.

# Kapitola 1. Geografie území

Geografické podmínky v daném regionu byly faktorem, který tehdy determinoval doslova vše. Reliéf krajiny, úrodnost půdy, přítomnost vody a nadmořská výška určovaly osadníkům kde mohou vybudovat svá obydlí, kde založit pole a co na nich pěstovat.

Na začátku patnáctého století byl proces zemědělské kolonizace boleslavského kraje i Horní Lužice ukončen<sup>2</sup>. V celé lokalitě se nacházelo jen několik neobývaných a tehdy hlavně neobyvatelných míst, položených zpravidla v horských pásmech Jizerských a Lužických/Žitavských hor, v členitém terénu kolem Dubé (současné CHKO Kokořínsko), případně v podmáčených říčních nivách, hlavně kolem řeky Ploučnice. Horní Lužice měla přírodní podmínky mnohem mírnější, a tedy i hustší sídelní síť. Osídlení se tedy nacházelo buď v úrodných pásmech poblíž vodních toků, nebo podél cest. Vedle vsí, majících vyloženě zemědělský charakter, se v regionu nacházelo i několik městeček a měst, plnicích i úlohu tržních a správních center. Na české straně se jednalo centra patrimoniální správy, nejbližším královským městem byla Žitava (Zittau)<sup>3</sup>.

Z hlediska zaměření této práce se jako zásadní jeví silniční síť. Pro pochopení situace je nutné si uvědomit, že severní část Boleslavska sloužila jako průchozí území pro cesty do Lužice a dále buď do Braniborska, nebo pro napojení na Via Regia<sup>4</sup>. Tento účel ztěžovaly přírodní podmínky, vedle horských pásem tudy vedly vodoteče i několika řek, konkrétně Jizery, Mohelky, Nisy, Ploučnice a Kamenice. Z těchto důvodů nepřekvapí, že většina cest vedla severojižním směrem, ostatní komunikace zpravidla sloužily jako spojky mezi “páteřními trasami”, či jako často využívané možnosti, jak se vyhnout placení mýta.

Východiskem všech cest byla Praha, odkud lze pokračovat na sever buď přes Mělník, nebo Mladou Boleslav. Z Mělníka vedla trasa do Bělé (Bělá pod Bezdězem), dále

---

<sup>2</sup> V daném regionu proběhlo později ještě několik dalších kolonizačních vln souvisejících s nezemědělskou činností, například soukenictvím, sklářstvím či těžbou a zpracováním rud a uhlí. Více: Carl Joseph CZOERNIG, *Topographisch-historisch-statistische Beschreibung von Reichenber: Nebst einem Anhang, die Beschreibung von Gablonz enthaltend: Mit einem Kupfer*, Wien, 1829.

<sup>3</sup> Ačkoli místní jména jinak uvádím v dobovém tvaru, dovolil jsem si učinit dvě výjimky: Zittau bylo tehdy českým královským městem, proto budu nadále používat český tvar Žitava a dále, ze stylistických důvodů, kvůli častému výskytu místního jména v adjektivním tvaru budu u města Görlitz užívat jeho český ekvivalent, tedy Zhořelec. Úplný toponomastický přehled je v příloze A.

<sup>4</sup> Průchodem Královské cesty (Via Regia) Horní Lužicí se detailně zabývá Ernst Heinz Lemper v článku *Der Neisseübergang der Via Regia und die böhmische Handelsstrasse*. Ernst-Heinz LEMPER, *Der Neisseübergang der Via Regia und die böhmische Handelsstrasse*. Vědecká pojednání = Wissenschaftliche Abhandlungen = Prace naukowe. II-2., Liberec, 1996, s.16-17.

Kuřích Vod (Kuřivody) a Mimoně. Odtud již pod přímým dohledem Ralska pokračovala do Stráže (Stráž pod Ralskem, Wartenberk) a Jablonného (Jablonné v Podještědí, Deutschgabel). Cesta odtud do Žitavy, známá jako Záhvožd'ská či Gebelstraße, je jednou z nejstarších komunikací v severních Čechách. Vedla přes Petrovice, za nimi se dělila na dvě větve, které se stýkaly v Žitavě. Jedna větev vedla přes ves Lückendorf kolem hradu a celestýnského kláštera na Ojvině (Oybin), druhá, schůdnější a častěji využívaná, hvozdem. Tato cesta procházela přímo hradební zdí strážního hradu Karlfried, takže tento hrad plnil vedle strážní ještě funkci mýtnice. Vedle již zmíněných na cestu dohlížely ještě hrady Bezděz, Vartenberk (Stráž pod Ralskem), Lemberk a Falkenberg. Clo se kromě Karlsfriedu platilo ještě v Mimoni, což vrchnosti tohoto tehdy městyse přinášelo značné zisky<sup>5</sup>. Z Mělníka vedla ještě druhá cesta na sever, a to po břehu Labe do Liběchova a odtud přes Dubou do Lipého (Česká Lípa). Od této významné křižovatky obchodních cest (přes Lipou vedla i cesta z Litoměřic do Mimoně, Turnova, Jičína a Hradce Králové, na kterou se zde napojovala větev do Děčína přes Benešov nad Ploučnicí), pokračovala kolem hradu Sloup do Cvikova, kde se dělila na větev do Jablonného, větev do Krompachu, Ojvína a Žitavy a větev do Rumburku, kterým procházela solná cesta z Míšně. Trasu této cesty střežily postupně hrady Bernštejn, Jestřebí, Lipý, Sloup, Milštejn a Tolštejn. Kolem Tolštejna procházela ještě Česká cesta z Děčína přes Kamenici (Česká Kamenice), která se v Rumburce napojovala na popisovanou cestu z Mělníka. J Fiedler uvádí ještě tzv. Diebsstraße, která od Tolštejna vedla do Krásného Buku a odtud buď k hradu Hohnštejn nebo do Sebnitz<sup>6</sup>. Z Rumburka pak vedly cesty do již zmíněné Míšně (přes Šluknov), Bautzenu (Budyšín), Löbau (Lobava, Lubij) nebo Žitavy. Množství hradů, mezi které patří i ještě nezmíněné Čap, Svojkov, Pihel a Falkenštejn svědčí o významu a výnosnosti těchto cest. Z Mladé Boleslavi pak vedla cesta údolím Jizery kolem hradu Michalovice kde se z ní vydělila odbočka do Bělé, kde se napojovala na cestu z Mělníka, dále kolem hradu Zvířetice do Hradiště (Mnichovo Hradiště), Svijan a Turnova (Turnau), odkud bylo možné pokračovat buď do Jičína a Hradce Králové či do Hodkovic nad Mohelkou (Liebenau) a odtud buď do Světlé (Český Dub) a dále do Stráže či do Liberce (Reichenberg), kde se cesta dělila na větev vedoucí údolím Nisy přes Machnín (Machendorf), kolem hradu

---

<sup>5</sup> V patnáctém století patřila Mimoň Vartenberkům, právo vybírat clo získali v roce 1371. Více: Miroslav HONCŮ, et al., *Mimoň v zrcadle staletí*, Mimoň, 2012, str: 114.

<sup>6</sup> Josef FIEDLER, *Heimatkunde des politischen Bezirkes Schluckenau*. Rumburk, 1898, str.174.



Hamrštejn do Chrastavy (Kratzau), Hrádku nad Nisou (Grotau) a Žitavy a větev do Frýdlantu (Friedland), ze kterého vedly cesty přes Reichenau (Bogatynia) do Žitavy, do Zhořelce (Görlitz), do Dolního Slezska (Lauben/Lubaň, Greifenberg/Gryfow Ślaski) či do Hejnic (Heindorf) a Nového Města pod Smrkem (Neustadt an der Tafelfichte) a odtud do Mirsku (Friedeberg) a Jeleniej Góry (Hirsberg)

Vedle těchto hlavních tahů vedly sledovaným územím ještě vedlejší cesty, zpravidla propojující významná místa na trasách páteřních tras. J.K. Hraše uvádí, že z Hradiště vedly ještě další dvě cesty, a to přes Strážiště do Stráže pod Ralskem a do Světlé, Osečné (Oschitz), Křižan (Kriesdorf) a Machnína. Dále zmiňuje ještě i cestu z Turnova podél Jizery do Krkonoš<sup>7</sup>. Seeliger pak upřesňuje informace o silniční síti na Frýdlantsku - z Bogatyni vedla odbočka do Hirschfelde, kde se napojovala na silnici ze Žitavy do Zhořelce. Z Hirschfelde však bylo možné dojet do Frýdlantu i přes Vísku. Další spojka pak vedla z Albrechtic přes Chrastavu do Jablonného v Podještědí<sup>8</sup>. Vzhledem k tomu, že přesný popis tras neexistuje, se můžeme jen domýšlet, kudy vedly. Dále je možné, že mimo popsané cesty byly i další, o kterých se dochované prameny nezmiňují. Je však nepravděpodobné, že by měly nějaký zásadnější význam.

V souvislosti se silniční sítí je třeba zmínit jejich ochránce, respektive rody, které je ovládaly. Cesta z Mělníka přes Dubou a Lipý do Rumburka a dále vedla celá územím Ronovců. O Gebelstraße a její pokračování jak do Mělníka, tak do Mladé Boleslavi se dělili král, Vartenberkové a páni z Michalovic, o cesty pojizeřím pak páni z Michalovic s pány ze Zvířetic, cisterciáky z Hradiště, Valdštejny, světelskými Johanity a Bibrštejny. Část úseku z Liberce do Žitavy ovládali Donínové a nemůžeme samozřejmě pominout Žitavu samotnou, ostatní města Šestiměstí a lužického hejtmana. Velké rody tedy ovládaly velká území a velké úseky cest. Tuto nezpochybnitelnou strategickou výhodu však dokázali využít pouze Bibrštejnové, protože celé jejich území spravoval senior rodu sám. Ronovci i Vartenberkové však tvořili značně rozvětvený rozrod bez pevného vedení, kdy každý

---

<sup>7</sup> Více : Jan Karel HRAŠE, *Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách*, Nové Město nad Metují, 1885, str:79-81.

<sup>8</sup> Více: Ernst Alwin SEELIGER, *Die Geschichte des Friedländischen bis zum Ausbruch des dreissigjährigen Krieges*. Frýdlant, 1926. ,str:55-58.

majitel hradu upřednostňoval své partikulární zájmy. Tato situace se s nástupem husitství a konverzemi jednotlivců z řad členů těchto rozrodů ještě vyhrocovala<sup>9</sup>.

Paradoxně nejméně významnou geografickou veličinou je v našem případě zemská hranice. Hranice jednotlivých držav měly svůj neoddiskutovatelný význam, který v souvislosti vývojem politické situace ještě rostl. Zemská hranice nikoli. Je pro to několik důvodů. Za prvé: hranice procházela konfesijně jednotným územím, nepředstavovala tedy překážku z hlediska sankcí vůči nepřátelskému vyznání (tj. nebyla použitelná ve smyslu “zde jsou naši a tam už ne”). Za druhé: ačkoli se to zdá neuvěřitelné, ani tehdy nebylo zcela jasné, kudy vedla. Důvod je následující: Žitavsko bylo coby součást tzv. Záhvozdu českým územím. Žitava samotná byla od roku 1255 královským městem. Po vymření Přemyslovců se Žitavska zmocnil Jindřich z Lipé, který jej později vyměnil s Janem Lucemburským za statky v Čechách a na Moravě. Ten Žitavsko udělil v léno vévodovi Javorskému, od kterého jej Karel IV. získal zpět. Od roku 1346 se tedy stalo Žitavsko opět integrální součástí Koruny České<sup>10</sup>. Toho roku se však Žitava spolu s městy Bautzen, Löbau, Görlitz (Zhořelec), Kamenz (Kamenec) a Lauban (Lubáň) spojily do obraného svazku jménem Šestiměstí<sup>11</sup>. Žitavsko se, aniž by k tomu mělo nějaký dohledatelný právní podklad, začalo považovat za součást Horní Lužice. De iure bylo českým územím, de facto integrální součástí Šestiměstí a Horní Lužice jako takové<sup>12</sup>. Tento stav trval i ve sledovaném období. Jako zemskou hranici tedy můžeme brát buď horské pásmo, jak tomu bylo později, nebo hranice Žitavska. Zde se ovšem potýkáme s problémem, že dosud nepodařilo určit, kudy vedla. František Palacký sice v roce 1847 připravil podklady pro Historickou mapu Čech, rozdělených na archidiakonáty a děkanáty (vydal Josef Kalousek v roce 1874), kde prezentoval svoji vizi zemské hranice prakticky zrovnávající Frýdlantský a Šluknovský výběžek, ale tato teorie se neopírá o přesvědčivé podklady. Je velmi pravděpodobné, že se Palacký v tomto případě mýlí. Podle jeho názoru by hranice vedla volnou krajinou bez výrazných orientačních bodů, což by její vytyčení značně ztěžovalo a téměř znemožňovalo

---

9 Rudolf ANDĚL, *Husitství v Severních Čechách*, Liberec, 1961, str. 30. Dále jen: ANDĚL, *Husitství*

10 František HONZÁK - Bořek NEŠKUDLA - Marek PEČENKA - František STELLNER - Jitka VLČKOVÁ, *Evropa v proměnách staletí.*, Praha, 2001, str.747.

11 *Tamtéž*, str. 637.

12 Srv.: Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V. 1402-1437*. Praha, 2000, str: 479: ... *Spíše se dá mluvit o pomezí. Vždyť samotná Žitava se geopoliticky začala počítat k Horní Lužici až ve druhém decenniu 15. století....* Dále jen: ČORNEJ, *Velké dějiny V.*

její dodržování. Dalším protiargumentem je pak silniční síť- například Frýdlant tehdy spojovaly se zemskou stezkou z Žitavy do Zhořelce (Gözlitz) hned dvě rovnoběžné komunikace, jedna vyústovala u Hirschfelde, druhá u Ostritz, tedy jen zhruba míli od sebe. Středověk nepřál nesmyslnému plýtvání, proto toto zdvojení postrádá smysl. Pokud ovšem mezi nimi nevedla právě ona zmiňovaná zemská hranice. Dalšími velmi pravděpodobnými úseky pak byly toky řek Mandavy a Nisy. Mandavu však hranice musela na neznámém místě opustit a vést otevřenou krajinou na sever od Žitavy k Nise. Její přesnou trasu se však ani velmi důkladným pátráním nepodařilo určit<sup>13</sup>. Markéta Marková se domnívá, že zemskou hranici kopírovala hranice církevní. Dokládá to zjištěním, že ženský cisterciácký klášter Marienthal, který se nachází na břehu Nisy nedaleko Ostritz, světil pražský, nikoli míšeňský biskup<sup>14</sup>. Ani tento poznatek však do problému mnoho světla nevnáší. Marienthal se nachází v prostoru mezi výše zmíněnými komunikacemi z Frýdlantu, můžeme jej tedy použít jen jako zpřesnění odhadu hraničního bodu.

Závěrem se sluší dodat, že ačkoli tehdejší obyvatelé jistě velmi přesně věděli, kudy hranice prochází, my ji již nenajdeme. Důvodem je způsob jejího vytyčení. Marková uvádí dva druhy hranice, a to pásovou a lineární<sup>15</sup>. Zatímco pásovou hranici tvoří pruh neproniknutelného terénu, například horské pásmo, vodní tok, bažina či les, lineární hranicí je stanovená linie, někdy vedená i vzdušnou čarou, která spojuje významné orientační body, ať už přirozené, např. skály, soutoky řek a potoků nebo dominantní osamělé stromy, či umělé, tedy stavby všeho druhu, od křižovatek přes mohyly po hraniční kameny. V kulturní krajině Horní Lužice byly jedinou možností přirozených hranic řeky, mezi kterými pravděpodobně vedla hraniční čára lineárního typu. A pro ni se orientační body nezachovaly.

---

13 V letech 1945-46 se československá vláda vážně zabývala myšlenkou na připojení Žitavska. V Žitavě dokonce vznikl národní výbor a MNO vytvořilo komisi v čele s gen. justice A. Fryntou, která měla za úkol vedle agitace mezi pobělohorskými vystěhovalci shromáždit veškerou dostupnou dokumentaci, dokazující České nároky na tento region a pochopitelně vytyčit historickou hranici. Od myšlenky se záhy ustoupilo, mimo jiné kvůli neúspěchu této komise. Jediným výstupem pak byl sborník textů jejích členů. Více Antonín FRYNTA - Hugo ROKYTA, *Žitavsko v českých dějinách: Sborník prací členů výzkumného vědeckého sboru*. Praha, 1947.

14 Markéta MARKOVÁ, *Hranice přemyslovského státu*. IN: Pavlína MAŠKOVÁ- Robert NOVOTNÝ- Petr SOMMER- Dušan TŘEŠTÍK - Josef ŽEMLIČKA, *Přemyslovci: budování českého státu*, Praha, 2009, str. 486.

15 Markéta MARKOVÁ, *Vymezování hranic a jejich značení v přírodě ve středověku*. IN: Robert ŠIMŮNEK, *Regiony - časoprostorové průsečíky?*, Praha, 2008, str. 99.

## Kapitola 2. Majetkový vývoj

Během každé, tedy i husitské revoluce dochází k masivním přesunům majetku. Zatímco movité jmění mění majitele velmi dynamicky, a až na případné astronomické sumy nemá na dění v širším kontextu vliv, u nemovitostí je situace zcela jiná. Pozemková držba byla pro vrchnost zásadní, proto nepřekvapí, že jí byla věnována značná část úředních dokumentů.

Nejinak tomu bylo na sledovaném území. Na první pohled se může zdát, že k nějak výrazným přesunům majetku nedošlo. Jistě, církevní statky byly zcela rozchváceny, ale porovnáme-li územní držbu na začátku sledovaného období a na jeho konci, zaznamenáme poměrně málo změn. Dynamický vývoj mocenské situace v regionu se projeví až tehdy, kdy u jednotlivých vrchností začneme sledovat jejich vyznání. Ve chvíli, kdy pomyslnou mapu zaplníme ne jednotlivými hranicemi panství, ale hranicemi mezi konfesemi, získáme představu o skutečném rozložení sil<sup>16</sup>.

Největšími pozemkovými vlastníky v regionu byli příslušníci panského stavu. Nejlépe lze situaci sledovat na držbě hradů. Na prvním místě co do počtu vlastněných hradů se nacházejí Vartenberkové, kteří jich měli deset, a to pan Jindřich hrady Valdštejn, Chlum a Nístějku, bratři Beneš, Jan a Markvart hrad Stohánek, Petr hrad Děvín a (pravděpodobně) Čeněk hrad Zásadku. Nejvýznamnějším Vartenberkem co do majetku i vlivu byl pak Jan Chudoba z Vartenberka na Ralsku, kterému vedle Ralska a Vartenberku patřil ještě Lemberk a Raimund<sup>17</sup>. Kromě těchto hradů držel na základě listiny krále Zikmunda z 28.10.1420 ještě i církevní majetek, ležící v Boleslavském kraji, konkrétně cisterciácký klášter Hradiště, Světlou a vsi Pátek a Kostomlaty, v celkové hodnotě převyšující sumu 5000 kop grošů<sup>18</sup>. Pomyslné druhé místo obsadili páni z Dubé, nejvyšší komorník Aleš Škopek z Dubé zde držel Dražice a Kokořín, Jindřich Berka, zvaný Beroušek, Housku, bratři Jaroslav a Jindřich Milštejn, Václav Zakšín a Jindřich Hlaváč Starý Bernštejn, celkem tedy šest hradů<sup>19</sup>. Páni z Michalovic, tehdy reprezentovaní Janem starším, řečeným

---

16 Orientační mapky, zobrazující pozemkovou držbu na začátku a konci sledovaného období jsou obsahem přílohy C.

17 Rudolf ANDĚL, *Styky šlechty severních Čech s Lužicí v letech 1419-1434*, IN: Jiří KOŘALKA(ed.) Sborník Severočeského muzea, Historia I., Liberec 1958, str. 7.

18 Antonín HAAS, (ed.) *Archiv Koruny České 5, Katalog 1387-1437*, Praha 1947, str.178, č.289.

19 Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Kniha o Housce, Díl I.*, Praha, 1930, str. 41-45.

Michalec, spravovali Michalovice, Mladou Boleslav a Hrubý Rohozec<sup>20</sup>. S Vartenberky sousedili Bibrštejnové, držící v osobě Václava z Bibrštejna hrady Frýdlant, Jezdec a Hamrštejn, a Donínové, kteří v osobě Albrechta z Donína seděli na Grabštejně a Falkenburku<sup>21</sup>. Dalšími zde usedlými pány pak byli Jan z Jenštejna na Hrubé skále a Staré, Mikuláš Zajíc z Hazmburka na Kosti, Ota z Bergova na Troskách a bratři Jan, Jindřich, Petr, Václav a Vilém ze Zvířetic na Zvířeticích<sup>22</sup>.

Rytířské rody byly na počátku sledovaného období mezi držiteli hradů zastoupeny spíše výjimečně, vedle bratrů Bartoše a Bernarda z Valečova na Valečově známe ještě Ondřeje Paldra z Vařin na Rotštejně, Petra ze Zásady na Návarově a Václava z Dobrovice na Frýdštejně<sup>23</sup>.

Na konci sledovaného období zjistíme, že kromě krále a církve, kteří ve sledovaném prostoru ztratili vše, pocítili ztráty i původně přední vlastníci z řad panstva. Snad jen páni z Michalovic své državy nejen udrželi, ale ještě zvětšili, protože získali zástavou i hrad a panství Bezděz<sup>24</sup>. Změnám se zcela ubránili Bibrštejnové, Házmburkové, Zvířetičtí a Ota z Bergova, celkový počet vlastněných hradů se nezměnil u Donínů, kteří náhradou za pozbylý Falkenberg získali Rojmund a u Jenštejnů, kde Jan mladší získal náhradou za Starou hrad Nístějku. Nově se, co se držby hradů týče, u nás vyskytují Valdštejnové, kteří získali Vranov a Stohánek, a Benešovici, jejichž příslušník Kuneš Rozkoš z Dubé získal Ralsko.

Ztráty vykázali páni z Dubé, kteří si podrželi pouhé tři hrady, Jindřich Milštejn, bratři Jindřich mladší, Hynek, Mikuláš a Zbyněk Lemberk a k rodovému majetku patřil ještě skalní hrad Zakšina. Nejhlouběji klesli Vartenberkové, kterým zůstaly jen hrady Zásadka a Benešem ovládaný Děvín<sup>25</sup>. Výjimku v majetkovém propadu Vartenberků pak tvoří

20 Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic – Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice, 2010, str. 32.

21 Jiří ÚLOVEC, *Hrad Hamrštejn I. – Přehled dějin hradu a jeho držitelů*, IN: Milan SVOBODA-Miloslava MELANOVÁ - Ivo HABÁN (edd.), *Fontes Nissae IV./2003*, Liberec 2003, str. 21.

22 Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. 1.* Praha, 1992. Str. 17-18., 68., 181-182, páni ze Zvířetic pak: Jan HALADA. *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. 2.* Praha, 1993, str. 171-172.

23 August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl X. Boleslavsko*, Praha, 1997, str. 74., 118., 259., 295.

24 August SEDLÁČEK (ed.), *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914, str. 177, č. 1282.

25 Stanislav KASÍK, *Nejvyšší číšníci Království českého v rodě pánů z Vartenberka*, IN: Jan LOCH (ed.), *Heraldická ročenka 1999-2000*, Heraldická společnost, Praha 2000, str. 58-71.

děčínský Zikmund z Vartenberka, který své statky dokázal uhájit<sup>26</sup>. Příčinou mocenského pádu pánů z Dubé a Vartenberků byla změna konfese. Zatímco například Jan starší z Michalovic byl ze svého rodového sídla vypuzen a ustoupil jen na nedaleký Bezděz, odkud on i jeho synové hájili v kraji práva krále Zikmunda, Jan Chudoba z Vartenberka, původně mocný a vážený spojenec Šestiměstí, který hornolužičanům poskytoval mimo jiné cenné zpravodajské služby, po ztrátě hradu a města Lípy vyhodnotil situaci jako neudržitelnou a v obavě ze ztráty majetku „prozřel“ a přísahal na Artikuly.

Výrazně aktivní bilanci naopak měla ve sledované lokalitě nižší šlechta. Nejednalo se však o zde již dříve usedlé rytíře, ale zpravidla o hejtmany sirotčích vojsk. Ze „starousedlíků“ měli největší možnosti k obohacení bratři Bartoš a Bernard z Valečova, kteří aktivně vystupovali za věc kalicha od samého počátku, a to proti zdrcující převaze Vartenberků, Michaloviců, Oty z Bergova a cisterciáků z Hradiště. Byli velmi blízcí Janu Žižkovi, dokonce se stali konsignátory jeho Vojenského řádu. Jejich význam dokazuje i fakt, že v roce 1427 měli ve správě hrad Valdštejn, kde vykonávali dozor nad internovaným Zikmundem Korybutovičem<sup>27</sup>. Krátce nato však z pramenů mizí a pravděpodobně umírají, protože v roce 1437 je na Valečově uváděna vdova Machna se syny Jiřím a Břeňkem. Jejich smrt tak pravděpodobně znemožnila tomuto původně měšťanskému rodu majetkový rozmach<sup>28</sup>. Uprázdňená sídla tedy obsadili noví příchozí. Na čelném místě je třeba zmínit hejtmana Mikuláše Sokola z Lamberka, který koupil hrady Falkenberg a Vartenberg<sup>29</sup>. Dále pak Jana Čapka ze Sán, který si již v roce 1425 obsazenou johanitskou komendu ve Světlé přestavěl na hrad a nechal si její držbu potvrdit od císaře Zikmunda v roce 1436<sup>30</sup>. Dále nelze opominout významné osobnosti, jako například Jana ze Smiřic, který koupil Housku, bývalého tábořského hejtmana Jan Řitku z Bezdědic, který získal Kokořín a Jana z Kunvaldu, obývajícího Dražice. Rotštejn zůstal v držení Paldrů, neboť jej zdědil Ondřejův syn Václav. Frýdštejn pak obsadili bratři Bohuš a Vaněk z Kováně.

---

26 Stanislav KASÍK, *Nejvyšší číšník Království českého v rodě pánů z Vartenberka*, IN: Jan LOCH (ed.), *Heraldická ročenka 1999-2000*, Heraldická společnost, Praha 2000, str. 64.

27 Rudolf ANDĚL, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku – Severní Čechy*, Praha 1984, str. 492.

28 *Tamtéž*, str. 492.

29 František PALACKÝ (ed.), *Archiv český, čili Staré písemné památky české i moravské, z archivův domácích i cizích, DJL Prvý*, Praha 1840, str. 249. Dále jen: PALACKÝ, *Archiv český*.

30 Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského*, Mnichovo Hradiště 1917, str. 144.

Existují však ještě dva subjekty, u kterých můžeme mluvit o stoprocentních ztrátách. Jsou jimi král a církve. Věnujme se nejprve církvi. Na sledovaném území se nacházelo několik klášterů, samozřejmě s rozsáhlým pozemkovým majetkem. Nejvýznamnější byl bezesporu cisterciácký klášter v Hradišti, následovaný johanitskou komendou ve Světlé. O něco méně rozlehlé pozemky spravovali dominikáni z klášterů v Turnově a Jablonném. Nejnižší důchody pak vykazovali augustiniáni z Bělé pod Bezdězem. Nelze samozřejmě zapomínat ani na majetek jednotlivých far. Celkově lze konstatovat, že církevní majetek činil zhruba 10% půdy<sup>31</sup>. Královským zbožím pak bylo jen panství Bezdězké. Zatímco král svůj majetek zastavil svému věrnému stoupenci Janu staršímu z Michalovic, církevní državy byly zcela rozchváčeny jak útoky jednotlivých stran pod obojí, tak činností svých údajných ochránců, vyznávajících římský ritus.

Jak bylo uvedeno výše, nejdůležitějším údajem pro získání přehledu o mocenské situaci v regionu je konfese jednotlivých držitelů opevněných sídel. Povědomí o vyznání jednotlivých aktérů však není samospasitelné, neboť nepostihuje různě dlouhá období spojenectví na ekonomické, nikoli náboženské bázi. Navíc, u některých zúčastněných došlo k její změně, výjimečně i opakovaně<sup>32</sup>. Celou mocenskou situaci není možné zcela rekonstruovat, protože prameny neposkytují dostatek informací. Následující soupis tedy mocenské a náboženské preference spíše jen nastiňuje.

Po roce 1438 můžeme k vyznavačům římského ritu prokazatelně řadit pány z Michalovic (Jindřich Kruchlata vlastní Michalovice, Bezděz, Hrubý Rohozec a Mladou Boleslav), pány z Dubé (bratři Berkové na Lemberce, Chval na Jablonném v Podještědí) pány z Bibrštejna (Oldřich na Frýdlantě a Hamrštejně), Jindřicha Berku (na Lipém a Milštejně), Otu z Bergova (Trosky), pány z Jenštejna (Jan ml. Na Hrubé Skále, Václav na Nístějce), Mikuláše Zajíce z Hazmburka (Kost), pány z Donína (Vence na Grabštejně, Hlaváč na Rojmundu) a Václava Pladru z Vařin (Roštejn)<sup>33</sup>. Pod jednou vyznávali pravděpodobně i Valdštejnové (Zdeněk na Stohánku, Heník na Malé Skále), Beneš z Vartenberka (Děvín) a

---

31 ANDĚL, *Husitství*, str.30. Srv. : Miloš PROKOP, *Proměny majetkového a mocenského postavení šlechty na Boleslavsku v 15. století na pozadí držby opevněných sídel*. IN: Milan SVOBODA, (red), *Pax bello potior – Sborník věnovaný doc. Rudolfu Andělovi*, Liberec, 2004, str. 66-104.

32 Více např. Rudolf URBÁNEK: *Věk poděbradský, České dějiny dílu III část 1*, Praha 1918, str. 137-223.

33 Více viz.:August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze české, díl X: Boleslavsko*, Praha 1932.

Bohuš z Kováně (Frýdštejn)<sup>34</sup>. U ostatních držitelů hradů, samozřejmě vyjma sirotčích a tábořských hejtmanů, jsme z důvodu absence pramenů odkázáni na pouhé spekulace. I tak je však zřejmé, že příslušníci strany pod jednou měli výraznou převahu.

Celý tehdejší Boleslavský kraj byl před i po revoluci silně decentralizovanou oblastí, ve které absentující královská mocenská centra nahrazovaly sídelní hrady panských rodů. I to hrálo značnou roli na konfesijně-ekonomicko-politické šachovnici. Ke změnám vlastnických vztahů nedocházelo hlavně dobytím, jak by se mohlo v těchto bouřlivých dobách zdát, ale i zcela prozaickými způsoby, jako koupí, zástavou, dědictvím či jako věno.

### **Kapitola 3. Česko-Lužické pomezí před vznikem Sirotčího svazu**

Události, odehrávající se v dané době na daném území jsou pouhým výsekem kontinuálního běhu historie. Byly vyústěním předchozích dějů, se kterými pak společně ovlivňovaly děje následující. Proto není možné omezit popis událostí jedním konkrétním datem. Když rozhrneme pomyslnou oponu, objeví se před námi konkrétní scéna, ale není možné ji pozorovat bez povědomí o tom, co jí předcházelo. Obraz vytržený z kontextu je jen abstrakcí bez vztahu k pravdě. Sledovaným jevům předcházely události často významnější než objekt zkoumání. Vznik obou uskupení byl ovlivněn vztahy jednotlivých aktérů, které byly často závislé na vztazích jejich předků, na smlouvách, bojích a křivdách.

Ačkoli se tato práce zabývá sirotky, musím alespoň ve stručnosti shrnout relevantní události z doby, kdy sirotci jako takoví neexistovali. Co tedy zvolit jako onen startovní bod? Jana Husa a jeho styky se severočeskou šlechtou? Rozhořčenou reakci na jeho uvěznění či upálení? Pražskou defenestraci?

Jako nejvhodnější bod, odkud začít, jsem zvolil datum 18. listopadu 1419. Tímto dnem je datován list Jana Chudoby z Ralska zhořeleckým, ve kterém je informuje o výsledku toho, na čem se v říjnu dohodli, tedy o svých jednáních s pány Čeňkem z Vartenberka,

---

<sup>34</sup> Heník z Valdštejna se v samém závěru revoluce přidal na stranu podobojí, pravděpodobně se však jednalo o krátkodobou účelovou záležitost. Podobně tomu bylo i u Bohuše z Kováně, který na Artikuly přísahal v roce 1432, ale poručníkem jeho dětí se stal Jan Zajíc z Hazmburka.



Jindřichem z Vartenbeka, Janem Michálcem z Michalovic, Otou z Bergova, Mikulášem Zajícem (z Hazmburka), Hlaváčem z Dubé na Lipém a Janem z Jenštejna, kteří ho ujistili, že vše učiní ku prospěchu krále. Dále dodává, že Hynek Berka zvaný Hlaváč (tehdy hornolužický zemský fojt) mu dosud neodpověděl<sup>35</sup>. O schůzce ve Zhořelci která popisovaná jednání iniciovala, se vágně zmiňuje Jecht na stranách 19 a 20. Podle něho v říjnu vycestoval Jan Chudoba z Ralska do Horní Lužice dvakrát, jednou na jednání s celým Šestiměstím, jednou jen do Zhořelce<sup>36</sup>. Od tohoto dne tedy můžeme hovořit o přeshraniční alianci králi Zikmundovi věrných šlechticů s měšťany. Představa, že budou v budoucnu postupovat společně a ve vzájemné shodě je iluzorní, základy pro oboustranně výhodnou spolupráci však byly položeny.

A konzultací bylo třeba, protože se situace nadále vyostřovala. Král Zikmund o Vánocích svolal zemský sněm do Brna, na kterém byl, ač proti zažitým zvyklostem, přijat za českého krále. Zde ještě vystupoval umírněně, zvláště vůči šlechtě. Nemilostivě, avšak bez represálií, se zachoval jen k delegaci pražských měst, jejichž aktivity považoval za rebelii<sup>37</sup>. V nastalém kurzu pak pokračoval na počátku roku 1420 na říšském sněmu ve Vratislavi, kde byla 17. března vyhlášena křížová výprava proti Čechům<sup>38</sup>. Zveřejnění papežské buly „*Omnium plasmatoris Domini*“ předcházela oběžník z 10. února, ve kterém král přikazuje poddaným stranit se viklefitů a řídit se příkazy církve<sup>39</sup>. Jeho chování, tak odlišné od brněnského, muselo být pro utrakvisty nepřijemným šokem.

Z hlediska dalšího vývoje událostí je neméně významným počinem vznik Hradiště hory Tábor<sup>40</sup>.

Do chronologické posloupnosti dále zapadají zmínky o aktivitách severočeských šlechticů. 17. dubna 1420 „... *dominus Czenko de Wartemberg, castris Pragensis supremus*

---

35 František PALACKÝ (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an I.*, Praha 1873, str. 12, č.9. Dále jen: PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*

36 Richard JECHT, *Der Oberlausitzer Hussitenkrieg und das Land der Sechsstädte unter Kaiser Sigmund*. Görlitz, 1911, str. 19-20. Dále jen: JECHT, *Hussiten*.

37 František KAVKA *Poslední Lucemburk na českém trůně*, Praha, 1998, str. 39-42. Dále jen: KAVKA, *Zikmund*. Srv: PALACKÝ, František. *Dějiny doby husitské: Vyňato z díla: Dějiny národu českého w Čechách a na Morawě díl I.*, Praha, 1870, str: 340-342. Dále jen: PALACKÝ, *Husité*. Palacký tvrdí, že Zikmund vystupoval proti všem tvrdě a považoval je za rebely.

38 ANDĚL, *Husitství*, str.43.

39 KAVKA, *Zikmund*, str. 44-46.

40 Více: *Vavřince z Březové kronika husitská*, Josef EMLER (ed.), *Fontes Rerum Bohemiarum Tom. V.: Prameny dějin Českých, díl V.* Praha, 1893, str. 357. Dále jen: FRB V.

*purgravius, a rege Hungarie Sigismundo sepefato de Wratislavia re deundo et cogito, quod ipse rex communionem calicis annullare vellet totaliter, expulsis adversariis omnibus communionis calicis ... castrum ipsum cumsuis obsedit se cum Pragensi civitate uniens pro veritatis defensione...*"<sup>41</sup>. Což provedl mimo jiné tím, že zajal své příbuzné Jana Chudobu z Ralska a Zikmunda z Vartenberka, obsadil Pražský hrad a opověděl králi nepřátelství<sup>42</sup>. Dalším odbojně se chovajícím šlechticem byl samotný landfojt Hynek Hlaváč z Dubé, který 27. dubna 1420 vydal příkaz k návratu lužickým vojskům, která již byla na pochodu na shromaždiště královského vojska ve Svídnici<sup>43</sup>.

V přímé souvislosti s přípravami vpádu křížové výpravy je první vojenská akce na sledovaném území. Dne 30. dubna 1420 byl dobyt a vypálen klášter v Hradišti. Vavřinec z Březové o tom píše: "...in confinio Gradecenzi in quodam monte iuxta Trzebochowicz, queam Oreb appellaverunt, magna multitudine laycorum per dominum Hynconem dictum Krussina de Kumburg et presbiteros et precipue Ambrosium de Hradecz congregata monasterium Hradisst firmissimum prope Waleczow vi obinent et bonis, que intus erant, direptis monasterioque ipso exusto civitatem Pragensem..."<sup>44</sup>. Konkrétní důvody, proč Hynek Krušina s ostatními zvolili tak podivnou trasu, se můžeme jen dohadovat. Možným vysvětlením pak může být tvrzení Rudolfa Anděla, že klášter byl hospodářsky i vojensky významnou oporou krále Zikmunda na Boleslavsku, a že je možné, že bratři Bartoš a Bernard z Valečova navrhli tento cíl, aby si likvidací jednoho z nepřátel usnadnili situaci<sup>45</sup>.

Následovaly události, které, ač významné pro celou zemi, sledovaného regionu se dotýkaly jen okrajově. Mezi ně patří nejprve "zrada" Čěnka z Vartenberka, které se dopustil 7. května, kdy bez boje vydal Pražský hrad vydal zpět Zikmundovým emisarům<sup>46</sup>. Události zbytku roku 1420, ač sebevýznamnější, se dění ve sledovaném regionu dotýkají jen okrajově. To platí i o jednoznačně nejdůležitější akci vůbec, tedy korunovaci krále Zikmunda. O státoprávním významu posvátného aktu korunovace jistě netřeba pochybovat,

---

41 FRB V., str. 363.

42 ANDĚL, *Husitství*, str.43.

43 Richard JECHT (ed.), *Codex diplomaticus Luasatiae Superioris II./1*, Görlitz 1896-1899, str. 24. Dále jen: CDLS II./1

44 FRB V. str. 365.

45 ANDĚL, *Husitství*, str.44.

46 PALACKÝ, *Husité*, str. 368.

ale v postojích obyvatel severních Čech a Horní Lužice nic nezměnil, Zikmund zde byl uznáván jako právoplatný vládce<sup>47</sup>. Paradoxně více než korunovace se našeho regionu dotklo dobytí Vyšehradu, neboť v bitvě pod hradem (1. listopadu 1420) padli mimo jiné Jan ml. z Michalovic a Mikuláš Zajíc z Hazmburka, tedy představitelé Zikmundovi a Římu věrných severočeských šlechticů<sup>48</sup>.

Dalším významným datem je šestý květen 1421. Toho dne se v Bělé pod Bezdězem konala synoda kněží, kteří se sem uchýlili pod ochranu Jana Michalce z Michalovic<sup>49</sup>. Ten záhy utrpěl významnou ztrátu, neboť během Žižkova tažení se na stranu podobojí přidala (tj. byla obsazena) nejprve Mladá Boleslav (19. května) a po ní i Bělá pod Bezdězem (20. května)<sup>50</sup>. O těchto událostech svědčí list Hynka Berky z Dubé Zhořeleckým: *“Mein dinst zuvor, hochgeborner fürste und liben fründe! Ich thu euch zu wissen, dass die Hussen zihen vom Weissenwasser, und das sind die von Gretz und Smyritzky, ken der Gabel, und wollen die stat innemen. Dorumb, hochgeborner fürste, gnediger liber herre, und liben fründe, ich irmane euch durch gotes wille und durch meines herrn königes wille, daz ir uff seit und die stat selber besetzt, das icht grosser schade gescheh etc. Ouch samlet sich Ziszka mit den Pregern und mit den andern umb Luthomeritz, und wollen vor mich oder vor Luthomeritz. Geben zur Lype an der mitwoch nach trinitatis. Hincke Bergke von der Dube zur Lype gesessen.”*<sup>51</sup> Nedlouho nato, 30. května, oznamuje z Tolštejna Hynek Berka Žitavským pád Litoměřic a žádá je o *“... 200 Schützen, geryten oder zu fusse, dij do werhafftig weren vnd zu were töchten, hin ken den Lippen von stund an, das ich die Stat vnd Slos meim herrn dem konige zu sien Eren behalden möchte...”*<sup>52</sup>.

Třetího června je zahájen zemský sněm v Čáslavi, kterého se vedle jiných zúčastnili Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, Jan z Chlumu na Piheli, Jan Chudoba z

---

47 Zikmund byl korunován českým králem 28. července 1420, viz. např. KAVKA, *Zikmund*, str. 71. Více o právních vztazích mezi Zikmundem a jednotlivými zeměmi Koruny České např.: Lenka BOBKOVÁ- Pavlína MAŠKOVÁ- Robert NOVOTNÝ- František ŠMAHEL (edd.), *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha, 2012, str. 124 – 141.

48 PALACKÝ, *Husité*, str. 422., dále pak: FRB V., str. 591.

49 Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského. 1. díl. 1.*, Mnichovo Hradiště 1917, str.139. Dále jen: ŠIMÁK, *Dějinné paměti*.

50 ANDĚL, *Husitství*, str.45.

51 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str. 101, č. 101.

52 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str.106, č. 108.

Ralska, Jindřich Berka z Dubé na House. Hynek Krušina spolu s Jindřichem Berkou byli zvoleni mezi dvacet zemských správců<sup>53</sup>.

V létě nebo brzy na podzim, rozhodně před 25. říjnem, se Zikmundovi věrní severočeští páni pokusili zvrátit nepříznivý stav a dobyli zpět Bělou pod Bezdězem. Stále před 25. říjnem však byli z Bělé opět vytlačeni<sup>54</sup>. V listopadu pak probíhala jednání, iniciovaná Janem z Wartenberka, jejichž cílem bylo vytvořit formální spolek severočeských pánů se Šestiměstím<sup>55</sup>. O vážně míněné snaze “protikacířský” spolek založit a zároveň o nepřekonatelných rozporech mezi jeho zamýšlenými členy svědčí záznamy o četných schůzkách, probíhajících po celý leden 1422<sup>56</sup>. Příslušníci strany podobojí na tato jednání odpověděli propagační akcí na pomezí o které se dochoval zápis v CDLS II/1: “... *Einen boten kein der Swydenicz zu der Swidenicz unde zu der fursten, landen unde steten umme hulfe umde rettunge kein den keczern, als wir mit macht kein der Zitaw ziehen musten, 12 gr.*”<sup>57</sup>. Ke vstupu do Horní Lužice podle všeho nedošlo, je tedy možné, že se jednalo o klamný manévr, který měl vázat lužické oddíly, zatímco probíhaly bojové akce ve Slezsku.

Přestože jednání králi věrných stran nepřinášela kýžený efekt, tedy vznik organizace, na neoficiální úrovni spolupráce fungovala. Svědčí o tom zápis ze 7. března: “...*Einen boten kein deme Luban mit des von Michelsberges brife unde der herren vom Hoensteyne von der keczer sammelunge wegin, 2 gr.*”<sup>58</sup>. Z tohoto textu vyplývá, že Michalec a Berkové z Hohnštejna se neváhali nezištně podělit se zpravodajskými informacemi. Vzhledem k převratným událostem v Praze (pád Jana Želivského) nepřekvapí čilá korespondence mezi severočeským panstvem a Šestiměstím. Je jasné, že bylo třeba spojence informovat o novinkách a navrhnout reakci na ně. Velmi zajímavým je zápis ze 4. dubna: “...*Lande unde stete santen die iren kein Michilsberg off das slos durch des von Michilsberg bete wile mit*

---

53 FRB V., str. 487.

54 “*Johanes Ulrichsdorf, der statschreiber mit deme herzogen, landen udne steten kein der Lobaw zu tage durch als die Hussen das Weisse Wasir gewonnen hotten unde obir das gebirge zu uns zu ziehen mit vil andern sachen der Johen von Wartenbergis mit anderen Bemischen herren und anderen sache[n] - 28 gr.*” CDLS II/1 str.66. Z tohoto záznamu vyplývá že když husité u Bělé zvítězili a chtěli táhnout “přes hory”, museli před tím Bělou ztratit. O původní dobytí (20. května) se jednat nemohlo.

55 JECHT, *Hussiten*, str.40.

56 CDLS II/1, str. 73.-75. Stručné zápisy dokládají jen, že ke schůzkám došlo, neuvádějí však žádné výsledky. Kdyby k nějakému výraznému posunu v jednání došlo, jistě by neváhali se o tom zmínit.

57 *Tamtéž*, str.76-77.

58 CDLS II/1, str.78.

*den ketzenschen herren off besserunge wile, daran gebort uns, 21 gr.*”<sup>59</sup>. Jecht jej vykládá jako žádost Michalce o pomoc při opravách opevnění, zatímco Anděl se domnívá, že šlo o schůzku se zdejšími přívrženci strany podobojí<sup>60</sup>. V dubnu se do jednání vložil sám král Zikmund, na jehož popud svolalo Šestiměstí jednání do Löbau : “... *Caspar Lelaw, der statschreiber mit deme herzogen, landen unde steten kein dr Lobaw zu tage mit den Bemischen herren, Michilsberg, Hlawaczs, Petir vom Dewyn, den vom Bergaw, umme eine eynunge unde bunt mit in zu mochen nach unsers herren des koniges geheisse mit vil notlichen sachen, 28 gr.*”<sup>61</sup>. Zde se pravděpodobně naplánovalo zásadnější, třídní jednání, které proběhlo začátkem května v Žitavě<sup>62</sup>. Na něj koncem měsíce navázalo setkání v Jablonném v Podještědí, kde si účastníci od pana z Illburka, Loketského purkrabího, vyslechli královo poselství a propozice do budoucna<sup>63</sup>.

Koncem června byl relativní klid narušen další vojenskou akcí, kdy (pravděpodobně) táboři obsadili Zákupy a hrad Pihel u České Lípy<sup>64</sup>. Koncem srpna pak Šestiměstí vyslalo do Lípy kontingent 200 střelců<sup>65</sup>. Jednalo se pravděpodobně o reakci na žádost o pomoc, kterou poslal Michalec Žitavským a Zhořeleckým 21.srpna. Uvádí v ní, že Zikmund Korybut vytáhl od Opočna k Bělé pod Bezdězem<sup>66</sup>. K dalším manévřům došlo až v listopadu. Jako reakci na zprávu o obsazení Benešova nad Ploučnicí (někdy před 28. listopadem)<sup>67</sup> rozhodlo Šestiměstí o vyslání oddílů jezdců, střelců a pěchoty k Benešovu. Tam však nedorazili a jak uvádí zápis z 5. prosince “...*durch sachen villen, off die ist*

---

59 CDLS II./1 str.80.

60 JECHT, *Hussiten*, str. 41, ANDĚL, *Husitství*, str.50.

61 CDLS II./1, str. 82.

62 *Tamtéž*, str.83. O setkání se zmiňuje i žitavský písař Johannes von Guben ve své kronice. Viz: Joachim Leopold HAUPT (ed.), *Scriptores rerum Lusaticarum, Sammlung ober- und niederlausitzicher Geschichtschreiber, Neue Folge erster Band*, Görlitz 1839, str.58, dále jen: HAUPT, *Scriptores*. Výsledkem byl pravděpodobně list, uvedený v PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.* Pod číslem 183, str. 198-199.

63 CDLS II./1, str.85.

64 JECHT, *Hussiten*, str.54. V naprosté většině případů se prameny i např. Jecht zmiňují o husitech nebo kacířích, aniž by blíže rozlišovali ke kterému směru právě zmiňovaní nepřátelé patří. Někdy je možné, obzvláště je-li uvedeno i nějaké jméno či je známo východiště, určit zda se jedná o tábory, pražany či orebity, později Šírotky, jindy nikoli. V tomto konkrétním případě vyšel útok ze směru Litoměřic, kde se tehdy Žižka nacházel.

65 CDLS II./1, str.91.

66 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str.220, č. 204.

67 CDLS II./1, str.98.

*gegangen steviln, fleisch, brot unde andere notdorfft...*”<sup>68</sup> se vrátili k Žitavě, protože část táboritů posílila posádku na Piheli<sup>69</sup>. Odtud pravděpodobně ohrožovali široké okolí, neboť někdy kolem 19. prosince poslalo Šestiměstí Hohnštejnským Berkům “úplnou odpověď” jak jim chtějí pomoci<sup>70</sup>. Na vzniklou situaci reagovalo Šestiměstí i “po kupecku”, neboť již 11. prosince rozšířili královský zákaz vývozu potravin do Čech o sůl, střelný prach, pušky a ostatní<sup>71</sup>. Neblahý vývoj situace pohnul severočeské panstvo k tomu, že se na přelomu roku Michalec, Berka Hlaváč z Dubé, Petr z Vartenberka na Děvíně a Jindřich Berka Dubský vydali až do Uher za králem žádat o pomoc<sup>72</sup>. Zikmund se omezil na zaslání několika listů, většinou hornolužickým městům. Svědčí o tom záznamy v CDLS<sup>73</sup>.

Na sklonku roku 1422, tedy zhruba ve stejnou dobu, kdy na našem pomezí probíhala výše zmíněná jednání, došlo k události, která zásadním způsobem ovlivnila celé Čechy. Žižka se rozešel s Tábořem a přesunul se na Hradecko, kde založil Menší Tábor<sup>74</sup>. S vojenskými akcemi, probíhajícími tehdy na celém území, patrně souvisí malá válka, kterou vedli Valečovští s Čeněkem z Vartenberka<sup>75</sup>. Ti spolu s Orebským svazem (nebo už možná Menším Tábořem) počátkem dubna 1423 vyplenili Mnichovo Hradiště<sup>76</sup>. Další akce na sebe nenechaly dlouho čekat. Už druhého května píše z Bezdězu Jan ml. z Michalovic Vilémovi z Ronova, hejtmanovi v Lípě, že se u Mělníka shromažďují lidé, kteří mají v plánu vyplenit Kamenici a zásobit a posílit posádku na Piheli<sup>77</sup>. Kamenice byla dobytá

---

68 CDLS II./1, str.99.

69 *Tamtéž*, str.99.

70 *Tamtéž*, str.100. List, či jeho opis prošly i žitavskou městskou kanceláří, viz: Jürgen PROCHNO (ed.), *Zittauer Urkundenbuch I. - Regesten zur Geschichte der Stadt und des Landes Zittau 1234-1437*, Zittau, 1939, č.1417, str.195. Dále jen: ZIT. URK.

71 JECHT, *Hussiten*, str.61., CDLS II./1, str. 128. Zmíněný královský zákaz je uveden v: PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, č. 241, str. 265-266.

72 CDLS II./1, str. 130. Zmíněná žádost viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, č. 252, str. 275- 278.

73 CDLS II./1, str. 130-132. Dále pak např. ZIT. URK. č.1434, str.195, kde král Zikmund Žitavě přesně vymezuje podmínky hospodářské blokády.

74 ANDĚL, *Husitství*, str.53. Vzhledem k nedostatku pramenů je obecně přijímáno, že vznik Malého Tábora časově koresponduje s bitvou u Hořic, stejně jako například sepsání Žižkova vojenského řádu. Je zajímavé, že Palacký se o ničem z toho ve své práci nezmiňuje.( František PALACKÝ, *Dějiny doby husitské: Vyňato z díla: Dějiny národu českého w Čechách a na Morawě, Díl 2.* 1. vyd. Praha, 1872.str.:183-185. Dále jen PALACKÝ, *Husité II.*)

75 Více: PALACKÝ, *Husité II.*, str.184-185, dále viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, č. 260, str. 285.

76 CDLS II./1, str.137.

77 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str.297,č.269.

pravděpodobně tentýž den, protože Jan z Ralska už 3. nebo 4. května píše do Zhořelce, že ráno jej o obsazení Kamenice informoval jízdní posel<sup>78</sup>. Napětí v regionu eskalovalo vlivem zpráv, že “kacíři” se zmocnili Děčína a táhnou dále ke Kamenici a Benešovu nad Ploučnicí. V reakci na to někdy před dvanáctým červnem proběhla schůzka lužických stavů s hejtmany Děčína, Tolštejna, Lipého a Michalovic, kde se dohodlo, že Šestiměstí vyšle vojsko k Rumburku<sup>79</sup>. Třetího července pak zhořelečtí poslali do Žitavy vojenskou posilu šesti kopí a sedmnácti střelců, protože se dozvěděli, že Žižka postoupil k Dubé<sup>80</sup>. Zbytek roku proběhl v relativním klidu. Dochovaly se jen zprávy o jednáních měst i šlechticů. Snad jen ze zmínky o Piheli z 21. srpna můžeme usuzovat, že zdejší posádka znepokojovala široké okolí<sup>81</sup>. V období mezi sv. Havlem a Všemi Svatými (16. října - 2. listopadu) proběhl v Praze zemský sněm, kterého se vedle jiných zúčastnili i severočeští páni z Michalovic (Jan st. i ml.), Jindřich Berka z Dubé a Čeněk z Vartenberka. Zde se vedle zvolení dvanácti zemských správců (za Boleslavsko Michalec, Čeněk z Vartenberka, Hynek Hlaváč z Lipého a Hynek Krušina z Lichtenburka) dohodl nový zemský sněm v Brně, příměří do sv. Martina a další<sup>82</sup>.

Rok 1424 byl na Česko-lužickém pomezí zahájen sjezdem měst a fojta Horní Lužice s českými pány. Tři dny rokovali o “různých věcech”<sup>83</sup>. V únoru pak došlo k vůbec prvnímu reálnému útoku na Horní Lužici. Boček z Poděbrad vytáhl od Prahy přes severní Čechy k Žitavě. Žitavští stihli posílit svoji obranu tím, že z každého domu postavili jednoho muže do pole. Dokázali dokonce i posílit posádku nedalekého Karlsfriedu, který střežil zemskou stezku z Jablonného přes Petrovice do Žitavy. Boček a tedy Žižkovi menší táboři prošli po zemské stezce na pomezí a kdesi poblíž Karsfriedu se srazili s žitavským vojskem, které “...erlitten ... eine blutige Niederlage, viele fanden ihren Tod und 56 wurden gefangen...”<sup>84</sup>. Posádka Karsfriedu kapitulovala, hrad byl vypálen a Boček pokračoval do

---

78 CDLS II./1, str.164.

79 *Tamtéž*, str.141.

80 *Tamtéž*, str.143. Žádost Žitavy viz: ZIT. URK. č.1451 a, str.195. Kopí bylo taktickou jednotkou složenou z jízdního těžkooděnce a jeho doprovodu (jízdního i pěšího). Zpravidla se jednalo o 3 - 6 lidí.

81 CDLS II./1, str.146.

82 Více: PALACKÝ, *Husité II.*, str.191 - 194.

83 CDLS II./1, str.179.

84 JECHT, *Hussiten*, str.75. Jecht patrně čerpal z von Gubenovy kroniky, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 59. Obšrný popis obsahuje i listina v ZIT. URK. č.1506 a, str.196.

Hartau, vsi vzdálené cca 4 km od Žitavy, odkud pak tři dny napadal široké okolí<sup>85</sup>. V některých vlastivědných pracích je tato událost prezentována jako tzv. “*Slanečková válka*”. Údajně šlo o pomstu Bočka z Poděbrad Jindřichovi z Donína za to, že u Petrovic zrekvíroval náklad Bočkových oblíbených herynků a odmítl jej vrátit. Původně zdvořilá korespondence záhy vygradovala ve zmíněný incident<sup>86</sup>. Od Hartau vytáhl Boček k Turnovu, kde se připojil k Žižkovi obléhajícímu město. Turnov byl totiž jednou z bašt protihusitské koalice. Měl k tomu podmínky: část patřila Otovi z Bergova na Troskách, část Jindřichu z Vartenberka a v jeho intravilánu se navíc nacházel dominikánský klášter. Město padlo někdy mezi 8. a 13. březnem<sup>87</sup>. Spolu s Turnovem přešel do Žižkových rukou i hrad Valdštejn, který byl záhy svěřen bratrům Bartošovi a Bernardovi z Valečova<sup>88</sup>. Část vojsk (pravděpodobně) Žižkova svazu v regionu zůstala a (možná jen symbolicky) ohrožovala pohraničí. Svědčí o tom například zápis ze zhořelecké městské knihy z 22. dubna o vyslání 24 erbovníků do Žitavy, ohrožované husity<sup>89</sup>. Nedochovaly se zprávy o jakémkoli boji, naopak, z toho, že všechna jednání Šestiměstí s českým panstvem probíhala v Žitavě, lze usuzovat na poměrný klid. Pomocným argumentem je v tomto případě i Zikmundův list Šestiměstí, ve kterém nařizuje obnovení a opevnění nedávno vypáleného a pobořeného hradu Karlsfriedu<sup>90</sup>.

Ke zvýšení napětí došlo opět v červenci, o čemž svědčí četné zápisy o vyslání žoldnéřů k Žitavě<sup>91</sup>. Že se situace jevila vážnou dokládá i fakt, že Šestiměstí mohlo obsadit svojí posádkou hrad Falkenberg, patřící Jindřichovi z Donína<sup>92</sup>. Z výslovné zmínky ve zhořeleckém zápise lze usuzovat, že zde nějakou dobu pobýval i Žižka osobně<sup>93</sup>. V srpnu se

---

85 Více: JECHT, *Hussiten*, str.75-76.

86 Více: Franz HÜBLER, *Führer durch das Jeschken und Isergebirge, Theile des Lausitzer und Mittelgebirge, durch Reichenberg und Umgebung*. Liberec, 1902, str.319-326.

87 Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Příběhy města Turnova nad Jizerou: Díl I.*, Turnov, 1903, str.24.

88 ANDĚL, *Husitsví*, str.56.

89 CDLS II./1, str.188.

90 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str.323-324, č. 285. Karlsfried byl ještě do konce roku opraven a obsazen stálou posádkou. Více: Otto Karl Alfred MOSCHKAU, *Die Burg Carlsfried bei Zittau*, IN: Neues Lausitzisches magazin, číslo 62, Görlitz, 1886, str. 13.

91 CDLS II./1, str.196-198.

92 *Tamtéž*, str.198.

93 *Tamtéž*, str.196. O Žižkovi se v této souvislosti zmiňuje i von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 59.



však situace uklidnila natolik, že se další jednání mezi Horní Lužicí jako takovou, Šestiměstím a českým panstvem uskutečnilo v Lipém<sup>94</sup>.

K dalšímu předělu, dokonce tak významnému, že ukončuje tuto kapitolu, došlo 11. října: “... *A tu již bratr Žižka poručiw se milému bohu, žiwot swůj dokonal w tu středu před sw. Hawlem. A tu lid jeho wzali sobě to jmeno Sirotci, jakoby jim otec umřel; a dobywše hradu Přibyslawě, i upálili těch, ježto se na něm bránili, na 60 lidu branného, a hrad také wypálili a zbořili. A potom prowodili bratra Žižku kněz Prokópek a kněz Ambrož již mrtwého až do Hradce, a tu sau jej pochowali w kostele u sw. Ducha u welikého oltáře...*”<sup>95</sup>.

## Kapitola 4. Růst vlivu Sirotčího svazu na Česko-lužickém pomezí

“...*Zischa*<sup>O</sup> *mortuo ingens maeror*<sup>P</sup> *invasit exercitum. Trepidare,* <sup>Q</sup> *lamentari milites, accusare fortunam, quae ducem invictum morti vincendum dederit. Nec mora, duae factiones exortae. Altera Procopium Magnum, quem Rasum quoque vocavere, cuiusque supra meminimus, sibi ducem praefecit, altera nullum inveniri*<sup>R</sup> *posse dictitans, qui iure Ziscae*<sup>S</sup> *succederet, selectis paucis, qui communi consilio*<sup>T</sup> *bellum administrarent, sese orphanos appellavere. Inter quos potior habitus*<sup>U</sup> *est Procopius cognomento Minor. Atque ita Thaboritae*<sup>V</sup> *in duos exercitus divisi. Alii vetus nomen retinuerunt,* <sup>W</sup> *alii orphanorum, ut diximus, ob mortem ducis inditum nomen.*”<sup>96</sup>. Takto o vzniku sirotků informoval své čtenáře Aeneas Silvius Bartholomeus Piccolomini, pozdější papež Pius II. Jistě mu odpustíme určitou nepřesnost a zkratkovitost sdělení, zvláště pak, když si dovolíme číst mezi řádky. Aeneas Silvius, vedle toho že se mýlí, úmyslně nepíše o tom, že by po Žižkově smrti došlo k jakýmkoli rozbrojům. Pokud by Orebský svaz po transformaci v Menší Tábor byl jen “tlupou ozbrojených kacířů” jak by si rádi představovali jejich odpůrci, po smrti svého vůdce se rozpadne. Kompetenční spory a odstředivé tendence jednotlivých frakcí by

---

94 CDLS II./1, str. 200.

95 František ŠIMEK (ed.), *Staré letopisy české, z vratislavského rukopisu*, Praha, 1937, str.48.

96 Enea SILVIO, *Historia Bohemica: Historie česká*. Dana Martínková - Alena Hadravová- Jiří Matl (edd.), Praha, 1998, str.138.

jej prostě roztrhaly. K ničemu takovému však nedošlo. Jan Žižka totiž dokázal vybudovat fungující organizaci, pro kterou smrt jejího zakladatele neznamenal existenční problém<sup>97</sup>. Naopak, Žižkovi nástupci ji v jeho intencích dovedli k nebývalému rozmachu. Nyní se soustředíme na to, jak se vznik a první měsíce činnosti Sirotečí obce projeví v námi sledovaném prostoru.

Zima 1424-1425 byla na Česko-lužickém pomezí nebývale klidná. Byla dokonce natolik klidná, že rozložila dosud fungující neoficiální protikalíšnickou spolupráci. Svědčí o tom zápis ze zhořelecké městské knihy z 21. dubna 1425: “...*Hannus Urlsdorff, Jorge Canicz mit zweien glefigen, vir schuczen kein der Zitaw durch der keczer wille und also die von deme Tolensteyne zum Slegil off der nonen gütere von Sifersdorff das vyhe nomen unde Punkten den houtman gefangen und weg gefurt hatten, mit andern sachen, etc.*”<sup>98</sup>. Znamená to, že posádka hradu Tolštejna, patřícího tehdy Zikmundovu straníkovi Jindřichovi Berkovi z Dubé, vyplenila klášterní statky ve vsi Schlegel a navíc ještě i zajala žitavského hejtmana. Něco takového by v případě fungujícího spojení bylo naprosto nemyslitelné. Že se nejednalo o nějaký ojedinělý projev nepřátelství dosvědčuje zápis z 6. května, kde jsou titíž jmenovaní uváděni v souvislosti s ohrožením Löbau<sup>99</sup>. Situace se nelepšila ani později. Na konci června vyslal Zhořelec lidi k ochraně cesty k Frýdlantu a Vratislavi “*per omnes*”, tedy proti všem<sup>100</sup>. To, spolu s následujícím záznamem o opravách “...*den stat mauern an deme parchan...*”<sup>101</sup>, svědčí o probíhajícím lokálním konfliktu mezi Šestiměstím a (pravděpodobně) jejich ještě nedávnými spojenci, hlavně Jindřichem Berkou z Dubé<sup>102</sup>.

Další eskalaci konfliktu mezi jednotlivými protikalíšnickými frakcemi zastavilo ohrožení společným nepřítelem. Někdy kolem 6. července obsadili sirotci pod vedením Jana Čapka ze Sán hrad Michalovice a nedlouho nato jim podlehl i johanitská komenda v Českém

---

97 Situaci po Žižkově smrti se věnuje i Bartošek. I z jeho krátké zmínky vyplývá nekomplikovaný vznik sirotčího křídla, viz: FRB V., str.594.

98 CDLS II./1, str.223. O zajištění svého hejtmana informovala Žitava nového hornolužického hejtmana Albrechta von Koldicz, viz.: ZIT. URK. č.1529, str.200.

99 CDLS II./1, str.224.

100 *Tamtéž*, str.228

101 CDLS II./1, str.228.

102 Jindřich Berka z Dubé byl vlastníkem hradů, jejichž hejtmani jsou ve výše zmíněných záznamech v CDLS II./1 uvedeni jako útočníci, tedy Hanuš Urlsdorf na Tolštejně (CDLS II./1, str.223.) a Jorge Czanicz na Vildštejně (CDLS II./1, str.224.)

Dubu<sup>103</sup>. Získáním těchto dvou pevností se sirotkům podařilo zajistit celou oblast Mnichovohradištska a ovládnout tak celé dolní Pojizeří. Sirotci se s tímto úspěchem nespokojili a již 4. srpna Zhořelečtí uvádějí že: “...*Reisa kein der Zitaw mit 40 pferden, als die vom Tabor Wisse Wasser, Nymacz, Gabil abebranten unde obir das gebirge wolden etc. mit wepenern unde schuczen 3 sch. item 7. sch.*”<sup>104</sup>. Že by se jednalo opravdu o tábory je nepravděpodobné, protože nebyl důvod k tomu, aby dva svazy operovaly v takové blízkosti jen kvůli vypálení Bělé pod Bezdězem, Mimoně a Jablonného v Podještědí. Také vyslaná síla posily čtyřiceti jezdců naznačuje spíše početně slabšího agresora. Sirotci se po tomto výpadu stáhli zpět do vnitrozemí, dokonce ani nezanechali posádky v dobytých městech<sup>105</sup>. To svědčí o dosud trvající převaze protikališnické šlechty na tomto území. K další bojové akci došlo až 14. října: “...*Item Hanus Weyder, dem aldin richter, Nicolas Weitschreiber und Bobericz dem hauptman, als sy mit macht kein Bernstorff zogin mit fusingern, als dy von der Zittaw geschebin hattin, das dy keczer zu Bensaw gewonnen hatten und Kemnicz, als wir gewarnit wurden, das sy obir das gebirge uff der Roten Wesin komen weren.*”<sup>106</sup>. Nebojovali samozřejmě Zhořelečtí, ale husité, pravděpodobně Čapkovi sirotci, s posádkami Benešova nad Ploučnicí a Kamenice. Po svém vítězství překročili hory na jakési Červené louce, kterou Jecht umísťuje kamsi do Chřibské oblasti<sup>107</sup>. Hejtman Bolberitz s ostatními čekal ve strategickém postavení u Bernsdorffu (Bernstadt auf dem Eigen) marně. Jelikož o dalších pohybech není zpráv, je zřejmé, že se sirotci opět stáhli. Konec roku pak uplynul v jednáních, a to nejen lokálního významu. Dne 18. listopadu přibyli do Zhořelce poslové biskupů z Magdeburku a Nisy<sup>108</sup>. Jecht se zmiňuje o společné akci Zhořelce a Žitavy, kdy obě města do Lipého vypravila kontingent šedesáti žoldněřů a dvanácti vozů<sup>109</sup>. Kolem druhého prosince se Jan z Vartenberka “...*und von andern Behmischen*

---

103 ŠIMÁK, *Dějinné paměti*, str.140. O dobývání komendy v Českém Dubu se mi nepodařilo nalézt jedinou zmínku. Ani řádový dům v Žitavě, kam se dubští Johanité uchýlili, ve svých análech nezmiňuje hrdinný odpor a mučednickou smrt kohokoli při obraně Světlé. Je tedy pravděpodobné, že sirotci obsadili již vyklizený objekt, případně, že došlo k nikde nezaznamenané dohodě o svobodném odchodu.

104 CDLS II./1, str.231.

105 Viz události roku 1426.

106 CDLS II./1, str.239.

107 JECHT, *Hussiten*, str.87-88.

108 CDLS II./1, str.242.

109 JECHT, *Hussiten*, str.88.

hern...” zúčastnili jednání v Löbau<sup>110</sup>. Devátého pak Jan z Vartenberka a Beneš z Vartenberka na Děvině tři dny a tři noci rokovali v Žitavě<sup>111</sup>.

Rok 1426 započal ve znamení příprav dalšího pokusu o vykořenění české hereze ohněm a mečem<sup>112</sup>. Král Zikmund svolal na 10. února říšský sněm do Vídně, pro neúspěch jej přesunul na 1. května do Norimberka<sup>113</sup>. Tábořská polní obec, po smrti hejtmanů Jana Hvězdy z Vicemilic a Bohuslava ze Švamberka pod vedením Prokopa Holého, uskutečnila rejsu přes jižní Moravu do Bavorska, jednalo se však pouze o propagační manévr dílčího významu, jehož cílem bylo vedle získání kořisti ztížit organizaci sněmů. Hlavním objektem zájmu kališníků bylo totiž Sasko a Lužice. V první řadě Sasko, respektive zajištění Českosaské hranice, Lužice měla posloužit jako jakási “návnada”, jejíž napadení mělo zmást a vázat alespoň část sil protivníka. Zamýšlená rozsáhlá akce potřebovala důkladnou přípravu, kterou se nepodařilo utajit. Někdy před 27. únorem se Hynek Berka z Dubé sešel se Žitavskými a oznámil jim, co se dozvěděl při útrpném výslechu zajatého Hanuše Zeleného<sup>114</sup>. Spojená kališnická vojska se dala na pochod až v dubnu, neboť v první řadě musela počkat na návrat táborů z Bavorska. Husitská armáda se rozdělila na tři proudy, Prokop Holý se vydal k Duchcovu, Teplicím, Mostu a dalším saským opěrným bodům, Jakoubek z Vřesovic oblehl Ústí nad Labem a Jan Královec spolu s Janem Roháčem z Dubé přes Mladou Boleslav táhli do centra Boleslavského kraje<sup>115</sup>. Již 7. dubna hlásil posel Petsche z Lauban: “... *das die keczer die von der Leipe nedergelegit hattin...*”<sup>116</sup>. O boji je známo jen to, že se nejednalo o dobývání města a hradu, ale o bitvu v poli<sup>117</sup>. Příмым důsledkem porážky byla další vlna jednání, svolaných před 14. dubnem nejprve do Žitavy, posléze na hrad Lemberk<sup>118</sup>. Schůzka na Lemberku je jednoznačným důkazem toho, že se

---

110 CDLS II./1, str.244-245.

111 *Tamtéž*, str.245. S ukončením jednání časově koresponduje list, který žitavští 13. prosince odeslali míšeňskému markraběti. Obsahoval návrh podmínek pro spojení. Viz: ZIT. URK. č. 1568, str. 214. S největší pravděpodobností tedy žitavská schůzka měla ustavit širší protihusitskou koalici.

112 Král Zikmund začátkem ledna nařídil Šestiměstí poslat tisíc koní pro válečné účely, viz: ZIT URK., č.1545, str, 206.

113 ANDĚL, *Husitsví*, str.59.

114 CDLS II./1, str. 270.

115 Více: ANDĚL, *Husitsví*, str.60.

116 CDLS II./1, str. 276.

117 JECHT, *Husitten*, str. 101.

118 CDLS II./1, str.277. Také viz: ZIT. URK., č.1546, str.206.

sirotci v okolí Lipého příliš nezdrželi, neboť jinak by schůzka na hranicích králi věrných držav byla neúměrným rizikem, kterého by se zúčastnění, mimo jiné vyslanci knížat Svídnice a Javoru, rozhodně nedopustili<sup>119</sup>. Po vítězství nad Lipskými se sirotci pravděpodobně rozdělili na dva proudy. Jeden, nejspíš větší, pokračoval směrem na Benešov nad Ploučnicí, druhý, možná pod vedením Čapka ze Sán, se vrátil do prostoru Mnichovohradištska<sup>120</sup>. Zde pak pokračoval v bojové činnosti, o níž se zmiňují všichni významnější autoři. Zajímavým rozporem v jejich podání pak jsou zprávy o zvěrstvech, kterých se měli sirotci dopustit. Palacký se stručně zmiňuje, že: “...*Jan Roháč z Dubé, wzwaw autokem město Bělau, dal powražiti větší díl obywatelstwa mužského...*” a v poznámce vysvětluje, že v pramenech je město Michilsberg, které neexistuje, ale koresponduje s Michalovicemi, ke kterým Bělá patřila<sup>121</sup>. Jecht naopak píše, že: “... *Johan Rohatsch von Duba...plündernd die Stadt Leipa und stürze sich auf das Städtchen Bensen (zwischen Tetschen und Böhmischem-Leipa); hier ermordete er drittheil hundert Menschen, fing 100, hing den Bürgermeister, Richter und Schöppen an den Füßen auf und schlug an Kindern alles, was über 12 Jahre war, tot.*”<sup>122</sup>. Do třetice se o tomto tématu zmiňuje i Anděl. Ten píše, že: “...*Pokud jde o Bělou, nalézáme v některých zpracováních zmínku o tom, že zde bylo povražděno všechno mužské obyvatelstvo starší dvanácti let. Tato zpráva však neodpovídá pravdě, i když nelze pochybovat o tom, že z řad obyvatelstva města ztráty byly. Dokladem přehnanosti tohoto tvrzení jsou i zápisy z doby před rokem 1426, a to ze dne 17. ledna a 13. června 1421, a první zápisy po roce 1426, z roku 1429 a 1430; vidíme, že se mezi městskými hodnostáři objevují tatáž jména spolu s novými.*”<sup>123</sup>. Svě tvrzení o zápisech dokládá odkazem na literaturu. Protože je však tato událost zmiňována až po

---

119 CDLS II./1, str. 278.

120 K této domněnce mě vedou záznamy v CDLS II./1 na str. 279 z 28. dubna 1426. Hovoří se zde mj.: “...*als sie umbe die Leipe gebrant hatten und login zu Bensaw etc...*”, podporováno žádostí o pomoc proti kacírům od Hynka Berky z Dubé, což vysvětluje směr severozápadní přes Českolipsko k Benešovu a dále a zároveň stejná prosba od Oldřicha z Bibrštejna, tedy z Frýdlantska. Jediným rozumným vysvětlením je fakt, že Oldřich zaznamenal zvýšenou kališnickou aktivitu na svých hranicích, pravděpodobně v okolí Hodkovic nad Mohelkou. (Ještědský hřeben byl v té době vojensky nevyužitelný a v případě ohrožení Hamrštejna by jednak byla odvolána výše zmíněná schůzka na Lemberku, jednak by o pomoc nejdříve žádal i Donín, kterému patřilo území s Hamrštejnem sousedící.)

121 PALACKÝ, *Husité II.*, str.255.

122 JECHT, *Hussiten*, str.101. Osobně bych věřil popravě městské nobility. Pobití 250 lidí včetně dětí nad 12 let mi připadá přehnané, zvláště, chtěli-li se zde kališníci usadit.

123 ANDĚL, *Husitství*, str.60-61.

porážce lipské posádky, bude pravděpodobnější Jechtova verze, samozřejmě s výše uvedenými výhradami. Pokud by měli mít pravdu Palacký s Andělem, znamenalo by to, že k bitvě mezi sirotky a posádkou z Lipého došlo někde mezi Dubou a Mladou Boleslaví, což je od České Lípy příliš daleko. Praktickým přínosem rozboru těchto zpráv je důkaz, že Bělá pod Bezdězem zůstala po roce 1426 v držení sirotků. Anděl v rámci vyvracení Jechtova textu cituje první český zápis v bělské městské knize z roku 1429: “*My, Petřík Švec purgmistr v ty časy, Vítek Konšelík... konšelé a přísežní města Bělé královstvie a bratrského sirotkóv v držení...*”<sup>124</sup>. Aktivita v českém pohraničí a její výsledky koncem dubna vedla hornolužické (*land und steten*) k vyslyšení Berkových proseb o pomoc a vyslání vojenských posil k Lipému<sup>125</sup>. Jecht píše, že kontingent vyrazil na počátku května a Zhořelec se na něm podílel 23 střelci a dvěma vozy<sup>126</sup>. O následujících událostech kolem Lipého nejlépe vypovídá list Jana st. z Michalovic Zhořeleckým z května 1426: “*Ich thu euch allen miteinander zuwissen, wy das gestern die Feind kommen waren kein Nymantz vnd haben dasselbe gebrant vnd geschlediget vnd auf den abend sy sich derhuben yn den Pergk Ral, vnd wolden sich vorsucht haben vorbas zu dem Haws, hoben schaden gennomen also das sy von den meynen synd myt schaden abgetriben. Synd als hewte gerückt vor dye Leyppen, vnd bürnen vnb vnd vnb. Heut schreibt mir meyn dyner mit nahmen, das do ist der Botzko Vyctorin, H. Smyl von Sterbergk genant von Holytz, Dywisch Borzko genant der von Rusinaw, ayner von Rosenbergk, Gyenyk von Luthomissel, der von Wrzestow, H. Gyrzyck von Wyssemburg, Gyrzyck von Chwalkowitz vnd vol vie ander ire geselschaft, dy mitt in sein. Vnd dyselben alle lygen zu den alden Bytzaw, vnd haben willen zurücken vnd zukommen zu den vor der Leyppen, vnd von dann alle mit einander vor die Zittaw, adir wie sy indert einbrechen mügen. Dorumbe lieben Herren, fründe vnd nachparrn, also als ich von euch geschyden byn, so bit ich euch früntlichen, das ir also kegen myr tut als fründe vnd seumet domit das ir ansehet, das ich getan hab vnd tun noch wil zu aller zeyt mit leyb vnd mit gut. Wann mir heut botschafft kommen ist, das sy nit sterker gewest sein.*”<sup>127</sup>. Vedle jmen zúčastněných hejtmanů se zde dovídáme, že se sirotci

---

124 ANDĚL, *Husitství*, str. 61. V poznámce uvádí, že cituje z knihy *Listiny a zápisy bělské o věcech městských i sedlských z let 1345-1706*, vydal J. Kalousek 1889, str.47. Knihu se mi nepodařilo najít.

125 CDLS II./1, str.279.

126 JECHT, *Hussiten*, str. 103.

127 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, č. 400, str. 454-455.

obloukem stočili k jihovýchodu a po dobytí Benešova zprvu obešli Lípu, aby napadli nejdříve Mimoň a nedaleké Ralsko. Dále se mohli po zemské stezce vydat na Žitavu, nebo se obrátit zpět na západ a udeřit na strategicky položenou Lípu. O možném ohrožení Žitavy spojenými vojsky táboritů a sirotků informoval Jan z Koldic knížete Jana Zaháňského listem z 20. května 1426<sup>128</sup>. Koldic informuje, že pražané, Zikmund Korybutovič a Hynek Bočko z Poděbrad, obléhají Lipý a chtějí dále táhnout na Žitavu. To je dalším důkazem, že v kališnickém táboře zvítězila taktická varianta zajištěného postavení s krytými boky formace. V situaci, kdy na jedné straně stály hrady Ralsko, Děvín, Vartenberk, Falkenberg a Karlsfried a na druhé pak Lipý a Tolštejn, byť částečně blokován kališnickou posádkou na Piheli, by pochod členitou krajinou představoval zbytečné riziko. Likvidací hrozby z Lipého by naopak došlo k zajištění pohraničí souvislým pásem vlastních sil. Situace u Lipého se nakonec vyřešila jednáním. Posádka, která se podle tehdejších válečných zvyklostí ocitla v beznadějně situaci, 19. května kapitulovala<sup>129</sup>. K masakru sice nedošlo, ale podmínky kapitulace zohledňují nezpochybnitelnou převahu husitů. Zatímco v situacích, kdy existovala šance na úspěšnou obranu, bývalo zvykem vyjednat a zajistit obráncům svobodný odchod (s majetkem i zbraněmi), v Lipém došlo k zajetí posádky. Ti výše zmínění zhořelejší střelci museli být později vykoupeni za 11 a půl kopy grošů<sup>130</sup>. Obsazením Lipého bylo patrně dosaženo zamýšleného cíle, neboť spojená husitská vojska zamířila nikoli k Žitavě, ale k Ústí nad Labem, kde se schylovalo k bitvě. Přestože na Lipém zůstala posádka pod vedením čerstvého kališníka Hlaváče Berky z Dubé, jejímž úkolem bylo vázat na sebe co možná největší lužické síly, hornolužická hotovost se, místo toho aby před novou hrozbou bránila pomezí, vydala k Ústí též. Z dochovaných záznamů nelze zjistit, zda se jednalo o celý tisíc jezdců, které v listu z ledna požadoval král Zikmund<sup>131</sup>.

Bitva u Ústí, ke které došlo 16. června, je dokonalou ukázkou bezchybného strategického plánování. Kališníci zde svým protivníkům doslova nadiktovali čas a místo střetnutí, protože oblehli místo nebývalého vojenského významu. Na pomoc ohroženému městu se vydali ti, kteří by se jinak zúčastnili zamýšleného Zikmundova tažení. Jelikož hrozilo

128 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.* č. 401, str. 455-456.

129 JECHT, *Hussiten*, str.104.

130 CDLS II./1, str.320.

131 ZIT. URK., č.1545, str.206.

akutní nebezpečí z prodlení, nebyl čas na sebrání výrazně většího vojska. To ovšem neznamená, že by spojené kontingenty Lužice, Saska, Durynska, Míšně a Hessenska neměly početní převahu. Naopak, Palacký jim přisuzuje až 70 tisíc mužů proti 25 tisícům kališníků<sup>132</sup>. Počty lidí dokládají, že obležení Ústí bylo opravdu jen návnadou, která měla vylákat a zlikvidovat protihusitské síly v širokém okolí. Spojená kališnická vojska, která se na budoucí bojiště dostavovala postupně během tříměsíčního obléhání, svým manévrováním vnutila protivníkovi místo, které jim při bitvě poskytovalo nemalou taktickou výhodu útoku ze svahu. To, spolu se stále ještě neobvyklou taktikou (u Ústí naposledy v Čechách zaútočila těžká jízda čelně na vozovou hradbu), vyústilo v masakr<sup>133</sup>. Porážka způsobila na německé straně takový šok, že ještě po deseti letech byly svěceny zádušní mše za padlé od Ústí<sup>134</sup>. Ztráty, ačkoli zcela jistě nedosahovaly oněch padesáti tisíc, výrazně snížili bojovou hodnotu německých jednotek. Smrt se nevyhnula ani lužičanům. Zhořelecký kronikář například píše: “ *In crastino sancti Viti prostrati sunt ante Awssigk in bello multi centum videlicet Misnenses, Thuringi et sex civitates per Thaboritas felicis memorie.* ”<sup>135</sup>. Méně bolestné, ale velmi citelné, pak byly i ztráty na majetku. Popis škod, které Zhořelečtí u Ústí utrpěli, jen v CDLS zabírá několik stran<sup>136</sup>.

Vítězové se od Ústí přesunuli do Podkrušnohoří, což Horní Lužici poskytlo vítaný oddech. Z bojových akcí na našem území stojí za zmínku jen likvidace hradu Rotštejna v držení Paldrů z Vařin, ke které došlo někdy v červenci. O celé akci není bližších zpráv, můžeme se jen domýšlet, že ji provedli Čapkovi sirotci. Delší obléhání hradu je nepravděpodobné, posádka se buď vzdala bez boje, nebo byla poražena dobytím “z chodu”

---

132 PALACKÝ, *Husité*, str.258. Bartošek ve své kronice uvádí sílu saského vojska na 10 000 jezdců a 20 000 pěších, jejich ztráty pak na 4 000 mužů, viz: FRB V. str. 594. Autoři moderních prací jsou ve svých odhadech mnohem opatrnější. Například František Šmahel pouze předpokládá mírnou početní převahu markraběcího vojska, přičemž o husitské armádě uvádí, že „...mohla čítat více než deset tisíc mužů ve zbrani...“, viz: František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, Praha, 1996, str. 180, dále jen: ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.* Petr Čornej pak operuje s počtem 11 000 mužů, vypravených markraběnkou Kateřinou, nevyklučuje možnou početní převahu husitů a u ztrát udává rozmezí 900 – 4 000 bojovníků, viz: ČORNEJ, *Velké dějiny V.*, str.355.

133 PALACKÝ, *Husité*, str.261. Palacký v poznámce č.306 sám uznává, že zjistit alespoň přibližný počet padlých není možné a udává rozpětí od 3 do 50 tisíc.

134 JECHT, *Hussiten*, str.109.

135 CDLS II./1, str. 335.

136 *Tamtéž*, str. 336-342.



prostou početní převahou. Jisté je jen to, že hrad byl vypálen a nebyl již více obnoven<sup>137</sup>. V polovině srpna se část husitů, opět pravděpodobně sirotků, soustředila nedaleko mezi Lípou a Jestřebím. Záhy se o tom dozvěděli všichni potencionálně ohrožení, neboť: “...*Petsche louffer kein dem Lauban mit der von der Sittaw brive, als herr Michelsberg und Jon von Wartinberg geschreiben hatten, das die keczer zum Habichstein und zur Leipe legin, 2gr.*”<sup>138</sup>. Do Žitavy se tato informace dostala i z jiných zdrojů, špeh za ni obdržel 3 groše<sup>139</sup>. Dne 1. srpna pak tentýž Petsche obdržel 6 grošů za předání zprávy do Lauban, ve které Žitavští oznamují, že “ti od Lípy” odešli<sup>140</sup>. Krátce před 8. srpnem pak do Žitavy přibyla posila 22 jezdců na žádost hejtmana Hanuše z Koldic, patrně z toho důvodu, že stále nebylo jisté, kam kališníci odtáhli<sup>141</sup>. Tato akce stála městskou pokladnu půltřetí kopy grošů. Investice se však vyplatila, neboť iluzorního klidu využil Jan z Vartenberka, syn Petra z Vartenberka na Děvíně, ke kořistnému vpádu k Žitavě, kde pobral dobytek<sup>142</sup>. Při jeho pronásledování, možná právě výše zmíněnými jezdci, přišel Vartenberk o kořist a utrpěl značnou škodu<sup>143</sup>. Pohyby vojsk v českém pohraničí znepokojovaly Šestiměstí natolik, že se rozhodli získat bližší zprávy až v Praze. Zápis ve zhořelecké městské knize uvádí, že: “*Mathis Keser und Hannus Ulrichsdorff kein der Sittaw zu dem foyte mit land und stetin durch manchirley gebrechin wille desser lande, nemlich durch hern Peters wille vom Dewyn und umbe des tages wille kein Prage zu senden, zuzuhoren, was dy Bemischen und keczer mit den Pregern do eine wurden, 2 mr. - Item vor getrenke uff die selbe reyse, 13 gr. - Item den erbeitern dy dy heuser vor sande Niklaus thor abebrochen haben, 9.gr.*”<sup>144</sup>. Písař poctivě uvedl jména špiónů i jejich spojky, jejich úkol i rozpočet. Uvádí dokonce, že

---

137 Více: Franz HÜBLER, *Führer durch das Jeschken und Isergebirge, Theile des Lausitzer und Mittelgebirge, durch Reichenberg und Umgebung*. 1. vyd. Liberec, 1902, str. 332, a Jecht, *Hussiten*, str.113-114.

138 CDLS II./1, str.295.

139 *Tamtéž*, str.296.

140 *Tamtéž*, str.299.

141 *Tamtéž*, str.299.

142 ZIT. URK. str.206, č.1549a. O události informuje i von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 60. Z obou textů vyplývá, že s Vartenberkem měl spolupracovat žitavský Žid Smoyl. Tomu však odporuje zápis v ZIT. URK. č.1687, str.232, z roku 1434, podle kterého měl tentýž Smoyl zaplatit 500 florénů na boj s kacíři. Pravděpodobně se tedy jednalo o představeného místní židovské komunity, který byl donucen platit při každé vhodné příležitosti.

143 ANDĚL, *Husitství*, str.62.

144 CDLS II./1, str. 300.

oba zpravodajci dostali i diety a (patrně) i refundaci ušlé mzdy. Tento zápis nade vši pochybnost dokazuje, že do zhořelecké městské kanceláře nepronikl ani kališnický špion, ani místní zrádce. Pokud by tomu tak bylo, z cesty by se již nevrátili. Mathys Keser se však zmiňuje i v několika pozdějších záznamech, zpravidla jako posel.

Soustředování kališnických vojsk na Českolipsku bylo ukončeno vzrůstem napětí mezi pražany a polními obcemi. Pražský hejtman Hynek z Koldštejna kolem 10. listopadu odvedl své oddíly k Mnichovu Hradišti a začátkem prosince pak k Valečovu, tedy k sirotčím opěrným bodům<sup>145</sup>. K žádným srážkám však nedošlo. V druhé polovině prosince se v prostoru mezi Žitavou a Löbau sešla landfojtem svolaná hotovost coby “...*einen Anschlag gegen die keczer.*”, do které Zhořelec vyslal 20 jezdců<sup>146</sup>. Nebylo jí však třeba.

Začátek roku 1427 v obou táborech proběhl ve znamení příprav na avizovanou kruciátu. Slezska knížata v čele s vratislavským biskupem Konrádem spolu s kladským zemským hejtmanem Půtou z Častolovic a dalšími českými pány vytvořili tzv. Střelínský válečný spolek a už 14. února plánovali vpád do Čech na svatodušní svátky (tehdy 8.června), přičemž k soustředění vojsk mělo dojít už o Velikonocích<sup>147</sup>. Kališníci zase plánovali preventivní úder na Slezsko a Lužici, který by měl výše zmíněný vpád znemožnit. Jednání ve Střelíně (tam je lokalizovaná výše uvedená listina) ani husitská reakce na něj se nepodařilo utajit, a tak 9. února Šestiměstí investovalo dva a půl kopy grošů do posílení posádky Falkenburku jako reakci na zprávy od Půty z Častolovic, Jana z Michalovic a Oty z Bergova o nadcházejícím útoku na Lužici<sup>148</sup>. Bližší upřesnění kališnických plánů spolu s nejčerstvějšími novinkami přivezl do Žitavy 9. dubna Jan z Ralska. Zde přítomný hejtman vojska Řádu německých rytířů Gottfried Rodenberg o tom psal svému velmistrotvi<sup>149</sup>. Jan z Ralska podle něho nejprve vyznal svoji pravou víru (podle všeho nepřiliš přesvědčivě, protože Rodenberg o jeho upřímnosti pochybuje), dále jako hlavní novinku uvádí “...*daz dy Preger sich geczweyget haben mit den ketzern den thaboriten...*” což lze vnímat jako roztržku mezi tábory a “zrádnými pražany”, podporujícími Korybutoviče. Ostatně, s touto

---

145 ANDĚL, *Husitství*, str.63, JECHT, *Hussiten*, str. 114-115

146 JECHT, *Hussiten*, str.115.

147 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, č.429, 430, str. 487-492.

148 CDLS II./1, str.354.

149 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str. 497-498, č. 463.

zprávou časově koresponduje zatčení a internace knížete Zikmunda 17. dubna<sup>150</sup>. Jan možná informoval i o nějaké konkrétní hrozbě, protože 30. dubna bylo vyúčtováno 5 kop grošů za čtyřtydenní posílení posádky na Rojmundu<sup>151</sup>. Tentokrát se nejednalo o planý poplach. Tábořsko-sirotčí vojsko, v jehož čele stáli Prokop Holý, Prokůpek a Velek Koudelník, vytáhlo z Prahy 8. května<sup>152</sup>. Šestiměstí, včas varované, vyslalo 9. května kontingent k Žitavě. Podle Jechta se jednalo o 1900 mužů<sup>153</sup>. Dne 10. května kolem deváté ráno k Žitavě přibyli i kališníci v síle 14 000 až 18 000 mužů<sup>154</sup>. Rychlost, jakou dokázali překonat cca 120 km sice po zemské stezce, ale náročným terénem včetně přechodu horského pásma, je neuvěřitelná. Svědčí mimo jiné o tom, že se pochodová kolona nikde nezdržovala, ostatně, síla, která by dokázala být jen zdržet tak velkou armádu, prostě neexistovala. Přesto se to to lužická hotovost pokusila a nedaleko před městem, patrně poblíže Olbersdorfu, zaútočila na čelo husitské kolony. Bylo to nejvhodnější místo, protože tam terén znesnadňoval vozům manévrování (většina kolony musela být doslova uvězněna v úzkém kaňonu). Zemská stezka se hned za hranicemi, v Lückendorfu, dělila na dvě větve, jedna procházela přímo bránou hradu Karlsfried, druhá vedla kolem hradu a kláštera na Ojvíně. Obě větve pak z různých směrů sestupovaly do údolí k Žitavě. Vzhledem k rychlosti a tedy k tomu, že se nikde nezdržovali, se jako pravděpodobnější varianta jeví cesta kolem Ojvína. Karlsfried by mohl tak velkou armádu možná trochu zdržet, ale o jakémkoli boji, respektive dobytí hradu, není zpráv. Útok však ztroskotal a lužická hotovost byla zatlačena až k hradbám. O výsledku boje není sporu, ale jeho popisy se liší. Bartošek z Drahonice ve své kronice věnuje bitvě necelou větu: „... *predicti capitanei cum eorum sectis tempore quadragesime et post versus Zitaviam processerunt et ibi quodam modico conflictu prehabito ad civitatem dictam Laub...*“<sup>155</sup>. Anděl poměrně neutrálně píše že: „...hned po objevení se husitů v dohledu Žitavy vyrazila proti nim zesílená tamní posádka. Táboři a sirotci se s ní dali do boje, přímo z pochodu až k branám města a ještě téhož dne

---

150 PALACKÝ, *Husité*, str.270-271.

151 CDLS II./1, str.413. Z výše sumy lze domýšlet že její část byla pravděpodobně doplatkem dlužného žoldu.

152 JECHT, *Hussiten*, str. 137.

153 *Tamtéž*, str. 127.

154 *Tamtéž*, str. 128 - 14 000, PALACKÝ, *Husité*, str. 278 - 18 000.

155 FRB V., str. 595.

na dobře hrazené město zaútočili.”<sup>156</sup>. Asi nejpopsnější je pak Jechtův text: “...die Mannschaft in Zittau, “gar stark” den Feinden entgegen. “Da die Hussiten das sahen, da zogen sie mit Macht gar eilende an sie, und das Volk gab die Flucht wieder zu der Stadt, also dass es Gedränge um die Tore ward und des Volkes viel da erschlagen. Und auch Hnas von Jenschdorf, Hauptmann zu Zittau die Zeit, wollte dem Volke helfen, dass sie risch (schnell) in die Stadt kämen, der ward selber auf der Brücke zu Stücken gehauen”. In dem Namen Jenschdorf liegt sicher Gersdorff, und zwar war es nicht Hans von Gersdorff, sondern Tamme von Gersdorff, der damals “die Hauptmannschaft und Vewesung zu Zittau hielt” und im Kampfe für die Seinen und für die Heimat den Heldentod fand.”<sup>157</sup>. Na základě znalostí o soudobém válečnictví můžeme tedy události zhruba rekonstruovat takto: lužická těžká jízda zaútočila na čelo kališnické pochodové kolony tvořené husitskou těžkou jízdou, která se v případě potřeby mohla opřít o několik vozů. Útok se z nějakého důvodu, buď při srážce jezdeckých linií nebo až o vozy, zastavil a přeživší lužičtí těžkooděnci ustoupili. Husitská těžká jízda udržovala kontakt a lehká jízda zatím napadla pomalejší pěchotu, která patrně sloužila jako druhý sled. Ústup se záhy změnil v chaotický útěk a jatka před branami, která se celkem úspěšně snažily zmírnit ukázněné jednotky, které v rámci ústupu bojem brzdily nastupující kališnické voje. Jisté je, že většina obránců se zachránila a dokázala odrazit pokus o ztečení bran a hradeb. K prvnímu pokusu o dobytí města došlo z chodu, což samo o sobě svědčí o obrovské fyzické výdrži husitů. Dochoval se list velitele zhořeleckého kontingentu, kterým 10. května informoval zhořeleckou městskou radu o bitvě a žádal o dodávku šípů a prachu, spotřebovaných při odrážení útoku<sup>158</sup>. Je zajímavé, že ani Jecht ani Palacký se o tomto útoku nezmiňují<sup>159</sup>. K dalšímu pokusu o zteč hradeb došlo hned nazítří, 11. května. Jecht o něm píše: *...am folgenden Sonntage (11.mai) ein wütender Sturm auf die Mauern. Doch die Zittauer hatten ihre Befestigungen in guten Stand gesetzt, und tapfere Verteidiger fanden sich in grosser*

---

156 ANDĚL, *Husitství*, str.65.

157 JECHT, *Hussiten*, str. 128.

158 PALACKÝ, *Urk. Beiträge*, str. 509-510, č. 441.

159 JECHT, *Hussiten*, str. 128: “So standen den die Hussiten dicht an den Mauern Zittaus und vor den in aller Eile geschlossenen Stadttoren.”, PALACKÝ, *Husité*, str. 278: (následující věta po na předchozí stránce citované) “Za tím nechtěwše meškati se dobýwáním města silně osazeného, táhli husité dále k Hirsfeldu, Ostrohu a Bärnstatu, celou krajinu plence a pálice.”

*Anzahl. Und so gelang es, die unheimlichen Gesellen mit blutigen Köpfen abzuwehren.*”<sup>160</sup>. Dobýt město se tedy nepodařilo. Tábořsko-sirotčí síly zřetelně nechtěly ztrácet čas obléháním, protože “jen” vyplnili a zničili předměstí a pokračovali do vnitrozemí<sup>161</sup>. K pochodu využili zemskou stezku do Zhořelce, která vedla údolím Nisy. 12. května tedy vyplnili Ostritz, Hirschfelde, klášter Marienthal “...und viele Dörfer und Kirchen der Gegend.”<sup>162</sup>. V Ostritz se stočili k východu, do Slezska. Jak ve svém dopise do Vratislavi informovala zhořelecká městská rada, husité 14. května překročili Nisu a vypálili Seidenberg (Zawidów)<sup>163</sup>. Část kolony se při tom pravděpodobně oddělila a spadla na Frýdlantsko<sup>164</sup>. Odtud však velmi brzy ustoupila do Čech, patrně do prostoru Mnichovohradištska, neboť se od severu blížily oddíly knížete Jana Zaháňského, posílené muži Jana z Chotěbuzi, bratrů von Hakenborn, Oldřicha z Bibrštejna a dalších, dokonce i knížete Jindřicha Hlohovského<sup>165</sup>. Jak se zdá, obě armády se minuly, Slezsko-hornolužická hotovost zůstala v Horní Lužici a tak kališníkům nic nebránilo oblehnout a 16. května i dobýt město Lauban<sup>166</sup>. Zprávu o osudu města podává Albrecht von Koldicz v listě do Vratislavi: „... *Ketzer den Luban gereit gewonnen haben und aus gebrant und das folk dorynne alzumol dirmort...*”<sup>167</sup>. O Laubanském masakru informují Jecht i Palacký vcelku podobně, jen s přihlédnutím k osobním sympatiím: Palacký: “...*Pak spustili teprw autok na město, jehož pak nazejtří, totiž dne 16. máje, mocí dobyli, a obywatelstwo tudíž bez milosrdenství vražditi se jali, zvláště kněží, kteří podpalowali měšťany k udatnému se bránění; ti utekše se spolu do kostela, tam zahynuli všichni.*”<sup>168</sup>. Jecht upřesňuje počet zabitých mužů na 1000 a dodává další detaily (např. že lidé, uchýlivší se do kostelů zpívali

---

160 JECHT, *Hussiten*, str. 128.

161 *Taméž*, str. 128-129: “*Natürlich wurden die Vorstädte Zittaus von den wütenden Feinden vollständig zu Grunde gerichtet, die Kirchen und das Hospital vor der Stadt, Mühlen, Vorwerke und Häuser ausgebrannt und zu nichte gemacht, dass der Stadt bei 1500 Wirte verdebt sind, und ihre Geschosse (Steuern) und Zinse nicht zu geben haben.*”

162 *Taméž*, str. 129.

163 CDLS II./1, str. 421-422. V dopise zhořeletí vratislavské detailně informují o průběhu husitského vpádu a přiznávají, že neví co mají husité dále v plánu.

164 Rudolf ANDĚL- Roman KARPAŠ, *Frýdlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec, 2002, str.62.

165 JECHT, *Hussiten*, str. 130.

166 CDLS II./1, str. 423.

167 CDLS II./1, str. 424.

168 PALACKÝ, *Husité*, str. 278 - 279.

Salve Regina), které mají ilustrovat zrůdnost husitského počínání<sup>169</sup>. Oba autoři pak svorně popisují sebevražedný útok oddílu Ditricha von Klux, který měl v plánu rozbít prsteneč husitského obležení zvenčí. Akci kromě velitele přežili údajně jen čtyři muži<sup>170</sup>. Po dobytí, vybití a vypálení Laubanu se husité vydali dále do slezského vnitrozemí, k Löwenbergu (Lwówek Śląski). Tam dorazili už 17. května. “ *Die Stadt selbst hielt sich, abe ein Entsatzheer von 300 Söldnern wurde vor den Toren zersprengt;*”<sup>171</sup> Město samé se tedy ubránilo, pravděpodobně proto, že ke Goldgergu (Złotoryja) se stahovalo Lehnicko-svídnické vojsko<sup>172</sup>. Husité před Goldbergem zaznamenali další vítězství, po bitvě v poli dobyli a obsadili město, vyplenili okolí a stočili se na jih, na zpáteční cestu do Čech. Nespěchali. Od kolony vyrážely různě velké oddíly, které plenily široké okolí. Města Jawor a Bolkow, která stojí na zemské stezce, spojující Turnov se Slezskem kapitulovala a zaplatila výpalné. Krátce po 19. květnu již byli v Turnově<sup>173</sup>. Spojenému táborsko-sirotčímu vojsku se během necelých dvou týdnů podařilo nejen získat obrovskou kořist (15 krav prý prodávali za dvě kopy<sup>174</sup>) ale hlavně zlikvidovat Horní Lužici a slezská knížectví jako vojenskou sílu, schopnou a ochotnou podniknout zamýšlený velký vpád do Čech. Paradoxně jim k tomu dopomohly válečné přípravy, během nichž se slezská vojska již shromáždila - pokud by nebylo Střelínské dohody, na jejímž základě se od Velikonoc družiny pod kříž scházely, stála by jednotlivá knížectví proti zdrcující kališnické přesile osamoceně, což by vládce nutilo se spíše vykoupit než bojovat a přes materiální ztráty by si pak zachovali vcelku neporušenou akceschopnost. Takto došlo k několika bitvám, které vyčerpaly zdroje válečné nobility. Proto se také zamýšlená Slezsko-lužická výprava za vykořenění kacířství omezila na slezský vpád na Náchodsko, kde 9. srpna porazila hradeckou hotovost, vedenou Janem Čapkem ze Sán. Po vypálení náchodského předměstí se však slezské oddíly stáhly zpět za hranice<sup>175</sup>.

---

169 JECHT, *Hussiten*, str. 134.

170 *Tamtéž*, str. 135, 300 až 500 mužů, PALACKÝ, *Husité*, str. 278, 300 mužů.

171 *Tamtéž*, str. 136.

172 CDLS II./1, str. 423-424.

173 JECHT, *Hussiten*, str. 136.

174 PALACKÝ, *Husité*, str.280.

175 PALACKÝ, *Husité*, str. 293-294.

Po skončení rejsy zavládl na Česko-lužickém pomezí relativní klid. Až 24. srpna píše Oldřich z Bibrštejna do Zhořelce, že se husité pohybují poblíž Frýdlantu<sup>176</sup>. Vzhledem k tomu, že 14. září píše Hanuš z Polenska, že se kacíři z Chrastavy vrátili do Českého Dubu, můžeme se domnívat, že někdy ve druhé dekádě srpna pronikl sirotčí oddíl do Chrastavy na pomezí Bibrštejnského panství, obsadil tamní tvrz a udržel se v ní skoro do poloviny následujícího měsíce<sup>177</sup>. O jakémkoli pokusu je odtamtud vypudit není zpráv, pravděpodobně tedy Chrastavu vyklidili kvůli logistickým těžkostem. Výraznou aktivitu však vzbudila zpráva Oty z Bergova, kterou 13. září předal Hanuš z Polenska Zhořeleckým. Oznamoval, že směrem k Žitavě vydalo 4000 mužů<sup>178</sup>. Okamžitě byly uvolněny prostředky na nájem žoldnérů, 92 kop na postavení čtyř set jezdců a 112 kop na posílení posádek na Rojmundu a Falkenburku<sup>179</sup>. Pán na Troskách se však mýlil, žádné husitské vojsko se neobjevilo.

Koncem roku však na sledovaném území došlo k výrazné změně poměru sil. 26. října žádá Šestiměstí blížká slezská knížata o pomoc proti kacířům, neboť “...*Jan Wartinberg sich mit den keczern geeynit hat.*”<sup>180</sup>. To znamenalo, že mezi sirotky a Šestiměstím stál na Záhvožd'ské stezce už jen Falkenberg. Stále ještě opravovaný a nepřiliš pevný Karlsfried a nedobytný, ale malý Ojvín nelze počítat. Vartenberkova konverze neohrožovala jen Lužici, ale i jeho sousedy, zhusta i příbuzné: Petra z Vartenberka na Děvíně a bratry Beneše, Jana a Markvarta na Stohánku. Janu z Ralska navíc patřily i hrady Lemberk a Rojmund, přičemž posledně jmenovaný se díky posílené žitavské posádce lužickým podařilo udržet. Do obtížné situace se dostal i Albrecht z Donína, jemuž vedle Falkenbergu patřil Grabštejn. Čerstvý utrakvista, bratr Jan Chudoba z Ralska, se však do dění aktivněji zapojil až v dubnu, kdy se jako spojenec sirotků zúčastnil tažení do Slezska<sup>181</sup>.

Stejně jako druhá polovina předešlého se celý rok 1428 pro Šestiměstí nesl ve znamení odstraňování škod a posilování opevnění měst v očekávání dalšího útoku. Jecht, který se

---

176 CDLS II./1, str. 385.

177 *Tamtéž*, str. 388.

178 *Tamtéž*, str.472.

179 *Tamtéž*, str. 472 -473. Pomoc poslal i Fridrich Saský, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge*, č.482, str. 553.

180 CDLS II./1, str. 399.

181 ANDĚL, *Husitství*, str. 67.

soustředí hlavně na Zhořelec, zmiňuje například přestavbu městských bran<sup>182</sup>. Přesný objem prací v jednotlivých městech bychom získali z městských knih, neboť práce i materiál byly vyúčtovány, ale tyto informace výrazně přesahují rámec této práce. Pro nás je důležité, že pouhá existence hrozby vpádu představovala pro městské rady a vlastníky půdy značné výdaje. Ty pak byly znásobeny škodami, jestliže ke vpádu došlo.

Dalším výdajem pak byla zpravodajská činnost. Zhořelecký městský písař neopomněl v zápisu z 15. února uvést a vyúčtovat honorář pro špeha v českém táboře, včetně jména jeho spojky<sup>183</sup>. Celé Šestiměstí a Zhořelec zvláště měly obrovské štěstí, že do zhořelecké městské rady ani kanceláře nepronikl žádný husitský špion, jak tomu bylo v Bautzenu a v Žitavě<sup>184</sup>. Ve zpravodajské činnosti je zrada mnohem lukrativnější než špionáž. Zatímco platby špehům se pohybovaly v rádech grošů, Jan ze Smiřic měl stát Horní Lužici 400 zlatých. Tolik mu slíbil hornolužický landfojt Hanuš z Polenska za “spolupráci” ve chvíli, kdy se 5. června usadil v Lipém. O této částce a způsobu jejího získání probíhala v Šestiměstí složitá jednání<sup>185</sup>.

K prvním bojovým akcím v tomto roce došlo až počátkem srpna a jejich důvodem nebyla konfese, ale finance. 14. srpna informují Zhořelečtí své spojence, že kvůli nesplaceným dluhům Horní Lužici napadli Bibrštejn, jeho hejtman na Hamrštejně Dachs a (v žitavském žoldu) rojmundský hejtman Foltsch<sup>186</sup>. Řešení tohoto sporu se vleкло, neboť ještě 3. října žádají zhořelečtí Bibrštejna, aby Foltschovi nepomáhal<sup>187</sup>. Kolem 10. října se situace vyhrotila a proti rojmundskému hejtmanu byla vyslána trestná výprava<sup>188</sup>. Ta dorazila do Chrastavy, odkud mohla ohrožovat všechny agresivní dlužníky. Šestiměstí si bylo této možnosti vědomo, proto místo bojových akcí následovalo množství dopisů jednotlivým účastníkům s výzvou aby opustili své nároky na splátky dluhu<sup>189</sup>. Můžeme se jen

---

182 JECHT, *Hussiten*, str. 162. Popisuje toho samozřejmě mnohem víc, například pokrytí střechy celnice šindelem.

183 CDLS II./1, str. 489.

184 V Bautzenu jím byl Petr Prieschwitz (viz dále), v Žitavě Nicolaus Reckel, popravený již 22.4.1425. ZIT. URK., str.200, č.1529a .

185 JECHT, *Hussiten*, str. 178-180.

186 CDLS II./1, str. 547.

187 CDLS II./1, str. 560 - 561.

188 *Tamtéž*, str. 562.

189 *Tamtéž*, str. 563. Dále např. ZIT. URK., č. 1584, str. 215.



dohadovat, jak by se tato situace vyřešila, kdyby ji neukončil další vpád sirotků. Události můžeme rekonstruovat pomocí kombinace Bartoškovy kroniky a nedatovaných záznamů v zhořelecké městské knize. Bartošek píše, že: „... *secta Orphanorum, inter quos fuit capitaneus quidam de Kralowitz cives et presbiter Procopius dictus Holy sive minor Procopius, castrum Lichmburg circumvallarunt et ibi castra metarunt et bastas sive fortalicia et sepes circumfecerunt et ibi solum iacerunt pixidibus magnis at machinis non utentes, quod castrum tunc tenuit dominus nobilis Johannes de Opocznan, et tunc in castro erat quidam capitaneus Liska cum aliis sociis CCC, ut dicebatur.*“<sup>190</sup>. Několikaměsíční obléhání Lichtemburka, které si vyžádalo přítomnost řádově stovek mužů, jistě působilo obléhatelům nemalé problémy s obstaráváním potravin a píce. Po vyčerpání blízkých zdrojů bylo třeba podniknout kořistný výpad na nezpustošené nepřátelské území<sup>191</sup>. Roku 1429 zapsal písař do zhořeleckých knih zpětně údaje, z nichž se o říjnu 1428 dozvídáme, že Půta z Častolovic, Jan z Michalovic a Berka z Dubé Zhořelec varovali před vpádem, během kterého byla vypálena města Frýdlant, Brzeg a Grodków (Brieg, Grotkaw)<sup>192</sup>. Jecht s odkazem na Balbína upřesňuje že s Královcem táhl i hejtman Velek Koudelník<sup>193</sup>. 14. listopadu píše Albrecht z Koldic Zhořeleckým: „... *Ich thu euch zu wissen, wy dass dy ketzer von der Lobaw gezogen sint ungestörmet, und haben sich in das gebirge keyn Slockanaw gewant...*“<sup>194</sup>. Je tedy zřejmé, že sirotci se po vypálení Grodkówa stočili na západ a došli až k Löbau. Zde se však se svojí značnou kořistí nestočili na jih ke Šluknovu, jak předpokládal a oznamoval Koldic, ale na jihovýchod k Žitavě. Doslova v patách jim táhl oddíl zhořelecké hotovosti, který k Löbau dorazil den nato. Jednalo se o 133 jezdců (= těžkooděnců) a 36 vozů, vypravených jednotlivými cechy. Jejich obšírný soupis se dochoval v městské knize<sup>195</sup>. Souběžně byli posly aktivizováni všichni dosažitelní příslušníci protihusitské strany - města Bautzen, Cottbus a Soraw (Žary), páni von Bibrštejn, Prochnow, Panewitz a další<sup>196</sup>. Jindřich z Donína na Grabštejně byl dokonce

---

190 FRB V., str. 599.

191 Více viz. např. ČORNEJ, *Velké dějiny V.*, str. 537-8. Po ztrátě kořisti byl Královec nucen rejsu urychleně zopakovat, tentokrát v prostoru Kladska a Minstrberkského knížectví, viz: tamtéž, str. 526.

192 CDLS II./1, str. 624.

193 JECHT, *Hussiten*, str.190.

194 CDLS II./1, str. 633-634.

195 *Tamtéž*, str. 635.

196 *Tamtéž*, str. 568-569.

rovnou vyzván, aby proti kacírům, bude-li to možné, zakročil<sup>197</sup>. Sirotci tedy, obtíženi kořistí, spořádaně táhli po zemské stezce k Žitavě a dále údolím Nisy do Čech<sup>198</sup>. Nedochovaly se zprávy, ze kterých bychom se dozvěděli, zda za pochodu rekvírovali i zde, z jejich rychlosti však vyplývá, že se nezdržovali výpady do okolí. I Žitavu bez povšimnutí minuli a přesvědčení o své naprosté převaze nad posádkami nepřátelských hradů (Grabštejna, Rojmundu, Hamrštejna a tvrzi v Chrastavě) pokračovali po Žitavské cestě k Liberci. O poměrně silné armádě ve svém týlu nemohli nevědět. Pravděpodobně tedy posílili zadní voj. Celkem nerušeně dorazili 16. listopadu do Chrastavy. Zde se cesta dělila. Jedna její větev pokračovala říční nivou k Hamrštejnu, kde se napojovala na cestu z Českého Dubu. Druhá větev obcházela Ovčí horu mírným stoupáním zleva, klesla k Machnínu, kde se spojila s českodubskou cestou a po překonání mírného svahu, kde se dnes nachází liberecká čtvrť Ostašov, klesla k brodu přes Nisu u Liberce. Vzhledem k nákladu se sirotci pravděpodobně rozhodli pro pohodlnější cestu po úbočí Ovčí hory<sup>199</sup>. Zde pak, v dopoledních hodinách, došlo k události známé jako Bitva u Chrastavy.

O bitvě samé nemáme konkrétních zpráv. Prameny prakticky mlčí. Žitavská městská kniha se omezuje na lakonické prohlášení: “ *Niederlage der Hussiten bei Machendorf durch die Oberlausitzer, besonders von Zittau und Görlitz. Der Zittauer Hauptmann fählt.* ”<sup>200</sup>. Žitavský kronikář Johannes von Guben je trochu sdílnější: “...*Item anno domini etc. xxviii jn die sancti Martini, do czogen die Weissen vs. dem land von Budissen, vnd doselbist vmme hatten sie einen grossen nome getan vnd legerten sich czu Grote. des samenten sich her Albrecht von Coldicz, Hans von Polenczk, die von Gorlitz mit dem gereisigen gezeug, vnd an sente Mertemis abend czu nacht lissen wir gebieten alle den vnsern, die vor yogend vnd alder tochten, vf czu sein mit wagin vnd pferden so man die glock lewttte. des czogen wir frwe mit einander gancz aws, das als mere wenig werhaftiger manne id der stadt bliben, vnd folgten den feynden noch, denn die vorrenner, Wanko von Mochnaw, ein Behme, vnser houptman er Lewther, der ritter von Gersdorff, vol mit lx*

---

197 CDLS II./1, str.569.

198 Pro toto tvrzení neexistují pramenné důkazy. Je jen logické, že armáda s plně naloženým trémem táhla po nejpohodlnější možné trase.

199 Opět se jedná o nedoložitelný předpoklad. Jeho správnost však dokazují terénní podmínky, které jsou v blízkosti Hamrštejna pro větší konvoje naprosto nevhodné. Hradní posádka by, v případě ochoty k sebeobětování, byla schopna cestu zcela zatarasit.

200 ZIT. URK., str. 215, č. 1589 a.

*pferden, griffen die feynde an vnd machten sie fluchtig, das sie ire beste wagyn das nerer teyl alle lissen sten, vnd morten sie also sere vnd vnser fussgenger czu Machendorff vnd in dem holcze, das ir wol bey iiiic<sup>c</sup> erslagen ertrenckit vnd vorbrant worden in den schewnen doselbist: des wart vnser houptman, herr Lewther vnd eczliche erbare knechte, di wider czu rucke gedranckt wurden, demort. vmb sulche slachtunge die weisen diser stat ye vnd ye desto gramer worden.*"<sup>201</sup>. Z tohoto zápisu vychází jak Palacký, tak Jecht. Zatímco Jecht zdrženlivě informuje "...Hier "und in dem Holze mordeten" die Oberlausitzer die Feinde "gar sehr", dass ihrer wohl bei 400 erschlagen, in der Neisse ertr=ankr und in den Scheunen verbrant wurden ..."<sup>202</sup>, Palacký, vycházející z kronikářova textu, částečně fabuluje: "... I učiniwše tito veliký plen w onom kraji, když wraceli se přes Hrádek a Chrastawu do Čech zase, tu sebrawše se Zhořelští a Žitawští s panem Albrechtem z Koldic a Hanušem z Polenska w noci ke dni 11. listopadu (sic!), potom ráno u veliké síle obořili se u Machendorfa mezi Chrastawau a Libercem na zadní woj Sirotčí tak důrazně a šťastně, že nejen dobyli wozůw jejich drahný počet, ale i až ke 400 branných Čechůw buďto pobili, aneb w řece Nise potopili a některé také w stodolách upálili. Wítězství toto nebylo sice ani rozhodné, ani trwanlivé, protože Sirotci, ač byli počali utíkati, však brzy oprawiwše se zase, odrazili Němce nazpět, a pomstiwše porážky své, zabili mezi jinými také Žitawského hejtmana..."<sup>203</sup>. Palackého fabulace vycházejí ze znalosti situace. Sirotci táhli po cestě, v jejich týlu se nacházela zhořelecká hotovost a někde, pravděpodobně na boku, Žitavští<sup>204</sup>. Oba oddíly musely zaútočit synchronně, do jednoho místa. To se zřetelně podařilo. Následoval masakr. Palacký sice optimisticky předpokládá úspěšný protiútok, ale jedná se jen o jeho zbožné přání. Je sice pravdou, že Lužičtí vykávali poměrně významné ztráty, ale kdyby k nim došlo při protiútku vedeném sirotčí jízdou, museli by zahynout i někteří významní husitští účastníci tažení, neboť rytířská čest by jim velela jet v čele. O tom by se jistě kronikář neopomněl zmínit. Jelikož však o žádném padlém významném sirotkovi nevíme, zdá se pravděpodobné, že Královec a ostatní jezdci pragmaticky vyhodnotili situaci jako bezvýchodnou a uprchli. Při tomto scénáři je ztráta 400 mužů a 120 vozů

---

201 HAUPT, *Scriptores*, str. 61.

202 JECHT, *Hussiten*, str. 193.

203 PALACKÝ, *Husité*, str. 327-328.

204 Možnost, že by druhé lužické křídlo zaútočilo na čelo kolony je nepravděpodobná. Riziko, že by sirotci zlikvidovali dva oddělené útoky postupně, je neúměrně vysoké.

uvěřitelná. Navíc, kronikář výslovně uvádí topení kacířů v Nise a jejich upalování ve stodolách. Nisa, mimochodem mělká řeka, se od místa bitvy nacházela několik set metrů, stodoly také. Takto brutální povraždění zajatců by tedy vyžadovalo určitý čas, který by vítězové, v případě očekávání odvetného útoku, rozhodně neměli. Ohlas vítězství nad husity ve “valné bitvě” byl značný. Jak píše Palacký “... *toto zdaření wzato jest tudíž po zemích německých na slowo, jako důkaz, že Čechové nebyli vždy a všude nepřemožitelní.*”<sup>205</sup>.

Zbytek roku pak proběhl již bez vojenských akcí, přestože Lužici kolovaly zprávy o blízkém husitském vpádu. 3. prosince například psal Hanuš z Polenska lužickým městům: “... *Auch thun ich wissin, das euir land nach vor wyhenachten adir gar nahe darumb von den käckern gröblichen und mit macht obirzogen werden,...*”<sup>206</sup>. 19. prosince pak Hynek Berka z Dubé psal do Zhořelce “... *das dy keczer sich samelten und den schaden rechin welden...*”<sup>207</sup>.

Počátkem roku 1429 se zraky všech obyvatel střední Evropy obracely do Prešpurku, kde probíhala jednání Prokopa Holého s králem Zikmundem. Už to, že k nim došlo, je důkazem konsolidace českého prostoru, kdy jednotlivé proudy dokázaly sestavit poselstvo, vedené významnými osobnostmi (vedle Prokopa Holého se zúčastnil i Prokůpek, Petr Payne, Martin Lupáč, Jakub Kroměšín z Březovic, Velek koudelník, Menhart z Hradce či Petr Strážnický z Kravař), schopné prezentovat požadavky strany pod obojí. Zároveň to dokazuje odůvodněnou sebedůvěru této delegace, která se vydala na nepřátelské území bez obav o svůj osud<sup>208</sup>. Jednání samozřejmě ztroskotala. K prosazení radikálních požadavků ještě nedozrál čas a král navíc tehdy ještě neměl vůli v čemkoli ustoupit. O tom, jak vážně bral své oponenty, svědčí Zikmundův list řezenskému biskupovi Konrádovi z 10. dubna, sepsanému tedy pouhý den po ukončení schůzky s Prokopem. Král v něm píše, že na léto

---

205 PALACKÝ, *Husité*, str. 312.

206 CDLS II./1, str. 637.

207 *Tamtéž*, str. 577.

208 O schůzce v Prešpurku obšírně informuje zápis v: František PALACKÝ (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an: Band II. von den Jahren 1429-1436*. Praha, 1873, str. 22-25, č.574. Dále jen PALACKÝ, *Urk. Beiträge II.* O události informuje i Bartošek, viz: FRB V. str. 599. Více viz např. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, str. 210-212, ČORNEJ, *Velké dějiny V.*, str. 507-509, či František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a jejich pád 1426-1437*, Praha, 1966, str. 46-52. Michálek dokonce považuje příjezd husitské delegace za „den dějinného obratu“, str.46.

plánuje mocné tažení proti kacírům, které by chtěl uskutečnit ke dni sv. Jana Křtitele (24.června)<sup>209</sup>. O Zikmundově nesmiřitelnosti ke kacírským poddaným svědčí i list vatislavské delegace z 18. dubna, ve kterém vyslanci informují městskou radu mj. že: “...*dy Turkin czum kunige iczczunt komen werdin ken Presburg, do sal der frede bestetigt werdin mit den Turkin, item der kunig hot vorbothin bey leyb unde guthe, das nymant mit den hussin frede habin sol, unde alle vordingunge sal ganczlich ab sein. Wer das abirgreift, der sal erlos sein unde leib unde gut verlorrn.*”<sup>210</sup>. Mír s Turky tedy možný byl, s husity pod hrozbou ztráty hrdla a statků nikoli. K takto tvrdé linii patrně vedly krále obě zásadní události konce minulého roku, Lužické vítězství u Chrastavy a sirotčí vpád do Kladska a Slezska, při kterém bylo obsazeno Němčí a Olava. Zde navíc, v bitvě u Schwedeldorfu, kde minsterberkské, niské a svídnické oddíly nesmyslně zaútočily na připravenou vozovou hradbu, padl minsterberkský kníže Jan a zajato bylo značné množství slezských šlechticů, mezi nimi například i svídnický hejtman Hermann von Czettritz<sup>211</sup>. K protihusitské diplomatické aktivitě došlo i v Horní Lužici. Dne 16. ledna vznikla koalice saského vévody, míšeňského markraběte, hornolužického landfojta a hejtmána spojených slezských knížectví, zaměřená proti „kacírům“<sup>212</sup>.

Na česko-lužickém pomezí zatím vládl relativní klid. Zápis v zhořelecké městské knize z 23. ledna se zmiňuje o porážce Žitavských u Světlé, aniž by udával jakékoli podrobnosti<sup>213</sup>. Ve stejném zápisu si můžeme povšimnout zmínky o zaplacení půl kopy grošů hejtmanům Falkenbergu a Roimundu<sup>214</sup>. Jednalo se patrně o splátku části dlužného žoldu. Nepřehledná situace ohledně držby obou zmíněných hradů, které sice vlastnil Bernard z Donína, ale

---

209 PALACKÝ, *Urk. Beiträge II.*, str. 27-29, č.575.

210 *Tamtéž*, str. 33-35, č.577.

211 PALACKÝ, *Urk. Beiträge I.*, str. 652, č. 554. PALACKÝ, *Husité*, str. 312-313 . Jecht jako místo srážky uvádí Alt Wilmsdorf a tvrdí, že se jí zúčastnily i posily z Görlitz. Více: JECHT, *Hussiten*, str.198-199. O Sirotčím vpádu se zmiňuje i Starý kolegiát pražský, FRB VII., str.33. O bitvě informuje i Nicolai HENELLI, *Chronico ducatus Monsterbergensis et territorii Francosteinensis* IN: Friedrich Wilhelm SOMMER, *Silesiacarum rerum scriptores, aliquot adhuc inediti accedunt Codicis Silesiae diplomatici specimen et Diplomatarium Bohemo-Silesiacum ... Inseruntur dissertationes duae quarum prior Historiae Silesiacae diplomaticae specimen, altera Historiam genealogicam Silesiae sistit. Confecit opus*, Lipsiae Sumptibus M. Huberti, Bibliopolae Wratislaviensis, 1729, str.175.

212 Národní archiv, Codex diplomaticus Lusatiae Superioris II, Haas 5, č.331. Viz příloha E.

213 Richard JECHT (ed.), *Codex diplomaticus Lusatiae Superioris II., II. Band umfassend die Jahre 1429 - 1437 und einen Anhang.*. Görlitz, 1900 - 1903., str. 6. Dále jen: CDLS II./2

214 *Tamtéž*, str.4.

jejichž posádku tvořili lužičtí žoldnéři, se v případě Falkenbergu dočkala nečekaného rozuzlení. Žitavská městská kniha 14. května lakonicky uvádí : ”*Bernhard von Doyn verkauft dem Hussiten Jan Kolouch Schloß Falkenberg (an Hochwald) für 200 Sch.*”<sup>215</sup>. To mimo jiné znamenalo, že po konverzi Jana z Ralska a tedy ztrátě Ralska a Mimoně, je v kališnických rukou celá česká část Záhvožd'ské stezky a případný husitský vpád tak může oznámit a případně zbrzdit jen posádka nepříliš pevného Karlsfriedu. Přímo ohrožená Žitava se pokusila Kolúcha podplatit částkou 100 kop grošů, ale plán nevyšel. Kolúch se od nájezdů nedal odradit a škodil Žitavským až do Velikonoc roku 1431, kdy byl jeho hrad dobyt a vypálen<sup>216</sup>. O další potíže na pomezí se postarali drobní šlechtici v okolí Rumburka, kteří relativního klidu využili k útokům na své lužické spojence. Hlavní postavou byl Mikeš Pancíř ze Smojna na Fredevaldě u České Kamenice. Kolem něho se shromáždilo množství rytířů, namátkou Mikeš Blekta z Falkenštejna, Niklas von Hermsdorf nebo Heinz von Lutticz. Všichni byli navíc podporováni posádkou Tolštejna. Tato soukromá válka s Šestiměstím, hlavně městy Bautzen a Löbau, začala koncem března 1429 a pokračovala až do října 1430, kdy se podařilo Pancíře uspokojit penězi, jen Zhořelec věnoval 60 kop grošů, a získat tak cenného spojence, který poskytoval čerstvé informace z husitského tábora<sup>217</sup>. Pancířovy aktivity, přestože budily v Horní Lužici rozruch, nebyly ničím v porovnání se zprávou Jaroslava Berky z Dubé z 5. června o shromažďování husitů u Lipého<sup>218</sup>. Dne 12. června již Lužičané mohli z dalších zdrojů odhadnout vývoj událostí : Jindřich Berka z Dubé hlásil, že kacíři jsou stále u Lipého, Václav z Donína na Grabštejně, že sirotci přešli hory (patrně Žitavské) a řada šepů jako cíl označila Lauban<sup>219</sup>. Zprávy ze stejného dne upozorňují na shromáždění husitů poblíž Ronova, jejich přechod hor a vypálení Rumburku<sup>220</sup>. Ze zpráv tedy vyplývá, že sirotci ve dvou proudech vpadli přes Rumburk do Horní Lužice. Hlavní proud táhl ze shromaždiště u Lipého, případně Ronova, na sever, bez incidentu minul Tolštejn a vyplenil Rumburk. Druhý, menší proud, pravděpodobně

---

215 ZIT. URK., str. 219, č.1610. Srv: HAUPT, *Scriptores*, str. 58.

216 JECHT, *Hussiten*, str. 186.

217 Více: *Tamtéž*, str. 209-211. Záznamy o jednání Šestiměstí s Pancířem jsou uvedeny i v CDLS II./2, např. úplně první zmínka z 26. března na str.23.

218 CDLS II./2, str. 36.

219 CDLS II./2, str. 36.

220 *Tamtéž*, str.37.

Čapkovi sirotci ze Světlé, se připojil po usilovném pochodu po zemských stezkách<sup>221</sup>. Sirotčí kontingent se vyhýbal městům a bez odporu prošel Horní Lužicí. 19. června byl ve slezské Boleslavi<sup>222</sup>. Sirotci tedy v Horní Lužici tehdy strávili přibližně pět dní. Za tu dobu se jim nikdo nepostavil, což svědčí nízké bojeschopnosti tamních posádek. Na druhou stranu, sirotci se nepokusili napadnout žádné opevněné místo, nepočítáme-li průchod zhořeleckým předměstím při cestě do Slezska. Můžeme se tedy jen dohadovat, co se tehdy odehrávalo, ale ze sirotčího hlediska se možná jednalo pouze o propagační zajížd'ku při výpadu do Slezska. Nebo, což je pravděpodobnější, o průzkum bojem. Během oněch pěti dní sirotci jistě stihli zjistit situaci v celé Horní Lužici. Je možné, že získané informace hrály zásadní roli při rozhodování o cíli nové rejsy<sup>223</sup>. Ta na sebe nenechala dlouho čekat. 11. září Žitavští informují zhořeleckou městskou radu o zjištěních svého špiona Hanuše Glockenera, že hejtman Kolůch s Janem z Ralska shromažďují vojsko pro vpád do centra Lužice, k Reichenbachu, tedy do míst mezi Zhořelcem, Löbau a Žitavou<sup>224</sup>. 18. září se v Lužici dozvěděli, že husitské vojsko leží u Jičína a chystá se táhnout na jejich zemi<sup>225</sup>. To se stalo důvodem pro čilou korespondenci. Zhořelecká městská rada vysílala posly za svými spojenci s cílem je varovat a zjistit novinky. Ještě téhož dne se jeden odebral na Rojmund, jiný do Žitavy a Frýdlantu<sup>226</sup>. Poplašnou zprávu tentýž den potvrdil také Ota z Bergova<sup>227</sup>. 25. září nejprve ohlásili pohyb husitů z Grabštejna a Lemberka, vzápětí psali Žitavští do Zhořelce "...*das die ketzer zu Olbersdorff lagin...*"<sup>228</sup>. Z toho lze soudit, že Jičínská větev,

---

221 Toto tvrzení opírám o fakt, že Václav z Donína na Grabštejně popisuje jejich tažení jako přechod přes hory, muselo se tedy jednat o místo v jeho dosahu, pravděpodobně tedy o Gebelstraße s přechodem u Petrovic, neboť žitavské knihy se o výskytu "kacířů" nezmiňují, což by jistě učinili, kdyby se pohybovali po jediné další možné cestě, která vedla kolem Žitavy. Že se jednalo o relativně malou jednotku lze usuzovat z toho, že Donín žádal o posilu jen čtyřiceti jezdců aby se jim postavil. Viz CDLS II./2 str.37. Je samozřejmě možné, že druhý proud táhl po české straně a ke spojení došlo ještě před Rumburkem, ale v tom případě by špehové ani poslové českých spojenců neměli důvod referovat o dvou proudech, viz. CDLS II./2 str. 38.

222 CDLS II./2, str.39.

223 Tuto domněnku podporuje i list krále Zikmunda, který nařizuje pomoc Žitavě a Ojvínu, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 599, str. 55 – 57.

224 CDLS II./2., str.62. Srv. ZIT. URK. č. 1611, str. 219-220.

225 CDLS II./2, str.63.

226 *Tamtéž*, str.63.

227 *Tamtéž*, str.63.

228 *Tamtéž*, str. 65.

vedená podle Jechta Jakubem Kroměšínem, dorazila jako obvykle po Gebelstraße<sup>229</sup>. 28. září se Kroměšín pokusil dobýt opevněný celestýnský klášter na Ojvině<sup>230</sup>. Krátce nato, možná již 29., dorazily k Žitavě hlavní síly spojeného táborsko-sirotčího vojska, vedené Prokopy Holým a Malým, Velkem Koudelníkem a Peškem Zahradníkem. Palacký uvádí jejich celkový počet na 1000 jezdců, 10 000 pěších plus vozy a děla, Jecht počty dělí mezi Kroměšína (400 jezdců, 2000 pěších a 90 vozů) a Prokopa Holého (400 jezdců, 4 000 pěších a 120 vozů)<sup>231</sup>. V okolí Žitavy se dále nezdržovali, rozhodně se nepokusili ji dobýt. 1. října jsou husité zmiňováni v Bernsdorfu (Bernstadt) a Ostritz<sup>232</sup>. Žádný z těchto městysů, stejně jako klášter Marienthal, nemohl armádě vzdorovat. Přestože o tom není zpráv, je jisté, že byly vydrancovány za pochodu. Ačkoli nebylo táborsko-sirotčí vojsko nikým zdržováno, k hradbám Zhořelce dorazilo až 2. či 3. října. Tato prodleva umožnila Zhořeleckým rozsáhlou korespondenční aktivitu, během níž bylo vysláno mnoho situačních zpráv a žádostí o pomoc<sup>233</sup>. Zdržení, způsobené chybným načasováním, kdy Kroměšín dorazil na shromaždiště o 3 - 4 dny dříve než hlavní síly, zapříčinilo ztrátu momentu překvapení. Všechna hornolužická i slezská města v oblasti se tedy stihla připravit na obléhání. Dokonce byla zpočátku schopná reagovat na pohyb husitského vojska přesuny žoldněřských jednotek z měst nalézajících se mimo směr pochodu do těch ohrožených, hlavně do Zhořelce<sup>234</sup>. Dne 4. října udeřil Prokop na město. Předchozího dne bylo vypáleno předměstí a městské radě doručeno ultimátum. Město, osazené posílenou posádkou, mělo

---

229 JECHT, *Hussiten*, str. 226. Jecht výslovně, ale nepodloženě uvádí, že táhli z Jičína přes Českou Lípou, což si např. Anděl vysvětluje tak, že se někde cestou spojili s oddíly původně shromážděnými u Lipého, viz. ANDĚL, *Husitství*, str.72. Vzhledem k situaci v Praze, kterou hlavní část účastníků rejsy, v čele k Prokopem Holým, opustila až 27. září, je takovýto vývoj situace nepravděpodobný. Sirotci, než aby vyčkávali u Lipého, by spíše podpořili své tažení ku Praze. O použití Záhvoždské stezky naopak není pochyb. V té době byla na českém území již zcela pod husitskou kontrolou, byla mnohem schůdnější a propustnější než alternativní trasa údolím Nisy a hlavně, o pohybu vojska informovaly hrady, které měly možnost tuto cestu monitorovat. Při použití alternativní trasy by se jednak možná dochovaly zprávy z Chrastavy, Rojmundu a Hamrštejna, jednak by se o tom na Lemberku nedozvěděli.

230 ZIT. URK., č. 1611 a, str. 220, "...Die Hussiten versuchen einen Sturmangriff auf Oybin, der abgeschlagen wird."

231 PALACKÝ, *Husité*, str.328, JECHT, *Hussiten*, str. 226. Oba patrně vycházeli z von Gubena, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 60.

232 CDLS II./2, str.66.

233 CDLS II./2, str. 66-69. Korespondence se Žitavou viz: ZIT. URK., č. 1632- 1636, str. 223.

234 Více: JECHT, *Hussiten*, str. 227-230, CDLS II./2, str.66-69, 108-113, 115-118. Velmi cenné jsou zde informace o konkrétních osobách a jejich ozbrojeném doprovodu, z nichž je možné si udělat úsudek o početních stavech obránců. U žádného z obléhaných měst se sice nesešla síla, která by se dokázala Prokopovi postavit v poli, ale k úspěšné obraně opevněného sídla byl mužů dostatek.



vůli k obraně, proto se podařilo masivní útok v prostoru Frauentor odrazit<sup>235</sup>. Po neúspěšné zteči se husitské vojsko stočilo na západ, se stejným výsledkem napadlo hrad Baruth a pokračovalo po zemské stezce směrem na Löbau a Bautzen<sup>236</sup>. Ani zde se příliš nezdrželo, neboť již 7. října stál Prokop před Saskou Kamenicí (Kamenz)<sup>237</sup>. Zde se zdržel přibližně pět dní, během kterých bylo vedle Kamenice vypáleno a vydrancováno široké okolí<sup>238</sup>. 12. října pak napadl Bautzen<sup>239</sup>. Město, jehož obranu řídil landfojtův syn Timo von Kolditz, bylo nejprve dva dny obléháno, poté byl proveden generální útok, který se podařilo odrazit. Vzhledem ke škodám, mj. požárům, způsobených jak ostřelováním, tak útokem, bylo rozhodnuto jednat o příměří a následně se vyplatit<sup>240</sup>. O lužických událostech první poloviny října byla zpravena i města Cheb a Halle, kterým byly doručeny listy s jejich popisem<sup>241</sup>. U Bautzenu se táborsko-sirotčí kontingent rozdělil. Táboři, v čele s Prokopem Holým, táhli na západ přes Salsko k Míšni, sirotci odbočili k severu<sup>242</sup>. Zde podle Palackého cestou k Chotěbuzi (Cottbuz) vybírali holdy v procházených městech Königswarte, Hoyeswerda a Drebkau a vypálili opuštěný Spremberg<sup>243</sup>. Dva dny pak obléhali Chotěbuz<sup>244</sup>. Odtud táhli na Kubín (Guben), který dobyli “...*et ipsam civitatem Gubin excremaverunt et destruxerunt...*” jak píše Bartošek z Drahonice omylem datujíc přesně o měsíc dříve, tedy 27.září<sup>245</sup>. Odtud se po slezském břehu Nisy přes Krosno a Boleslav kolem svátku sv. Martina (11.listopadu) vrátili do Čech<sup>246</sup>.

---

235 Více: JECHT, *Hussiten*, str.229-230.

236 JECHT, *Hussiten*, str. 230, PALACKÝ, *Husité*, str. 328.

237 JECHT - *Hussiten*, str.230.

238 *Tamtéž*, str.232.

239 Dobývání Bautzenu popisuje i von Guben, mylně jej však datuje do roku 1428, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 60.

240 JECHT - *Hussiten*, str.234.

241 CDLS II./2, str. 113-114.

242 20. října jsou táboři hlášeni z Drážďan, viz CDLS II./2, str.119.12. listopadu je jejich výskyt předpokládán u Cvikova (Zwickau), viz: CDLS II./2, str. 120.

243 PALACKÝ, *Husité*, str. 328.

244 JECHT, *Hussiten*, str. 239.

245 FRB V., str. 600.

246 FRB V., str. 600, srv.: PALACKÝ, *Husité*, str. 329.

Zdalo by se, že si Horní Lužice oddechla a mohla sčítat škody. Nebylo tomu tak dlouho. Již 12. prosince informuje landfojt Hanuš z Polenska Šestiměstí, že se v Praze soustředí vojska sirotků, táborů i Pražského svazu k další rejsce<sup>247</sup>. Ta však směřovala do Saska.

Počátkem roku 1430 se zraky všech upíraly na průběh nadmíru úspěšné rejsy do německého příhraničí. Kontingent polních obcí a pražských měst dobýval města za pochodu a s trochou nadsázky lze říci, že byl zpomalován pouze delegacemi místní nobility a patriciátu, přinášejícími tzv. holdy. Situace byla natolik zoufalá, že se v prvním únorovém týdnu vydal braniborský kurfiřt Friedrich do husitského tábora, kde vyjednával o příměří a výši výpalného. Dlužno podotknout že své sliby beze zbytku splnil. Na pořad dne se jako hlavní bod dostal zamýšlený svatojiřský sněm v Norimberku, na kterém mělo dojít *“...ku pokojnému hádání se o čtyřech člancích Pražských, s tím bezpochyby doložením, že cokoli tam dokázáno bude z písma swatého a z doktorůw na něm práwě se zakládajících, mělo od obau stran bez odporu za wíru křesťanskau uznáno a přijato býti.”*<sup>248</sup>. Z Fridrichovy strany byly dokonce podniknuty přípravné kroky pro výše zmíněné “hádání”, které spočívaly v pozvání předních teologů do Norimberka. Kurfiřt neopomněl ani zpravit papeže Martina V., který však *“...zapowěděl opět naprosto každé hádání se s kacíři o wíře křesťanské...”*<sup>249</sup>. Z události, která by jistě změnila dějiny Evropy, tak sešlo.

V Horní Lužici, která se ocitla stranou hlavních dějinných událostí, byl poměrný klid způsobený tím, že obou hlavních výprav, do Německa a později do Horních Uher, se účastnila většina kališníků z oblasti. V opěrných bodech byly zanechány jen oslabené posádky schopné pouze udržet získané pozice. Na jakékoli výboje nemohly ani pomyslet. Jediným zaznamenaným vzruchem byly velmi časté kořistné výpady Mikeše Pancíře ze Smojna na Fredevaldě<sup>250</sup>. K zásadnímu obratu ve vztazích Pancíře a Šestiměstí došlo někdy krátce po 19. červnu, kdy Mikeš za úplatu změnil strany<sup>251</sup>. K jedné významné změně na myšlené mocenské mapě regionu však došlo, a to velmi kuriózním způsobem, totiž

---

247 CDLS II./2, str.124-125.

248 PALACKÝ, *Husité*, str. 335.

249 *Tamtéž*, str. 340.

250 Poslední zápis, dokumentující Mikešovy aktivity, pochází z doby mezi 13. a 17. březnem. CDLS II./2, str. 139.

251 *Tamtéž*, str.153. Výši sumy prameny neuvádějí, ale z toho, že jistý Kašpar z Lípy za zprostředkování dohody a předání peněz dostal dvě kopy grošů můžeme odhadovat že se jednalo o přibližně 50 kop.

svatbou. Někdy, pravděpodobně na přelomu jara a léta, provdal Václav z Donína svoji sestru za Mikuláše z Keuschberka a věnem jí dal tvrz a městys Chrastavu. Mikuláš spolu se silným oddílem záhy svého švagra navštívil na Grabštejně a, jak praví záznam v žitavské městské knize, *“In Sommer Niklas Kewschberg vertreibt Wentczss von Dohna vom Graffenstein und nimmt diesen in Besitz.”*<sup>252</sup>. Zároveň přestoupil ke straně podobojí čímž dosáhl toho, že Sirotci získali plnou kontrolu nad komunikacemi z Horní Lužice do Čech. Ve chvíli, kdy se Mikuláš usadil na nedobytném Grabštejně, stojícím na dohled od Žitavských hradeb, dosáhla husitská moc v regionu mocenského vrcholu<sup>253</sup>.

## Kapitola 5. Sirotci na vrcholu moci

Nový Grabštejnský pán zpočátku představoval spíše strategickou obtíž než reálné nebezpečí. K prvním střetům mezi Šestiměstím a jeho lidmi došlo až na konci října, kdy Zhořelec vyslal *“...den souldenern und den gesellin in den halt uff die von Greffinsteyn und Cratcze zu halden, 4 ½ fert.”*<sup>254</sup>. Šestiměstí však pocíťovalo ohrožení mnohem vážnější, než jaké by mohla představovat Mikulášova posádka. Zhruba ve stejnou dobu vyslala zhořelecká městská rada posla nebo možná špeha Pankráce na Trosky k Otovi z Bergova *“...zu irfaren der ketzer gelegenheit, 9 gr.”*<sup>255</sup>. Na počátku listopadu se objem lužických špionážních aktivit řádově zvýšil. Z Děčína přišly zprávy, že kacíři, v tomto případě pravděpodobně táboři, se chystají do Slezska. Před pátým listopadem byl do Čech vyslán špeh, aby tyto zprávy potvrdil, případně i rozšířil<sup>256</sup>. Na konci měsíce, jak můžeme rekonstruovat na základě zápisů z 26.11., již měli v Horní Lužici celkem jasnou představu o následujícím dění. U Lipého se začaly scházet jednotlivé husitské oddíly<sup>257</sup>. Dalším

---

252 ZIT. URK., str.226, č.1640 a. Více pak: HAUPT, *Scriptores*, str. 58. Ani kronikář však neuvádí její jméno.

253 Více: ANDĚL, *Husitství*, str.74, srv.: Rudolf ANDĚL, *Liberecko v době Husitského revolučního hnutí: Zprávy České besedy č.37.*, Liberec, 1982, str.8.

254 CDLS II./2, str.160.

255 *Tamtéž*, str.160.

256 CDLS II./2, str.162. Nebyl sám. Své špehy měl i Norimberk, protože již 15. listopadu varuje před možným napadením Saska, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 617, str. 71 – 72.

257 CDLS II./2, str. 163.

shromaždištěm se v téže době stal Slezký Otmochov (Otmuchów) v Niském knížectví<sup>258</sup>. Na zvyšující se napětí reagovala Žitava preventivním najímáním žoldnéřů<sup>259</sup>. Někdy před 17. prosincem byl Hornolužickým z několika zdrojů potvrzen sirotčí záměr napadnout zemi ze dvou směrů - ze Slezska přes Lauban a z Čech výpadem od Lipého a Chrastavy. Prvním zpravodajem byl Mikeš Pancír ze Smojna, který se tak odvděčil za částku děvět a půl kopy grošů, doručenou mu někdy kolem 26. listopadu<sup>260</sup>. Jeho posel, který do Zhořelece donesl zprávu že "... *die keczer aus der Slesia ruckend die Lobaw meynen zu besetzen...*" obdržel čtyři groše<sup>261</sup>. Mikeš záhy svoji informaci rozšířil sdělením, že: "...*die keczer mit 400 pferden obir das gebirge quemen und diese lande meynen zu beschedigen...*"<sup>262</sup>. Další zprávy na sebe nenechaly dlouho čekat. Z Frýdlantu hlásil tamní hejtman, že k Chrastavě přibýlo 150 husitských jezdců<sup>263</sup>. Jindřich Berka z Dubé upozornil Šestiměstí, že táboří přítáhnou do Horní Lužice ze Slezska, z Lemberka, patrně od místního špeha, záhy dorazilo upřesnění, že rejsa povede přes Polkenhayn (Bolków) a Cunradswalde (Kondratów), tedy přes Jaworské knížectví<sup>264</sup>. Velmi cenným zpravodajským vítězstvím pak bylo zadržení dopisu s dispozicemi, který Prokop Holý odeslal ze svého ležení u Otmochova<sup>265</sup>. Sirotčí oddíly vtáhly do Horní Lužice někdy těsně před Vánoci ze dvou stran. Hlavní část armády, tvořená tábory, prošla Svídnickým a Jaworským knížectvím a 24. prosince je uváděna u Reichenbachu<sup>266</sup>. Oddíly od Lipého a Chrastavy pak ve stejné době plenily Frýdlantsko, odkud Oldřich z Bibrštejna žádal Šestiměstí o pomoc<sup>267</sup>. Po celou dobu tažení nedošlo k významnějšímu střetu, Hornolužičtí se soustředili na pasivní obranu opevněných sídel. Jejich taktika je naprosto pochopitelná, neboť oba svazy, tábořský i sirotčí, operovaly v

---

258 *Tamtěž*, str. 163. O přítomnosti „kacířů“ ve Slezsku informuje i hofmistr Řádu německých rytířů svého komtura v listě ze dne 28. listopadu, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 618, str. 72 – 74.

259 CDLS II./2, str. 165 - 166.

260 *Tamtěž*, str. 163.

261 *Tamtěž*, str. 167.

262 *Tamtěž*, str. 168.

263 *Tamtěž*, str. 168.

264 Obojí *Tamtěž*, str. 168. O připravovaném útoku informoval Šestiměstí i Hanuš z Polenska listem z 12. prosince, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 621, str. 77 – 78.

265 CDLS II./2, str. 168.

266 CDLS II./2, str. 169 - 170.

267 PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 716, str. 178.

takové blízkosti aby se mohly v případě nebezpečí bitvy v poli spojit. Proti spojeným svazům (jen sirotci měli podle zpráv přes 500 jezdců), prostě nebylo možné postavit odpovídající sílu. O průběhu tažení si můžeme udělat představu na základě Palackého zmínky v Dějinách doby husitské: “...*Wojsko Sitočí wedením Wáclawa Libáka z Wrbčan wtrhwši do Žitawska ty dni před wánocemi, zmocnilo se bylo weškeré krajiny až pod Zhořelec, a den 27. prosince 1430 obywatelé městečka Bernartic (Bernsdorf), hledawše útočiště w opewněném kostele swém, wzdali se hned při prwním útoku na milost i nemilost. Sirotci tedy ušetřiwše jich, propustili wšecky jaté na swobodu bez wýplaty a spokojili se pauhým záwazkem písemným, že Bernartičtí nebudau napotom proti witi se prawdám slowa božího, kterýchž husité hájili, a že napotom jim úročiti budou palt ten, který potud odwáděli dědičným pánům swým. ...*”<sup>268</sup>.

Můžeme předpokládat že podobný scénář se opakoval na mnoha dalších místech a z tohoto předpokladu odvodit názor, že u sirotků došlo ke změně strategie od časově omezených kořistných vpádů ke snaze mocensky expandovat do Horní Lužice a zde pak vystupovat jako jedna z vrchností<sup>269</sup>.

Táborsko-sirotčí kontingent se v Horní Lužici pohyboval přibližně do poloviny ledna 1431. Poté se pravděpodobně oba voje rozdělily. Sirotci, o kterých se dochovala pouze vágní zmínka o zahájení jednání o výkupném za žoldnéře Bernharda von Uchterwitz, vězněném na Grabštejně, se patrně vrátili do Čech<sup>270</sup>. Táboři vytáhli zpět do Slezska, 22. ledna jsou vzpomínáni u Löwenbergu (Lwówek Śląski)<sup>271</sup>.

Zatímco ve zbytku Říše se zájem soustředil na zahájení Říšského sněmu v Norimberku, ke kterému došlo 9. února, pro Horní Lužici měly primární význam zprávy z Čech. Již před 21. lednem se začaly množit zprávy o dalším sirotčím vpádu. Jindřich Dubský z Milštejna varoval Šestiměstí, že se je kacíři chystají napadnout<sup>272</sup>. Oldřich z Bibrštejna ve stejné době

---

268 PALACKÝ, *Husité*, str.349. Srv. PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 720, str. 182 – 183.

269 To lze odvodit například z tónu listu, který poslali táboři městu Namslau (Namysłów), viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 715, str. 175. Je velmi pravděpodobné, že se sirotci v Lužici chovali stejně jako táboři ve slezsku.

270 Bernard von Uchterwitz - CDLS II./2, str. 170. O návratu Sirotků není zpráv, ale je nepochybný, protože záhy následovaly zprávy o jejich opětovném shromáždění, viz dále.

271 JECHT, *Hussiten*, str. 282.

272 CDLS II./2, str. 199.

upřesnil že sirotci mají nejméně 500 jezdců<sup>273</sup>. Zároveň byl hlášen výskyt “kacířského” ležení u Reichenbachu<sup>274</sup>. Zpráva z 28. ledna uvádí, že kacíři přešli přes hory a od Tři králů až dosud leží před Reichenbachem<sup>275</sup>. Zřetelně se tedy jednalo o sirotky, je však pravděpodobné, že šlo o oddíl který zde byl zanechán během tažení, nikoli o jakýsi předvoj další rejsy. Šestiměstí se na nadcházející vpád připravovalo nejen na vojenské úrovni, tedy nabíráním žoldnéřů a nákupem zbraní a zásob, ale i na úrovni ideologické. Ve Zhořelci byli v téže době upáleni čtyři sirotci a tři kacíři, dalších šest kacířů pak bylo souzeno<sup>276</sup>. Smyslem tohoto, řekněme, divadla, bylo pozvednutí morálky poddaných, která musela utrpět tváří v tvář realitě, kdy si nájezdníci dělali doslova co chtěli na dohled od městských hradeb.

Dne 18. února došla do Žitavy zpráva že:”... *die slosshern und Procop noch mit einem here obir das gebirge komen welden...*”<sup>277</sup>. Vzhledem k tomu, že v únoru se Prokop Holý účastnil zemského sněmu v Kutné Hoře, se pravděpodobně jednalo o Prokopa Malého<sup>278</sup>. Tou dobou však již táborské voje plenily Zhořelecko. Již 14. února jsou hlášeni z Ludwigsdorfu (v současnosti severní předměstí Görlitz), kam přitáhli přes Hirsberg, Löwenberg a Lauban<sup>279</sup>. Z Ludwigsdorfu pak táboři pokračovali západním směrem k Bautzen, kde se spojili s přes Lužické hory dorazivšími sirotky<sup>280</sup>. Bautzen, na rozdíl od hůře opevněných míst pokusu o ztečení odolal a spojená kališnická armáda se nikým neobtěžována pomalu přesunula k Löbau<sup>281</sup>. To bylo 4. března dobyto<sup>282</sup>. Je možné že město kapitulovalo, rozhodně nedošlo k vážnějšímu poškození opevnění, neboť do města byla

---

273 CDLS II./2, str. 199.

274 *Tamtéž*, str. 199 – 201.

275 *Tamtéž*, str.202.

276 *Tamtéž*, str.199.

277 CDLS II./2, str. 205. Von Guben se zmiňuje o „kacířích“ u Reichenbachu i následném vpádu, ale bez udání jmen. Viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 60.

278 Bartošek tvrdí, že zde sirotci s tábory naplánovali tažení do Lužice, napadení Žitavy a následnou pomoc polskému králi, viz: FRB V., str. 603.

279 CDLS II./2, str. 205.

280 Více: JECHT, *Hussiten*, str.284-286.

281 O útoku na město informuje Bartošek, viz FRB. V., str. 603.

282 CDLS II./2, str. 207. O této rejse informovala zhořelecká městská rada krále Zikmunda obšírným listem z března, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 730, str.190- 194.

umístěna sirotčí posádka pod velením Jana Kolúcha z Vésce o síle 400 jezdců a 400 pěších<sup>283</sup>. Ta zde vydržela až do 12. srpna, kdy byla vypuzena zemskou hotovostí<sup>284</sup>. Během těchto několika měsíců podnikl Kolúch se svými muži mnoho výpadů do okolí, například ještě v březnu napadl Ostritz<sup>285</sup>.

Dlouhodobé ležení u Reichenbachu a následné obsazení Löbau je důkazem razantní změny v nazírání sirotků, potažmo všech husitů, na Horní Lužici. Již se nejedná o nepřátelské území, použitelné ke krátkodobým kořistným vpádům, ale o novou cílovou oblast pro zamýšlenou expanzi. Tato změna je naprosto logická a vychází z konsolidované situace v Čechách - zde byly pozice zajištěny, pravděpodobnost nějaké účinné opoziční akce mizivá a šance na získání dalších území také velmi malé, protože pokud některý z nekališnických šlechticů “zázračně prozírel a poznal pravou Boží pravdu”, tedy změnil strany, učinil tak i se svým majetkem, zpravidla právě proto, aby o něj nepřišel. Jedinou možností pro získání majetku (pro středověkého šlechtice znamenal majetek zemskodeskové nemovitosti nikoli hotovost) se tak stala expanze za hranice. Nejprůhodnější destinací pak právě Horní Lužice a Slezsko<sup>286</sup>. Vedle zamýšlené expanze, a samozřejmě i získání kořisti, měla tato rejsa i propagační charakter. Jednalo se totiž i o demonstraci síly před “hádáním”, které započalo 18. března v Krakově<sup>287</sup>. Ukázalo se, že podobných preventivních úderů bude třeba víc. 9. února započal v Norimberku Říšský sněm, mezi jehož priority patřila další výprava proti Čechům<sup>288</sup>. Ta se měla sejít v ohromném počtu 24. června<sup>289</sup>. Útok na Slezsko a Lužici se tak stal logickým aktem zajištění týlu. Nelze samozřejmě opominout ani další “hádání”, tentokrát v Chebu. V tomto

---

283 Jiří JUROK, *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, České Budějovice, 2006, str. 137.

284 *Tamtéž*, str.137. Bartošek uvádí *kolem* svátku Nanebevzetí Panny Marie, tj. 15.8., viz: FRB V. Str. 605.

285 JECHT, *Hussiten*, str. 288.

286 Důvody pro to byly státoprávní, logistické i strategické: Jednalo se o země Koruny České, tedy, v případě nepřítomnosti krále (a kališníci trvali na tom, že Zikmund králem není), pod jurisdikcí Starého města Pražského (samozřejmě teoreticky). Ve srovnání s například Dolními Rakousy nebo Bavorskem se nejednalo o konzistentní stát - Horní Lužici spravoval landfojt, tedy královský úředník, Slezsko bylo souborem jednotlivých knížectví která, po četných neúspěších společných obranných snah, zpravidla volila cestu spolupráce s kališníky (např. Bolek Opavský), či alespoň neutrality. Oba cíle měly i kvalitní dopravní infrastrukturu a tedy možnost přísunu případných posil či pohybu zboží. Strategicky se pak jednalo jednak o nárazníkové pásmo, které by dokázalo případný útok zbrzdit a umožnit tak mobilizaci vnitrozemí, jednak o nástupiště k případné další expanzi - Dolní Lužice, Braniborsko, uvažovalo se i o společných hranicích a postupu s Polským královstvím.

287 Více: PALACKÝ, *Husité*, str. 351-353.

288 *Tamtéž*, str. 358-361.

případě, jelikož se jednalo o setkání se Zikmundovými vyslanci, měl vpád do Lužice za cíl ztížit Zikmundově straně vyjednávací pozici<sup>290</sup>.

Tradičně dobře informované Šestiměstí se rozhodlo provést preventivní opatření, konkrétně vypálením Chrastavy a dobytím, či alespoň blokováním Grabštejna si zajistit jihovýchodní hranici. 18. března, kdy tábořské síly operovaly kolem Laubanu a táhly na Goldberg a sirotci se zdržovali ve vnitrozemí, tedy landfojt Albrecht z Koldic vytáhl přes hranici na Chrastavu<sup>291</sup>. Překvapivý přepad nevyšel a chrastavská posádka se bránila ještě minimálně do 6. května, kdy lužickým obláhatelům dorazily další posily<sup>292</sup>. O pádu chrastavské tvrze či o obležení Grabštejna není zpráv, je proto nanejvýš pravděpodobné, že neúspěšní obláhatelé ustoupili. K vyklizení pozic je mohlo dovést jednak vyčerpání dostupných zásob (obláhatelé byli alespoň částečně zásobováni Šestiměstím, například 8. dubna bylo ze Žitavy vypraveno 7 vozů<sup>293</sup>, ale hlavní tíhu neslo nepřátelské území, kde na počátku jara mnoho zásob nezbývalo), jednak zprávy o postupném soustředování sirotčích sil u Jablonného a Děvína, ke kterému došlo kolem 19. května<sup>294</sup>. Nějaké dílčí úspěchy však útočníci nejspíše zaznamenali. 22. dubna bylo ve Zhořelci popraveno 20 kacířů<sup>295</sup>. Možná šlo o zbytek posádky u Reichenbachu, možná o účastníky nějakého neúspěšného protiútoků u Chrastavy, možná o obyčejné sedláky, odvečené při spížovacím výpadu do českého vnitrozemí. Ať už před zhořeleckými hradbami zemřel kdokoli, svůj úkol splnil: před smrtí křičel česky.

Soustředěné tábořské a sirotčí jednotky se ze svých shromaždišť přesunuly ke Chrastavě, odkud 27. května ve dvou proudech pronikly do Lužice. Podle zpráv jeden proud (táborité) táhl přes Frýdlant, druhý, pod vedením Prokopa Holého, údolím Nisy k Žitavě. Kolem

---

289 PALACKÝ, *Husité*, str. 360. O výsledcích jednání Říšského sněmu byli Zhořelečtí informováni listem z 28. března, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 733, str. 203 – 204.

290 Král Zikmund, a tedy i jeho vyjednaváci, byli v té době optimisticky naladěni. Dokládá to mim o jiné i listina, ve které král Žitavě odpouští část daní jako kompenzaci válečných nákladů. Viz příloha F.

291 CDLS II./2, str. 212, zprávy o Lauban tamtéž, str.216.

292 *Tamtéž*, str. 224. Posily ke Chrastavě přicházely průběžně, například 22. dubna, viz. CDLS II./2, str. 223.

293 CDLS II./2, str. 221.

294 *Tamtéž*, str. 227. Navíc, již koncem dubna varoval Václav z Polenska před možným útokem ze Slezska, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 736, str. 209.

295 CDLS II./2, str. 223.



města prošli bez zastavení a týž den jsou hlášeni v Herwigsdorfu<sup>296</sup>. Jejich cílem tedy zřetelně bylo Löbau, tedy posílení pozic tamní sirotčí posádky. Frýdlantská větev vpádu se měla, jak zjistili zhořelečtí špehové, záhy stočit do Slezska<sup>297</sup>. O špionážní akci napsal zhořelecký písař toto: “ *Item Hensil zu zerunge in das here der Thabor zu irfahren wo sie iren zog wenden worden, als sy zu Fredelant login, 8 gr.* ”<sup>298</sup>. Vpád opravdu netrval dlouho. Záhy se táboři poblíž Reichenbachu spojili s Prokopovými sirotky, kteří již opustili Löbau a 3. června zhořelečtí píší, že na ně táhnou od Bautzenu<sup>299</sup>. O jakémkoli boji není zpráv, naopak, na základě účtů z 10. června lze usuzovat, že husitské nebezpečí již pominulo<sup>300</sup>. Kališnické síly se do Čech vrátily přes Slezsko. Účel byl splněn - demoralizovaný protivník v dohledné době nebyl schopen svolat a vypravít vojsko, které by husitům, soustředícím se na jihozápad Čech, kde 14. srpna u Domažlic rozprášili IV. kruciátu, mohlo vpadnout do zad.

Žádný vojevůdce, natož pak stratég Prokopova formátu, se nespolehne na pouhý předpoklad. Proto někdy na konci července, nejpozději 29. přibyla na Grabštejn posila v počtu 150 jezdců<sup>301</sup>. Jednotka takovéto velikosti, spolu s udržovacími posádkami sirotčích opěrných bodů, by dokázala ubránit hranici proti samostatné akci jednoho subjektu, například města. Mnohem pravděpodobnějším důvodem pro jejich příjezd však byly zprávy o shromažďování hornolužické zemské hotovosti. Landfojt Hanuš z Polenska však neplánoval další pokus o likvidaci Chrastavy, ale vytlačení sirotčí posádky z Löbau, kam přibyl 11. srpna<sup>302</sup>. O den později bylo město opět v lužických rukou. Sirotčí hejtman jej vydal bez boje za slib volného odchodu<sup>303</sup>. Rudolf Anděl bez udání pramene uvádí, že Kolúcha krátce nato zajal Ota z Bergova a uvěznil jej na Troskách<sup>304</sup>. Došlo k tomu ale již

---

296 CDLS II./2 str. 230. Žitava žádala o pomoc, viz ZIT. URK. č. 1646, str. 228.

297 *Tamtéž*, str. 231.

298 *Tamtéž*, str. 231.

299 *Tamtéž*, str. 233.

300 *Tamtéž*, str. 234-235. Jedná se o účty za zásoby, práce i o záznamy o vyplacení žoldnéřů. Vyúčtování se prováděla zásadně až po. Další indicií je pak zpráva o rozepři mezi Bibrštejnem a Koldicem, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 750, str. 227-228. V případě ohrožení se sváry odkládaly.

301 CDLS II./2, str. 241.

302 O svých úmyslech s předstihem informoval Hanuš z Polenska hornolužická města, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 755, str. 233.

303 JECHT, *Hussiten*, str. 301 - 302.

304 ANDĚL, *Husitství*, str. 77.

těsně před 5. srpnem<sup>305</sup>. Kolůch byl pravděpodobně jat během jednoho ze svých kořistných výpadů do okolí města. Ztráta velitele pak jistě byla významným argumentem při vyjednávání u Löbau.

Odchodem sirotků z Löbau nastalo v Horní Lužici zhruba dvouměsíční období klidu, vyplněné hlavně odstraňováním škod a zajišťováním zásob. 14. října však hlásí Jindřich z Milštejna do Lužice, že se „kacíři“ shromažďují u Lipého, Frýdštejna a Trosek<sup>306</sup>. 21. října jsou pak hlášeni z Lemberka<sup>307</sup>. Ve stejný den se však shromažďovali i v Kamenici a z Frýdlantu přišla zpráva, že se sirotci chystají položit mezi hrad a město<sup>308</sup>. Tento manévr znamenal pokus o dobytí. Vzhledem k tomu, že město bylo již několikrát dobytý za pochodu, lze předpokládat, že sirotčím cílem se tentokrát stal stejnojmenný hrad. 28. října dorazily k Žitavě na pomoc posily až z Míšeň<sup>309</sup>. Jednalo se pravděpodobně o reakci na některý z četných vpádů Grabštejnské posádky do okolí města. Grabštejnské to nezastrašilo a v nájezdech nejen že pokračovali, ale dokonce, někdy před 25. listopadem, se město pokusili dobýt<sup>310</sup>. V městské knize chybí přesné datum této události, ale muselo k ní dojít těsně před tímto datem, neboť 25. listopadu k Žitavě dorazily žoldněřské posily ze Zhořelce na pomoc proti grabštejnským<sup>311</sup>. Konec roku pak proběhl v relativním klidu, ke kterému přispěla zpráva Jindřicha z Dubé z druhého prosince, že Prokop s tábory i sirotky má v plánu táhnout do Uher<sup>312</sup>. 13. prosince pak žitavští spolu s posilami na oplátku napadli Grabštejn<sup>313</sup>. O žádných dalších akcích do konce roku není zpráv.

---

305 CDLS II./2, str. 241.

306 *Tamtéž*, str. 249. Zprávu o Lipém nepřímo potvrzuje i Albrecht z Koldic, který listem z 11. října informuje hornolužická města o tažení „kacířů“ přes Šlukovsko, tedy cestou přes Lipý a kolem Tolštejna, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 771, str. 249 – 250.

307 CDLS II./2, str. 250.

308 *Tamtéž*, str. 251.

309 *Tamtéž*, str. 251.

310 ZIT URK., str. 229, č. 1646.

311 CDLS II./2, str. 254.

312 *Tamtéž*, str. 256.

313 *Tamtéž*, str. 258.

## Kapitola 6. Vzestup vlivu Šestiměstí

Začátek roku 1432 je důkazem, že změna v chování Šestiměstí k jinověrným sousedům, ke které došlo v roce předcházejícím, nebyla jen krátkodobým výkyvem, ale skutečnou změnou kurzu. Vůči vpádům velkých bojových uskupení zastávala jednotlivá města stále formu pasivní obrany, ostatně proti početným houfům zkušených bojovníků to ani jinak nešlo, ale v obdobích mezi těmito kampaněmi probíhala na pomezí činnost, kterou bychom moderně nazvali omezeným vojenským konfliktem či lokální válkou. Do roku 1431 to byla v podstatě jednostranná záležitost, kdy sirotci útočili a Šestiměstí se bránilo, nyní však lužická aktivita výrazně stoupla a počtem výpadů na nepřátelské území se začala sirotkům rovnat. Již 13. ledna dorazil Hanuš z Polenska na pomoc žitavským při útoku na Grabštejn<sup>314</sup>. 16. března se pak pokusili dobýt Falkenberg<sup>315</sup>. Oproti tomu již 6. ledna podnikla grabštejnská posádka výpad směrem na Löbau<sup>316</sup>.

Vedle vojenských akcí probíhal samozřejmě i sběr informací. Víme, že těsně před 3. únorem byl ze Zhořelce vyslán zvěd na Frýdštejn k Bohušovi z Kováně, patrně proto, aby potvrdil, případně rozšířil, údaje, dodané Jindřichem z Lipé<sup>317</sup>. Z těch pravděpodobně vyplývalo, že v největším ohrožení bude Bautzen. Dokládá to účet z 2. března za vyslání posil ze Žitavy<sup>318</sup>. Dalším argumentem, podporujícím domněnku o plánovaném krátkodobém vpádu k Bautzenu, je fakt, že se zhořelecká městská rada zabývala takovou trivialitou, jakou byl ukradený honicí pes pána z Michalovic<sup>319</sup>. O týden později bylo všechno jinak. 9. března Jindřich z Dubé nejprve varoval že zamýšleným cílem se místo Bautzenu stalo Löbau<sup>320</sup>. To vyvolalo přesuny vojska od Bautzenu k Žitavě, která stála na

---

314 *Tamtéž*, str. 309. O zvýšené aktivitě a úspěšnosti žitavských žoldnéřů během zimy 1431-2 píše i von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 61.

315 CDLS II./2, str. 317.

316 *Tamtéž*, str. 308.

317 *Tamtéž*, str. 312.

318 *Tamtéž*, str. 315.

319 CDLS II./2, str. 315. V případě byť jen teoretického ohrožení by se městská rada jistě zabývala něčím praktičtějším. Na druhou stranu je doložen případ, kdy žitavský městský soud během přímého ohrožení města Bočkem z Poděbrad v roce 1424 řešil žalobu o dědictví v hodnotě 10 grošů.

320 *Tamtéž*, str. 316. O této kampani Bartošek tvrdí, že byla naplánována na velkém sjezdu v Praze 10.2. 1432, viz: FRB V., str. 606.

předpokládané trase vpádu<sup>321</sup>. To se potvrdilo 16. března, kdy další zpráva výslovně hovoří o tažení “...*obir das gebirge...*”, tedy přes pohoří<sup>322</sup>. Další zprávy výslovně uvádějí, že na Löbau táhnou táboři<sup>323</sup>. Jejich pohyb je zdokumentován, vojsko táhlo po Záhvoždské stezce přes Falkenburg a kolem Žitavy<sup>324</sup>. Zdá se, že v tomto případě lužická špionáž selhala. Příliš pozdě se zjistilo, že útočníci nejsou ani zdaleka tak početní, jak se předpokládalo. Po tomto zjištění, stále ještě 16. března, byl “k Čechům” urychleně vyslán další zvěd<sup>325</sup>. Ten však již přinesl zprávy, které popisovaly již probíhající události : druhá část sebraného kališnického vojska, tentokrát sirotčí, táhla bibrštejnskými državami kolem Frýdlantu do Slezska<sup>326</sup>. Dne 23. března píše hlohovský kníže Jindřich, že Frýdlant byl dobyt a vypálen a “kacíři” táhnou dále na Lauban a Boleslav v síle 5000 mužů<sup>327</sup>. O tábořské větvi není dalších zpráv, takže se nejspíše kdesi za Žitavou stočila do Slezska také. V tom případě by se jednalo o ukázkou vynikající strategie, jejímž účelem bylo klamným výpadem vázat většinu sil protivníka. Pro tento předpokládaný klamný výpad však existuje i jedno alternativní vysvětlení. Někdy na přelomu února a března byla v Horní Lužici odhalena síť kališnických agentů z řad místního obyvatelstva. Ve zhořelecké městské knize se dochoval záznam výpovědi jednoho ze zrádců, ve které prozrazuje kromě dalších osob i plány na obsazení četných míst v Horní Lužici<sup>328</sup>. K nim mělo dojít týden před Velikonocemi, které tehdy připadly na 20. dubna. Je tedy možné že tábořský expediční sbor vyrazil na místo s dostatečným předstihem aby ustavičným manévrováním udržoval lužické vojenské síly uvnitř měst a ve vhodné chvíli bez boje zabíral zrádci zpřístupněná sídla, například Hirschfelde. Likvidací sítě, jejíž agenti byli v žoldu Mikuláše z Keuschberga na Grabštejně, tento plán padl a táboři tak ztratili důvod se zde nadále zdržovat. 30. března se “kacíři” stále ještě nacházeli u Lauban. Tak to alespoň Fritz von Nostic oznamoval do Löbau<sup>329</sup>. Zápis ze

321 CDLS II./2, str. 316.

322 *Tamtéž*, str. 317.

323 *Tamtéž*, str. 317. Srv: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 795, str. 274 – 275.

324 CDLS II./2, str. 317.

325 *Tamtéž*, str. 318.

326 *Tamtéž*, str. 318.

327 *Tamtéž*, str. 318. Zhruba totéž popisuje fojt Neumarktu již 18. března. Viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 797, str. 277.

328 CDLS II./2, str. 371 - 372.

329 *Tamtéž*, str. 319.

stejného dne vypovídá, že v kališnickém táboře v té době operoval zhořelecký zvěd<sup>330</sup>. Jeho zprávy pak v části Šestiměstí vyvolaly uklidnění, což dokazují účty za vyplacený žold<sup>331</sup>. Klid však rozhodně nepanoval ve Zhořelci. V první dekádě dubna se kališnické vojsko přesunulo do těsné blízkosti města, konkrétně do Hermannsdorfu, později pak Salmansdorfu (dnes jiho- a severovýchodní předměstí na polské straně)<sup>332</sup>. Od pokusu o dobytí města bylo upuštěno. Jednalo se o logické rozhodnutí, neboť cílem této výpravy byla Dolní Lužice a Braniborsko. Navíc, útok na město by v sobě zahrnoval riskantní přechod přes rozvodněnou řeku a dobytí jistě dobře bráněného návrší, následované ještě ztečením městských hradeb, které již několika útokům odolaly<sup>333</sup>. Nepodařilo se sice přesněji datovat průchod rejsy kolem Zhořelce, bezpečně však víme, že 19. dubna již žádné nebezpečí nehrozilo. Vyplyvá to ze zprávy o vyplacení žoldněřů<sup>334</sup>. V průběhu dubna operovaly spojené tábořsko-sirotčí oddíly v Dolní Lužici a Braniborsku, zpravidla v prostoru mezi Gubenem a Frankfurtem nad Odrou. Podle Jechta však podnikaly výpady až za Berlín<sup>335</sup>. Dne 4. května píše Jindřich z Dubé že se “kacíři” vracejí do Čech<sup>336</sup>. Z absence bližších zpráv můžeme vyvodit, že Horní Lužici protáhli bez jakéhokoli zdržování. Na čas se tak situace vrátila od válečného tažení k bezvýznamným pohraničním šarvátkám, ve kterých zpravidla figurovala agilní grabštejská posádka. Ta se například na začátku července (zápis je z 13.7.) vyskytovala u vsi Leube (dnes součást Ostritz)<sup>337</sup>.

Hlavní kališnické síly v pohraničí měly jiný úkol: upevnit si postavení likvidací “obtížných” protivníků, obývajících menší hrady. Ve sledovaném prostoru se jednalo konkrétně o Frýdštejn. Jeho držitel, Bohuš z Kováně, byl osvědčený Zikmundův stoupenec

---

330 CDLS II./2, str. 319.

331 *Tamtéž*, str. 320 - 321.

332 *Tamtéž*, str. 321. Zápis je z 13. dubna. Srv. s JECHT, *Hussiten*, str. 328. Jecht udává datum 30. března. Dále tvrdí, že 1. dubna byly strženy mosty přes Nisu a obsazen strategický vrch Töpferberg.

333 JECHT, *Hussiten*, str. 325 uvádí, že zima roku 1432 byla bohatá na sníh a že na konci března přišlo tání. Ostatně, k jarním záplavám na toku Nisy dochází dodnes.

334 CDLS II./2, str. 323. Ti byli patrně vyplaceni po obdržení zprávy, že se kališnické vojsko nachází nedaleko Frankfurtu nad Odrou, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 799, str. 279.

335 JECHT, *Hussiten*, str. 328 – 339.

336 CDLS II./2, str. 324.

337 *Tamtéž*, str. 337. Mikuláš z Keuschberka si vysloužil obsáhlou zmínku ve zprávě o proběhlé rejsce, kterou město Zhořelec poslalo králi Zikmundovi, viz: PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 809, str. 290 – 294.

a jako takovému mu byla dokonce nabídnuta funkce žitavského hejtmana<sup>338</sup>. Frýdštejn, strategicky umístěný tak, že kontroloval prostor mezi Hodkovicemi a Turnovem a tedy i významnou křižovatkou, byl podle zpráv napaden krátce před 27. červencem<sup>339</sup>. Silou se hrad dobýt nepodařilo, bylo tedy přistoupeno k obléhání. 3. srpna byli zhořelečtí z Frýdlantu informováni “...*das dy keczer vor dem Frewdinstein legen...*”<sup>340</sup>. 10. srpna obležení stále ještě trvalo<sup>341</sup>. Krátce nato však bylo od dobývání upuštěno. Začínal další větší vpád do Horní Lužice a síly, vázané u Frýdštejna, byly potřeba jinde. 17. srpna přišlo do Lauban varování “... *das dy keczer mit 500 drabanten kein Reichinberg komen weren...*”<sup>342</sup>. Pravděpodobně se jednalo o sbor čítající i obléhatele. Takto silný oddíl rozhodně přišel po zemské stezce přes Hodkovice nad Mohelkou, což byla tehdy jediná trasa bez pokrytí lužickými špióny, zapříčiněným právě neprodyšným obležením Frýdštejna. Ze Žitavy byl vyslán špeh, který jen potvrdil logický předpoklad, že se kališnické vojsko vydá směrem na Frýdlant<sup>343</sup>. Avizované tažení se z neznámých důvodů zdrželo. Dokonce i onen silný oddíl od Liberce jakoby zmizel, přičemž o jakémkoli boji není zpráv. Situace se uklidnila natolik, že ze Zhořelce dorazil na Frýdštejn Bohušovi z Kováně dar v podobě dvou samostřílů za dvě kopy grošů, jako ocenění jeho boje s tábory<sup>344</sup>. To je jednoznačným důkazem že 24. srpna již obležení Frýdštejna pominulo.

Konec srpna tedy v Lužici probíhal v přípravách na další útok. Vedle ideologických a mocenských důvodů k němu vedl i prostý fakt, že bylo po žních. Vpád na sebe nedal dlouho čekat. 14. září vzkazoval Bohuš z Kováně do Zhořelce, že “kacíři”, odražení od

---

338 CDLS II./2, str. 334.

339 *Tamtéž*, str. 341.

340 *Tamtéž*, str. 343.

341 *Tamtéž*, str. 344. Srv. PALACKÝ, *Urk. Beiträge II*, č. 819, str. 304-306. Jedná se o list, ve kterém táboští a sirotčí hejtmani, jmenovitě Otík z Lozy a Jan Čapek ze Sán uzavírají příměří se Saským vévodou. Je datován *...in campo iuxta Freidstein, die Sabbato in vigilia Sancti Bartolomei Apostoli...*, tj. 23.8. Pravděpodobně tedy až tohoto dne upustili kališníci od obléhání a přesunuli se do výhodnějších pozic pro nástup dalšího útoku. Všechny popisované aktivity byly patrně jen spížovacími výpady.

342 CDLS II./2, str. 346.

343 *Tamtéž*, str. 346. Co se týče onoho “logického předpokladu”, hlavní tah Libercem vedl právě na Frýdlant. Sice tudy vedla i další frekventovaná cesta přes Chrastavu do Žitavy, ale pro útok na levobřežní část Ponisí by byla mnohem vhodnější Záhvoždská stezka, užívaná obvykle. V tom případě by nikdo neměl důvod k Liberci zajíždět. Kdykoli byla jako shromaždiště pro útok zvolena Chrastava, vedla hlavní trasa k ní kolem Lemberka a Rojmundu, tedy z druhé strany.

344 *Tamtéž*, str. 347.

Frýdštejna, chtějí vstoupit do jejich země<sup>345</sup>. Z Frýdlantu psali, že táboří táboří u Chrastavy<sup>346</sup>. Je pravděpodobné, že se jednalo o onen “zmizelý” kontingent od Liberce. Zvědové také zjistili, že kališníci opět použili osvědčenou taktiku dvou pochodových proudů<sup>347</sup>. Zatímco jeden operoval v okolí Chrastavy a ohrožoval tak území na pravém břehu Nisy, druhý “... *ober das gebirge mit der waginburg kommen weren...*” a usadil se v Olbersdorfu nedaleko Žitavy<sup>348</sup>. Odtud sirotci kontrolovali prostor na pravém břehu řeky. Olbersdorf 21. září lehl popelem<sup>349</sup>. Samotná Žitava napadena nebyla, neboť zaplatila výpalné<sup>350</sup>. Obě kališnická vojska podnikala ze svých opevněných pozic krátké výpady, kterými penetrovala většinu Horní Lužice. K větším srážkám nikde nedošlo neboť, jak víme z účtů, ohrožená města investovala do své obrany značné sumy, jak už za žold, tak za opravy opevnění a nákup těžkých zbraní<sup>351</sup>. Celý vpád byl poměrně krátký, trval jen do konce září či do prvního týdne v říjnu. Jeho účelem tedy pravděpodobně bylo pouhé zajištění zásob na nadcházející zimu. Důvodem pro stažení vojsk pak patrně byla plánovaná výprava do Rakous<sup>352</sup>. 12. října byl ze Zhořelce vyslán posel do Žitavy, aby tamní městskou radu seznámil s dopisem Jana z Michalovic<sup>353</sup>. Ten 10. října z Bezdězu psal, že se táboří shromažďují u Prahy a mají v plánu táhnout do Rakouska a také, že sirotci leží u Potštejna<sup>354</sup>. To bylo neklamným znamením, že konec roku proběhne v relativním klidu. Naprostou jistotu pak získalo Šestiměstí 10. prosince, kdy z Bezdězu dorazil do Zhořelce další list, ve kterém pán z Michalovic píše že “...*dy Weyzen noch ligen vor dem Botsteyn vnd dy Thaborn dy sint in Merhern vnd an der Grentz ken Osterreich wertz ...*”<sup>355</sup>. Samozřejmě ani jistota, že se hlavní síly protivníka nacházejí desítky mil daleko,

---

345 CDLS II./2, str. 350.

346 *Tamtéž*, str. 350.

347 *Tamtéž*, str. 352.

348 *Tamtéž*, str. 351-352. Srv: ZIT. URK., č. 1659, str. 232, zde datováno jen jako „konec září“.

349 CDLS II./2, str. 352.

350 ZIT. URK., č. 1659a, str. 232.

351 Nákupy probíhaly celý srpen i září viz CDLS II./2, str. 342-357.

352 František PALACKÝ, *Dějiny národu Českého w Čechách a w Morawě: Dílu III. částka 2. od roku 1424 do 1439 čili do Žižkowy do Albrechtowy smrti*, Praha, 1851, s. 207, dále jen PALACKÝ, *Dějiny III.*

353 CDLS II./2, str. 357.

354 PALACKÝ, *Urk. beiträge II.*, str. 323-324, č. 831.

355 *Tamtéž*, str. 331-332, č. 837.

neznamenala pro lužická města signál k nečinnosti. Jen ze Žitavy byl několikrát měsíčně vyslán zvěd, aby získával zprávy o dění za hranicemi<sup>356</sup>. Další informace poskytovali i spojenci na České straně, vedle Jindřicha z Dubé hlavně aktivní Bohuš z Kováně. Ten vedle předávání zpráv nabízel i spojenectví v boji<sup>357</sup>. Nic však nenavštěvovalo tomu, že by sirotci opustili osvědčený model, kdy na obsazených místech nechali jen udržovací posádku v síle dostatečné pro obranu a zbytek sil přesunuli na aktuálně probíhající tažení, v tomto případě konkrétně k Potštejnu. Rozhodně nebyl zaznamenán žádný projev sirotčí aktivity. Celá Horní Lužice tak mohla spolu se svým vzdáleným panovníkem s nadějami vzhlízet k Basileji.

Na samotném počátku roku 1433 na Česko-lužickém pomezí opět řinčely zbraně. Mikuláš z Keuschberka se čtyřiceti jezdci a stejným počtem pěších vytáhl na Frýdlantsko a přes Bibrštejnská panství se vydal směrem na Zhořelec<sup>358</sup>. Záhy se, po získání značné kořisti, obrátil zpět. Oldřich z Bibertšejna zatím sháněl posily, protože sám se takové síle nemohl postavit<sup>359</sup>. A posily ze Zhořelce opravdu včas dorazily. Kdesi poblíž Frýdlantu byly „zurückziehende Horde“, zpomalované množstvím sněhu, který ztěžoval naloženým vozům pohyb, rozprášeny a s obrovskými ztrátami (údajně přežilo jen deset mužů) zahrány na útěk<sup>360</sup>. Jecht tvrdí, že 14 táboritů bylo zajato<sup>361</sup>. Tito muži byli zanedlouho ve Zhořelci prodáni Matesu Pulsnicovi v ceně 10 grošů za kus<sup>362</sup>. O jejich dalším osudu si nelze dělat iluze. Posloužili jako názorný příklad úspěchu boje proti kacírům - 24. ledna byli v Žitavě upáleni<sup>363</sup>. Srážkou u Frýdlantu však boje neskončily. Vítězný oddíl překročil hranice a zaútočil na Chrastavu, jejíž posádka byla nejspíš početně oslabena o účastníky neúspěšného výpadu. Chrastavská tvrz útoku neodolala a byla vypálena. O akci se dochoval známý,

---

356 CDLS II./2, str. 360,361,363...

357 *Tamtéž*, str. 358-359.

358 *Tamtéž*, str. 459-460. List výslovně uvádí tábority (... *Thaborite castrenses cum 40 equis et...*) ale jedná se pouze o odlišení sirotků jako celku od mužů pod vedením držitele Grabštejna. Ze záznamů vyplývá že posádku Grabštejna i Chrastavy tvořili příslušníci Táborské polní obce (jednalo se o jakousi „detašovanou jednotku“).

359 *Tamtéž*, str. 460.

360 Více: JECHT, *Hussiten*, str. 370.

361 *Tamtéž*, str.370.

362 CDLS II./2, str.420.

363 *Tamtéž*, str. 421. Zmiňuje i von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 61.



jazykově zajímavý zápis: “... *Item den fusingern zu kuste, als sy dy possetke zur Kracze hulffen gewynnen, etc. 24 gr.*”<sup>364</sup>. Němčina zde přejala české slovo posádka ve smyslu vojenského opěrného bodu.

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Dne 8. února byla města Lauben a Löbau varována před příchodem “kacířů”<sup>365</sup>. O týden později, patnáctého, již byly údaje konkrétnější. Hynek Krušina z Lichtenburka psal, že Čapek s ostatními hodlá oblehnout Löbau<sup>366</sup>. Další zpráva, tentokrát od Alexia Taschenera, zpřesňovala, že Čapek leží u Světlé<sup>367</sup>. Stejný zpravodaj dne 22. února oznámil, že Čapek stále leží u Světlé, a to se silou 400 jezdců<sup>368</sup>. Zpravodajové však tentokrát zklamali. Přes detailní informace o síle a umístění nedokázali zjistit úmysly sirotků. Cílem útoku totiž nebylo Löbau, ale mnohem bližší hrad Hamrštejn. Dne 23. února psal hamrštejnský hejtman Nickel Dachs do Lužice, že byl napaden husity a žádal o pomoc<sup>369</sup>. Hamrštejn měl už svým umístěním nezpochybnitelný strategický význam, neboť blokoval cestu z Žitavy přes Liberec do Čech, cestu ze Světlé do Chrastavy a dál a samotnou Chrastavu. Navíc byl nejjižnější opevněnou výspou Bibrštejnského panství a chránil stále fungující hamr a doly v Ovčí hoře a okolí. Dachs sám byl také agilním informátorem o dění v sirotčím táboře. Není proto divu že Oldřich z Bibrštejna i Šestiměstí jevilo upřímnou snahu mu pomoci. Vyslání posil se však pozdrželo, pravděpodobně právě kvůli vysoké účinnosti lužických špehů. Jejich zprávy byly v naprosté většině případů velice přesné, proto byly Šestiměstím brány vážně. V tomto případě všichni zpravodajové tvrdili, že Čapek hodlá vytáhnout na Löbau, proto se města snažila v první řadě zabezpečit sama sebe. Když se ukázalo že se jednalo o planý poplach, bylo už pozdě. Posily k Hamrštejnu vyrazily až na konci března<sup>370</sup>. V té době však již byla místní posádka zpacifikována. Hrad patrně odolal prvnímu útoku, byl obležen a když hejtman seznal, že se pomoci v brzké době nedočká, kapituloval za oboustranně výhodných podmínek. Pravděpodobně bylo uzavřeno příměří, možná pojištěné umístěním malého

---

364 CDLS II./2, str. 420.

365 *Tamtéž*, str. 422.

366 *Tamtéž*, str. 423.

367 *Tamtéž*, str. 423.

368 *Tamtéž*, str. 424.

369 *Tamtéž*, str. 462 - 463.

370 *Tamtéž*, str. 426-427.

oddílu sirotků<sup>371</sup>. Dachs, který na Hamrštejně vydržel do roku 1435, svůj slib dodržel. Jeho jméno ze zpráv o protihusitských aktivitách mizí.

Odstraněním hrozby, kterou Hamrštejn představoval, si Čapek uvolnil ruce pro přípravu mnohem náročnějšího tažení: chystal velkou rejsu do Prus a Pomořan, na pomoc polskému králi proti Řádu německých rytířů. Výprava, jejíž část prošla na začátku května Frýdlantskem, se zúčastnilo údajně 8000 mužů<sup>372</sup>. Lužice se nacházela mimo hlavní trasu pochodu, proto zde měl sirotčí vliv pouze epizodní charakter. 3. května psala jakási žena z Frýdlantu, že “kacíři” přicházejí jako obvykle “...*ober das Gebirge*...”<sup>373</sup>. I další zprávy vyvolaly zvýšenou aktivitu v ohrožených oblastech, jmenovitě v Žitavě a Löbau, a to i přes ujištění, že se hlavní “kacířské” síly nacházejí u Hradiště<sup>374</sup>. Zpravodajské pokrytí sirotčích aktivit bylo opět dokonalé, vedle detailních zpráv Hynka Krušiny z Lichtenburka a Jindřicha z Dubé byly získávány informace i vlastními špiony, například velmi aktivním Zittenickelem<sup>375</sup>. Sirotci tedy, za nenápadného špionážního dohledu, prošli Frýdlantskem do Slezska, přičemž ve Frýdlantě samotném zanechali menší posádku. Ta na místě nevydržela dlouho, zpráva ze 17. května praví, že kacíři byli ve Frýdlantě vypáleni<sup>376</sup>. Situace na pomezí se tedy vrátila k normálu, kdy oslabené sirotčí posádky držely pozice a Šestiměstí se snažilo stabilizovat Horní Lužici a eliminovat vliv nepřátelských skupin na běžný život v zemi. V reálu se jednalo o sled drobných potyček.

K významnější akci došlo až začátkem prosince. Zhořelečtí o ní dokonce informovali (již) císaře Zikmunda. Jednalo se o to, že Černín, hejtman posádky v Lipém, spolu s posádkami z dalších sirotčích hradů, celkem asi 400 mužů, vtrhli do Lužice. U Ebersbachu nedaleko Hirschfelde se nájezdníkům postavil zhořelecký hejtman Heintze Kotwitz s městskou hotovostí, čítající 100 jezdců. Po vítězné bitvě sirotci s kořistí odtáhli<sup>377</sup>.

---

371 Více: JECHT, *Hussiten*, str. 372, ANDĚL, *Husitství*, str. 82.

372 Více: PALACKÝ, *Dějiny III.*, str. 349, 270-271. O rejsě se zmiňuje i von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 61.

373 CDLS II./2, str. 430.

374 *Tamtéž*, str. 431.

375 *Tamtéž*, str. 430-432.

376 *Tamtéž*, str. 434

377 PALACKÝ, *Urk. beiträge II.*, str. 393, č.891.

O několik dní později, konkrétně 17. prosince, došlo v Žitavě k události, která ovlivnila situaci v regionu na dalších deset let. Toho dne byl totiž Jan mladší z Ralska za zradu odsouzen k vláčení koňmi a rozčtvrcení. Rozsudek byl neprodleně na žitavském rynku vykonán<sup>378</sup>. Nejednalo se o nějaký bezmyšlenkovitý akt bezpráví, ale v podstatě o pomstu. Jan z Ralska se totiž v létě dohodl s landfojtem Timonem von Koldicz že za 400 kop grošů mu pomůže zmocnit se Grabštejna. Timo se žitavskou hotovostí se 14. srpna pokusil Grabštejn dobýt, celá akce však selhala a žitavští ztratili 8 padlých, 3 nezvěstné a 26 zajatých, za které později vyplatili dalších 300 kop jako výkupné<sup>379</sup>. Z fiaska byl pochopitelně obviněn Vartenberk a když byl poté v polovině prosince zajat, nebylo o jeho osudu pochyb. Nejen samotná brutalita popravy, ale již fakt, že se městský soud odvážil soudit a odsoudit šlechtice, vyvolala prudkou reakci. Hornolužická šlechta byla uklidněna prohlášením, že se jednalo o kacíře, ale Vartenberky tato událost spojila a celý tento rozsáhlý rozrod bez ohledu na konfesi spolu se svými klienty získal *casus belli*. K první akci došlo již 27. prosince, kdy Zikmund z Vartenberka na Děčíně a Blankenštejnu vyplenil Herwigsdorf, pronásledován žitavskými ustoupil k Varnsdorfu, odkud se neočekávaně vydal zpět k Žitavě<sup>380</sup>. K Vartenberkským aktivitám se ochotně připojili i nejaktivnější zastánci sirotčích myšlenek na pomezí - Mikuláš Kreuchsberg na Grabštejně a Černín, hejtman Lipého.

Pomineme-li znepokojující chování Vartenberků a jejich spojenců, proběhl rok 1434 v relativním klidu. Sirotci byli z větší části vázáni obléháním Plzně a na aktivity v pohraničí jim nezbývaly síly.

Čím větší klid měli vojáci, tím více práce museli udělat špioni. V první řadě Jindřich z Dubé na Milštejně. Ten na konci ledna varoval před zamýšleným vpádem (pravděpodobně) lipského hejtmana Černína<sup>381</sup>. K němu mělo dojít již v druhé polovině února<sup>382</sup>. V zasílání zpráv pokračovali i Hynek Krušina z Lichtenburka a Ota z Bergova<sup>383</sup>. Z Trosek také přišla

---

378 ZIT URK., str. 232, č.1685., CDLS II./2, str. 500, HAUPT, *Scriptores*, str. 59. Stejně informace uvádí např. ČORNEJ, *Velké dějiny*, str.541-2

379 Více: JECHT, *Hussiten*, str. 377.

380 *Tamtéž*, str. 377. Jecht pravděpodobně čerpal z von Gubena, srv: HAUPT, *Scriptores*, str. 59.

381 CDLS II./2, str. 506.

382 *Tamtéž*, str. 508. Jecht však v poznámce uvádí, že se tvrzení nezakládalo na pravdě.

383 *Tamtéž*, Krušina str. 514, Ota z Bergova str. 515.

v polovině května zpráva předaná do Löbau, že “...die Weisin mit dem Czepkin suldin kommen...”<sup>384</sup>. Šestiměstí se samozřejmě nespolehalo jen na ověřené zpravodaje z řad svých spojenců, ale neváhalo vysílat vlastní zvědy do českého vnitrozemí, například jistý Prochno zajel až do Prahy zjistit podrobnosti o porážce Nového města a cestou ještě jednal z Janem z Michalovic<sup>385</sup>. Mobilizační charakter měla zpráva, která do Žitavy dorazila 23. května. Hlásila, že u Liberce táboří Čapek s šesti sty jezdci<sup>386</sup>. Taková síla již představovala vážné ohrožení regionu. Jejich cílem však nebyla lužická města, ale do té doby neznámá vesnička na půl cesty mezi Českým Brodem a Kouřimí.

V zápisech z 30. května pak můžeme číst: ...”*Item des von Cruschina bothin der schreb, das die keczer irslagen weren, 12 gr*”<sup>387</sup>. Jen tucet grošů za zprávu o bitvě, která podle učebnic dějepisu změnila naše dějiny.

## Kapitola 7. Doznívání sirotčích aktivit po Lipanech

Bitvou u Lipan tedy přestala sirotčí obec polem pracující existovat coby reálná vojensko-politická síla, neznamená to však, že by sirotci jako takoví zmizeli.

Z hlediska moderního vojenství by likvidace sirotčího svazu znamenala okamžitý konec konfliktu, protože izolované jednotky o síle zhruba čtyř bez jednotného velení a týlové podpory by prostě nikdo nebral vážně. V reáliích středověkého vojenství se však v podstatě jednalo o návrat do zažitého původního stavu. Sirotci tedy ztratili sílu politicky ovlivňovat dění v zemi, ale rozhodně neztratili prostředky na ovlivňování dění ve svém bezprostředním okolí, což bylo v podstatě *modem operandi* všech šlechticů, pokud se zrovna neúčastnili nějakého tažení s centrálním velením.

Obecně vzato, po Lipanech se revoluce změnila na sled drobných šlechtických válek, kdy si naprostá většina účastníků snažila buď pojistit své zisky, nebo je naopak ještě zvětšit

---

384 CDLS II./2, str. 516.

385 *Tamtéž*, str. 514.

386 *Tamtéž*, str. 516. Srv: ZIT. URK. č.1690, str. 234.

387 CDLS II./2, str. 517.

na úkor slabšího souseda. Tuto situaci ještě zesiloval fakt, že náhle byl všude nadbytek zkušených válečníků, neschopných, nebo neochotných vrátit se k původnímu způsobu obživy<sup>388</sup>. Nejinak tomu bylo na Česko-lužickém pomezí. Sirotčí posádky, byť zredukované o padlé účastníky lipanské bitvy, zůstaly kde byly a pokračovaly v nájezdech na své sousedy. Jejich účinnost zvyšoval fakt, že Jan Čapek ze Sán z bitvy včas s jádrem svých sil unikl a byl dále schopen a ochoten organizovat sirotčí činnost v regionu<sup>389</sup>. V podstatě nezměněná situace si vyžádala pokračování probíhajících vojenských i zpravodajských aktivit. Tak již 20. června psal Odřich z Bibrštejna do Zhořelce, že Černín se spojil s děčínským Vartenberkem<sup>390</sup>. Šestiměstí neváhalo pokračovat i ve vlastní špionáži, od bratra Jana z Michalovic si za půl kopy grošů koupili nejnovější informace<sup>391</sup>. Zhořelec dokonce vyslal svého špeha do Prahy<sup>392</sup>.

Vedle strategických informací, ze kterých vyplývaly pro Lužici potěšitelná zjištění, například: "... *Item Herrn Dupczky bothin, als her schreib, das sich dy Bemischen herrn und stete geeynit hetten unsen herrn den keiser vor eynen herrn zu habin...*"<sup>393</sup>, ze kterých jednoznačně vyplývalo, že Lužici nehrozí nebezpečí koordinovaného vpádu ve stylu husitských rejs, měly značnou důležitost i taktické zprávy z bezprostředního okolí, které zpravidla varovaly před konkrétní časově omezenou hrozbou. Častým cílem špehů byl proto Grabštejn, jehož posádka neustávala v bojových aktivitách<sup>394</sup>. 18. července žádala Žitava o pomoc právě proti dalšímu útoku Mikuláše z Kreuschberka, který s šedesáti jezdci a pěchotou vytáhl k městu.<sup>395</sup> Jednalo se jen o další z řady jeho útoků. Kreuschberkovo řádění bylo ukončeno až 13. února roku 1435, kdy byl zajat<sup>396</sup>. Nepadl však do rukou

388 Dokumentuje například Bartošek zprávou o boji plzeňského landfrýdu s Jakoubkem z Vřesovic, viz:

FRB V., str. 615. Vedle ozbrojených srážek samozřejmě probíhala četná jednání, více viz např.

ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, str.296 – 319, nebo Petr ČORNEJ, *Lipanská křižovatka: příčiny, průběh a hist. význam jedné bitvy*, Praha:, 1992, str. 205- 218.

389 ANDĚL, *Liberecko v době husitského revolučního hnutí*, str. 12.

390 CDLS II./2, str. 518.

391 *Tamtéž*, str. 519. Pramen jméno neuvádí, ale s největší pravděpodobností se jednalo o Petra II., který se v té době na Bezdězu zdržoval také. Viz: Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic*, České Budějovice, 2010, str.68.

392 CDLS II./2, str. 519.

393 *Tamtéž*, str. 520.

394 Např. *Tamtéž*, str. 520.

395 *Tamtéž*, str. 521. Srv: ZIT. URK. 1694, str. 234.

396 CDLS II./2, str. 556.

žitavských, ale Zikmundovi z Vartenberka na Děčíně. Ten ale se Žitavou stále udržoval nepřátelství, proto hrad postoupil Janu Čapkovi ze Sán, který do funkce tamního hejtmana jmenoval Štěpána Tlacha. Tlach disponoval silou 60 - 80 jezdců a nejevil snahu na zaběhlých pořádcích cokoli měnit. V nájezdech pokračoval i přes to, jak uvedli zhořelečtí ve své písemné stížnosti císaři, že Čapek se s císařem smířil<sup>397</sup>. Účinkování Grabštejna v roli strůjce neustálého napětí v regionu se začalo chýlit ke konci až v polovině roku 1436. Tehdy totiž Zikmund z Vartenberka uzavřel se svými sousedy, včetně Šestiměstí, nejprve příměří do konce září, které později, dle císařova potvrzení získalo trvalou platnost<sup>398</sup>. Když navíc císař přikázal Šestiměstí vypravit Žitavě na pomoc 60 těžkooděnců, nestálo nic v cestě spojení Vartenberka se Žitavou za účelem konečného vyřešení Grabštejnského problému<sup>399</sup>. Samotný akt dobytí se v pramenech nenachází, došlo k němu pravděpodobně někdy na konci května, protože zápis z druhého června se zmiňuje o zranění u Grabštejna<sup>400</sup>. Veškeré pozdější zmínky o hradě se týkají korespondence, nikoli bojů či špionáže.

Dalším zdrojem neklidu v regionu byl hrad Falkenberg. Kolúch z Věsce na rozdíl od svých sousedů setrval na ideologických pozicích stejně jako například Roháč z Dubé, a ze strategicky položeného hradu blokoval Záhvožd'skou stezku. Posádka hrádku Falkenberg samozřejmě neměla možnosti násobně většího Grabštejna, proto nepodnikala výpady přes hranice, ale omezila se v podstatě na lapkovství. Občasným přepadáním kupeckých vozů sice působili jakýsi rozruch, ale nikdy nezpůsobili škodu tak velkou, aby vyprovokovala razantní protiakci okolí, ať od kališníka Sokola z Lamberka na Vartenberku či od Ojvína nebo Žitavy. Patrně hlavním důvodem, proč Kolúch na Falkenbergu vydržel až do března 1437, byla z fortifikačního hlediska ideální poloha hradu, který stál na temeni příkrého solitérního vrchu s jedinou snadno hájitelnou přístupovou cestou. Přímý útok byl tedy vyloučen a na obléhání neměli sousedé dostatek času ani prostředků. Likvidaci tohoto ohniska nepokojů nakonec nařídil sám císař Zikmund. Nejprve Kolúcha listem vyzval, ať

---

397 PALACKÝ, *Urk. beiträge II.*, str. 442 - 443, č. 942.

398 CDLS II./2, str. 641-642., 643.

399 *Tamtéž*, str. 643. Spojení s Vartenberkem uvádí např. ANDĚL, *Husitství*, str.85, nebo August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého: Díl 10.*, Praha, 1895, str.228. Dohodu o smíru Vartenberka s Lužicí zprostředkoval již v létě 1435 nový hejtman na Lipém, Kašpar Šlik viz: CDLS II./2, str. 564 - 566.

400 *Tamtéž*, str. 654.

od svých aktivit ustoupí, hejtman však, přesvědčený o své nedotknutelnosti, císařovy výzvy nedbal<sup>401</sup>. Proto císař 19. února 1437 poslal landfojtu Timonu von Coldicz a Šestiměstí rozkaz k útoku na Falkenberg<sup>402</sup>. Není jisté, zda k tažení opravdu došlo. Záznamy o něm mlčí. Jisté však je, že hrad vyhořel. Dozvídáme se o tom z dalšího Zikmundova dopisu, který 24. března 1437 poslal Šestiměstí. Vyzývá v něm své “*lieben getreuen*” aby trosky vyhořelého Falkenberku srovnali se zemí<sup>403</sup>. Ať již hrad vyhořel z jakékoli příčiny, zničen rozhodně nebyl. Jeho dalším držitelem byl Sokol z Lamberka a jeho dcery<sup>404</sup>.

Patrně nejaktivnějším destabilizačním prvkem v regionu pak byl Zikmund z Vartenberka na Děčíně. Ten ovládal rozsáhlé území hraničící jak s Lužicí, tak se Saskem a prakticky se všemi svými sousedy byl ve válečném stavu. To mu umožňovala mimo jiné síť hradů v jeho držení. Pro Horní Lužici pak byl největším problémem Vartenberův hrad Tolštejn. O agilnosti Zimnunda z Vartenberka svědčí fakt, že počet zmínek o něm v CDLS převyšuje množství zpráv o Grabštejně. Není divu. Zatímco Grabštejnští ohrožovali relativně malé území ve svém nejbližším okolí, pro Vartenberka představovalo nejbližší okolí polovinu Lužice a část Saska. Navíc, své aktivity provozoval osvědčeným způsobem krátkodobých výpadů relativně malých skupin. Proti této taktice v té době neexistoval účinný způsob obrany; než se dokázal mobilizovat oddíl dostatečně silný na odrazení útočníka, byl tento již dávno zpět v bezpečí na svém území.

Takovýmto přeshraničním výpadům bylo lze zabránit v podstatě jen třemi způsoby :

- 1) recipročním útokem na území útočníka, což v případě chudého a řídko osídleného Šluknovska postrádalo smysl a nějaká větší kampaň, spojená s obléháním hradu by mohla způsobit politické komplikace s ostatními kališnickými šlechtici v okolí.
- 2) zřízením stálé hotovosti a sítě strážních stanovišť, která by dokázala dostatečně včas varovat před útokem, náklady na toto řešení by však vysoce převýšily škody Vartenberkem způsobené.
- 3) vyjednáváním.

---

401 O své výzvě Kolúchovi se císař zmiňuje v níže zmíněném listě landfojtu von Koldicovi a Šestiměstí, viz CDLS II./2, str.666 - 667.

402 *Tamtéž*, str. 666 - 667.

403 *Tamtéž*, str 677.

404 PALACKÝ, *Archiv český*, str. 249.

Zprostředkování smíru mezi Horní Lužicí a Vartenberkem se zhostil lipský hejtman Kašpar Šlik, avšak neúspěšně<sup>405</sup>. Zikmund z Vartenberka byl v roce 1435 na vrcholu moci a nepocítoval tak potřebu v čemkoli ustupovat. Jeho protivníci dosud nebyli schopni vystupovat koordinovaně, čímž mu otevírali značný manévrovací prostor. Zvláště když protiakce protivníků měly zcela bezzubý charakter, například žitavští se v únoru toho roku vzdali jen na list do Zhořelce, ve kterém proklamovali přesvědčení, že Vartenberka je nutné co nejdříve “vyříditi”<sup>406</sup>. Vartenberkova situace se začala rapidně horšit až na počátku léta 1436. Zikmundovi sousedé konečně dospěli k závěru, že bez vzniku rozsáhlé koalice s ním nic nesvedou. První krok učinili Berkové z Dubé. 4. června Hynek z Hohnštejna, Jindřich z Milštejna a Beneš z Vildštejna stvrdili spojení míšeňského biskupa a knížete Fridricha Saského a připojili se k jejich spolku proti Zikmundovi z Vartenberka a jeho pomocníkům. Fridrich slíbil 150 mužů, biskup 50, sejít se pak měli u Milštejna<sup>407</sup>. Dne 26. června pak podobný pakt uzavřel Fridrich Saský s lužickým landfojtem Albrechtem von Kolditz. Tato smlouva byla velmi detailní - vedle lužické zemské hotovosti se na kampani měla podílet výslovně města Bautzen, Kamenz a Löbau a jejich prvním úkolem bylo zabezpečení císařských silnic proti Zikmundovi z Děčína a jeho pomocníkům, jmenovitě Čapkovi, Kolúchovi a Mikeši Pancíři<sup>408</sup>. Následovat pak mělo jejich zničení v součinnosti se silami, již čekajícími u Vildštejna. Tyto dvě smlouvy rázem otočily situaci. Proti Vartenberkovi již nestály izolované oddíly, kterým se snadno vyhnul, ale rozsáhlá fronta, která jej záhy uvěznila na Děčíně. 4. srpna tak, “*Im Felde zu Tetschen*” uzavřel příměří se všemi zúčastněnými zvlášť<sup>409</sup>. To mělo trvat do 29. září. 19. října pak císař Zikmund stvrdil mír mezi Vartenberkem a protivartenberskou koalicí<sup>410</sup>. To se stalo zásadním krokem pro zklidnění situace ve sledovaném regionu. Záhy se Vartenberk spojil se svými nedávnými oběťmi k tažení proti bývalému spojenci na Grabštejně.

---

405 CDLS II./2, str. 564.

406 *Tamtéž*, str. 580 – 581. Srv: ZIT. URK. č. 1717, str. 235.

407 CDLS II./2, str. 637.

408 *Tamtéž*, str. 638 - 641.

409 *Tamtéž*, str. 641 - 642.

410 *Tamtéž*, str. 643. O akcích Zikmunda z Vartenberka na Děčíně, včetně zmíněného příměří, informuje von Guben, viz: HAUPT, *Scriptores*, str. 59.



Zcela jiná situace byla v další kališnické baště - Lipém. Hejtman Černín byl po Lipanech vystřídán Kašparem Šlikem, který se snažil prezentovat jako záruka stability v regionu. Není výmluvnějšího důkazu o jeho mírových úmyslech než fakt, že Lipý již 19. září 1434 navštívil Alexio Taschener, v té době pravděpodobně hlava lužické špionáže. Tak zkušený špeh by jistě nevstoupil nikam, kde by mu hrozil byt' jen náznak nebezpečí<sup>411</sup>. Takový přístup lužičané neváhali odměnit. Od Zhořelce dostal Šlik k Vánocům dárek v ceně 28 grošů, od Bayerhutu dokonce za kopu<sup>412</sup>.

Dalším velmi významným hráčem byl bývalý sirotčí hejtman Jan Čapek ze Sán. Ten se velmi brzy s císařem smířil a nechal si od něho potvrdit vlastnictví bývalé johanitské komendy, nyní již, po Čapkově přestavbě, hradu ve Světlé<sup>413</sup>. Čapek ovládal značně rozlehlé území a disponoval významnou vojenskou silou. Tím se řadil do okruhu váženého panstva, po bok Bibrštejnům či Vartenberkům. Nečinilo mu nejmenší problém stabilizovat své državy ani, přes smír s císařem, ohrožovat své sousedy. Nešlo při tom jen o aktivity jemu podřízeného nového hejtmana na Grabštejně. Již 5. prosince 1434 žádala Žitava o pomoc, neboť Čapek shromažďoval své síly<sup>414</sup>. Do Lužice nakonec pravděpodobně nevytáhl, ale pouhou svojí přítomností v regionu šířil napětí. Asi nejvýstižnějším hodnocením jeho role je fakt, že ve výše zmíněné protivartenberkské smlouvě Saska s Lužicí Čapek výslovně figuruje na první pozici mezi Zikmundovými pomocníky<sup>415</sup>. Čapek však byl v první řadě pragmatik, proto mu nečinilo problém své aktivity "přehodnotit". Navíc, někdy během roku 1437, směnil své zdejší statky s Mikulášem Sokolem z Lamberka za panství Hukvaldy a z našeho regionu mizí<sup>416</sup>.

Hejtmanů a držitelů hradů kališnického vyznání bylo na české straně hranice samozřejmě mnohem víc, žádný však, vyjma Mikeše Pancíře ze Smojna, který si výpadek příjmů za prodej informací z kališnického tábora začal kompenzovat protilužickými výpady pod ochranou Zikmunda z Vartenberka, nezasahoval do okolního dění způsobem, který by se vymykal "normálu". Z hlediska této práce tak nemají význam.

---

411 CDLS II./2, str. 525.

412 *Tamtéž*, str. 555.

413 ŠIMÁK, *Dějinné paměti*, str. 144.

414 CDLS II./2, str. 531. Srv: ZIT. URK. č. 1709, str. 234.

415 *Tamtéž*, str. 639.

416 ŠIMÁK, *Dějinné paměti*, str. 145.

Zajímavým tématem je fakt, že pojem politické korektnosti není moderním vynálezem. Jeho principy se uplatňovaly již v patnáctém století. Krátce po bitvě u Lipan, například 22. června, vystavil císař městu Zhořelci, jako poděkování za vytrpěná příkoří od českých kacířů, privilegium, odpouštějící královská cla<sup>417</sup>. Ještě 6. srpna poděkoval městu Zhořelci basilejský koncil za jeho pevný postoj proti kacířům<sup>418</sup>. Velmi brzy se však tón záznamů změnil. Začali se striktně odlišovat *Böhmen*, tedy spřátelení Češi bez rozdílu konfese, od *Husgesidne*, neutrálních kališníků<sup>419</sup>. Výraz *Keczer* se vyskytuje pouze do konce roku 1434 a to výhradně v souvislosti s nepříteli nebezpečnými nepřáteli, například Mikulášem z Keuschberka na Grabštejně. Významní protivníci jsou pak jmenováni maximálně s predikáty, vždy však bez jakýchkoli dehonestujících poznámek.

Označení Waise mizí třicátým květnem 1434. Po bitvě u Lipan přestali sirotci pro lužické písaře existovat.

## Závěr

Po návratu kališníků do lůna církve přestala být konfese oficiální záminkou agrese. To samozřejmě neznamenalo uklidnění situace, potlačením náboženských důvodů jen vyvstaly do popředí běžnější příčiny svárů - staré křivdy, osobní antipatie, nechuť šlechty k emancipačním snahám měst, "právo silnějšího" a podobně. Například Vartenberkové válčili s Lužicí až do roku 1445, oficiálně proto aby pomstili smrt Jana z Ralska na žitavském rynku. Za poslední aktivní projev nepřátelství, založeného mimo jiné i na konfesi, můžeme považovat léta 1467 - 1469, spojená s odbojem Lužice a části místní šlechty proti králi Jiřímu z Poděbrad.

Otázkou zůstává, jak sirotci, potažmo husité jako celek, ovlivnili budoucnost ve sledovaném regionu. Odpovědět na tuto otázku je však velmi těžké. V první řadě záleží na

---

417 CDLS II./2, str. 546.

418 *Tamtéž*, str. 547.

419 Výraz *Husgesinde* se poprvé vyskytuje již 29. srpna 1434, viz CDLS II./2, str. 524.

úhlu pohledu. Pro běžného člověka měly probíhající události i jejich následky hlavně osobní rozměr, související s akutním ohrožením života či majetku, cenovými výkyvy a podobně. Šlechtic pak musel řešit ještě otázky příslušnosti k jednotlivým koalicím, jejich frakcím, případně pak i změnu konfese. Tyto aspekty ovlivňovaly děje následné, v první řadě došlo k významným změnám šlechtické držby, většinou způsobené činností nového typu vojska - polní obce, nebo sekularizačními snahami šlechty, oficiálně vycházejícími ze snah o nápravu církve, či o její „ochranu“. Veškeré královské statky v pohraničí Boleslavského kraje byly během sledovaného období zastaveny, prodány, darovány, nebo zničeny. Církevní majetek ve stejném prostoru pak zcela rozchvácen. Jen málokdo si svůj majetek dokázal beze zbytku udržet.

K rozšíření žádného směru husitské věrouky do Horní Lužice nedošlo. Obrovským úspěchem však bylo všeobecné uznání Basilejských kompaktát. Samozřejmě, v průběhu následujících staletí byl utrakvismus vymýcen. Proto jako další úhel pohledu musíme brát dobu trvání husitskou revolucí podmíněných změn.

S absencí praktických výsledků husitství se autoři vyrovnávali různě. Docent Anděl například ve své knize *Husitství v severních Čechách* vedle až komických příkladů obrozenecké lidové tvořivosti uvádí přítomnost sirotčích, případně tábořských posádek a následné usídlení jejich příslušníků v některých místech jako natolik výrazné posílení českého vlivu, až se promítlo i do názvu sídel. Přídomek Český se u Dubu, Lípy a Kamenice podle něho začíná vyskytovat až v souvislosti s husitstvím<sup>420</sup>.

Na rozdíl od vnitrozemí se v Lužici ani v Česko-lužickém pomezí nedochovaly ani významnější dozvuky v lidové slovesnosti. Stejně tomu bylo prakticky po celých Sudetech, neboť pro německy mluvící obyvatelstvo byli čeští šířitelé Husových myšlenek cizorodým

---

420 ANDĚL, *Husitství*, str. 96. Srv. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny, Díl I. A – H.*, Praha, 1947, str. 428. ( Český Dub, první výskyt přídomku Český v roce 1790) a Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny, Díl II. CH – L.*, Praha, 1949, str. 194. ( Česká Kamenice, první výskyt roku 1609) a str. 617-618. ( Česká Lípa, první výskyt roku 1720).

a nežádoucím prvkem. Dalším důvodem pak bylo vystěhování nekatolického obyvatelstva po Obnoveném zřízení zemském, které v převážně protestantském pohraničí způsobilo spolehlivé přerování historických tradic.

Avizovaný cíl práce, tedy uvedením všech významnějších událostí dokázat vývoj vztahů sirotků a Horní Lužice, se mi podařilo splnit. Vzhledem k nedostatku věrohodných pramenů však přes veškerou snahu zůstává několik nezodpovězených otázek.

Zatímco první dlouhodobé usídlení sirotčího vojska na hornolužickém území lze vysvětlit taktickým záměrem (oddíly měly za úkol jen svojí přítomností destabilizovat situaci v regionu, tím si zajistit výhodnější pozici pro diktování podmínek, nešlo tedy ještě o snahu ovládnout teritorium natrvalo), u obsazení Löbau jakékoli vysvětlení chybí. V tomto případě zásadní nezodpovězenou otázkou zůstává proč zrovna Löbau, když se nabízely ze strategického hlediska mnohem výhodnější sídla, například Žitava, nacházející se v přímém sousedství silných sirotčích posádek. Argument, že se jí podařilo dobýt, není relevantní. Například Bautzen byl technicky vzato dobyt také, protože kapituloval. Zde však k žádným pokusům o ovládnutí města nedošlo<sup>421</sup>. Vítězové jakoby v tomto případě udělali názorový krok zpět a spokojili se jen s výpalným, dokonce se ani nezajímali o osud čerstvě odhaleného kališnického špiona Petra Prieschwitze. Jejich nezájem o svůj nejdůležitější zpravodajský zdroj je až zarážející<sup>422</sup>.

Dalším problémem, postrádajícím hodnověrné vysvětlení, je vztah sirotků k Žitavě. Ačkoli bylo toto město díky své poloze prvním logickým cílem expanze, došlo jen k několika útokům, z nichž však žádný nepřešel do fáze obléhání. Několikrát město zaplatilo

---

421 O výsledku boje o Bautzen informuje např. ČORNEJ, *Velké dějiny*, str. 539.

422 Petr Prieschwitz byl městským písařem, měl tedy přístup k citlivým informacím, týkajícím se aktivit nejen města Bautzen, ale i Šestiměstí, potažmo celé Horní Lužice. Dlouhodobě je předával do Prahy. Těsně před obležením města byl odhalen, zatčen a krátce poté, co polní obec odtáhla, exemplárně popraven. Byl nejméně postaveným špiónem, kterého se husitům podařilo získat.

výpalné. Rozhodně by však nedokázalo obstát proti soustředěné síle některé z rejs. Přesto se tak nestalo a prameny o důvodech mlčí.

Vedle výše uvedených záležitostí, týkajících se tématu práce, se nepodařilo nalézt uspokojující odpověď i na několik otázek, souvisejících s její formou. Prameny například mlčí o osudech málo významných hrádků a tvrzí. Někde, například u Nístějky, nevíme kdy došlo ke změně jejich držby, jiné jakoby vůbec neexistovaly. Typickým příkladem je strážní hrádek Rejtenštejn, tyčící se na žulové skalní jehle poblíž cesty vedoucí z Hejnic přes Liberec do vnitrozemí. Hrádek patřil Bibrštejnům, nacházel se na málo exponovaném místě a jeho posádku tvořilo jen několik mužů. Lze tedy předpokládat jeho malý význam. Přesto se jednalo o taktickou jednotku v exponované oblasti. Jak se však zdá, její potenciál nebyl využit. Nepodařilo se mi o něm objevit jedinou zmínku. Takových “neexistujících” míst je však mnohem více.

Tématem, kterému jsem se úmyslně vyhnul, je špionáž. Činnost špehů hlavně protikališnického tábora významně ovlivňovala dění, jedná se však o téma natolik obsáhlé že vyžaduje vlastní monografii. Popis a rozbor zpravodajských aktivit obou stran, třebaže s tématem nepopíratelně souvisí, by vybočoval z rámce textu a posouval jej mimo stanovený cíl.

Vedle těchto, řekněme, výpadků, se mi podařilo zaznamenat i několik neplánovaných úspěchů. Jsem první český píšící autor, který se obšírněji věnoval bitvě u Chrastavy<sup>423</sup>. Jsem přesvědčen, že se mi dokonce podařilo lokalizovat úsek cesty, kde k ní pravděpodobně došlo. Svá tvrzení však bohužel dosud nemohu doložit výsledky archeologického průzkumu.

---

<sup>423</sup> Rudolf Anděl ve dvou knihách a jednom novinovém článku (*Liberecko v době husitského revolučního hnutí* str. 7, *Husitství* str.68-69 a *Bitva u Machnína 1428* IN: *Vpřed* 19.11.1968, str.6) publikuje o této události celkem osm vět, ve kterých jen bagatelizoval Jechtovy závěry. Ve všech případech mluví o “bezvýznamné šarvátce”.

Dále se mi podařilo dokázat, že vyjma Petra Prieschwitze neměli sirotci, ani jiní příslušníci kališnického tábora, špeha na významných místech městské správy hornolužických měst. Pokud by se jim to podařilo a měli by přístup k důvěrným informacím, pak by jednak byly jejich útoky vojensky a ekonomicky účinnější, jednak by zcela či z větší části ochromili hornolužickou zpravodajskou činnost.

Dalším neplánovaným výsledkem, který vyplynul ze struktury textu, je vyvrácení mýtu tradovaného českými poválečnými historiky, týkajícího se “jednotného kališnického tábora”. Všichni pováleční autoři operovali s myšlenkou soudržného husitského bloku vystupujícího proti “zpátečnickým německým katolíkům a jejich přísluhovačům”. Typickou ukázkou je text Vladimíra Rudy *Liberecko v letech 1352 - 1577*<sup>424</sup>. Z mého textu naopak vyplývá, že sirotčí (nejen) hejtmané preferovali v první řadě osobní zájmy a nijak se tedy nevymykali dobovým zvyklostem.

Mojí snahou v první řadě bylo, aby se tato práce, přes uvedené chybějící odpovědi, stala užitečnou pomůckou pro badatele na poli českých regionálních dějin středověku.

---

424 Vladimír RUDA, *Liberecko v letech 1352 – 1577*, Liberec, 1977.

## **Resume**

Primary objective of this diploma work is with relieve of presentacion all significant events, was comed about in Czech - Lusatian borderland during Hussite revolution adduced progress of Orphans regarding on the Upper Lusatia.

First, during konsolidation of conditions in inland, was Upper Lusatia only further land, who sended into Czechia our fighters to defend "right religion". Later, when the Hus doctrine supporters etabled in borderland too, Lusatia becomed target of greedy raides of separated squads and whole field armyes too. During the greatest glory of radical Husitic brotherhoods we can see a change of access, when the Orphanes endeavoured for breaking consistence of supremacy Lusatians state in our territory. The Orphanes attempted to occupied land and fortified places, for example Löbau city. His idea is evident: while preceding praxis of limited invasions restricted Lusatian fighting power for relative shot time, occupation of several pieces of territory could be blocked main Lusatian forces in inland. It should made at first possibility for Orphan's forces to concentrate in other regions, at second, it made for Lusatians much economical troubles with keeping land army in inland. This Hussitic key positions could work too as emergency zone during contingent attacks from other countrys (Silesia, Brandenburg).

Although the progress trend demonstrate this endeavours, in reality becomed isolacion and unsuccesful attemts only. Orphanes nor other Hussitical forces had not enough power and means to realisate it.

Text chronologically and at first time without national nor ideological death weight described situation in Czech - Lusatian borderland during whole times of Hussitic revolution. As first of Czech works also close investigations of battle near Chrastava and demonstrated that except Bautzen city Orphanes have not any spy in meaningful position in Lusatia. On the other hand, Lusatians had a wery ample and succesful spying completed with much traitors.

## **Prameny a literatura**

### **Rukopisné prameny:**

Archiv České koruny

Národní archiv Praha odd. RI XI. Haas 5

Codex dipl. Lus. sup. II., Haas 5

### **Edice:**

Josef EMLER (ed.), *Fontes Rerum Bohemicarum Tom. V.: Prameny dějin Českých, díl V.*

1. vyd., Praha: Edvard Valečka, 1893.

Ernst Erich HAUPT (ed.), *Scriptores rerum Lusaticarum: Sammlung Ober- und Niederlausitzischer Geschichtschreiber.* 1. vyd., Görlitz: Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften, 1839.

Richard JECHT (ed.), *Codex diplomaticus Lusatiae superioris II.* 1. vyd., Görlitz, 1900-1903.

Dana MARTÍNKOVÁ, Alena HADRAVOVÁ, Jiří MATL (edd.), Enea SILVIO, *Historia Bohemica: Historie česká.* Vyd. 1. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1998.

František PALACKÝ (ed.), *Archiw český, čili pjsenné památky české i morawské, z archiwůw domácích i cizích: DJL Prwy.* 1. vyd., Praha, 1840.

František PALACKÝ (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an: Band I. Von den Jahren 1419-1428.* 1 vyd. Praha: Fridrich Tempsky 1873.

František PALACKÝ (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an: Band II. Von den Jahren 1429-1436,* 1. vyd. Praha: Friedrich Tempsky, 1873.

Joachim PROCHNO (ed.), *Urkundenbuch I Regesten zur Geschichte der Stadt und des Landes Zittau 1234-1437.* 1. vyd., Görlitz: H. Kretschmer, 1939.



August SEDLÁČEK (ed.), *Zbytky register králů římských a českých z let 1361 – 1480*, Praha, 1914.

Friedrich Wilhelm SOMMER (ed.), *Silesiacarum rerum scriptores, aliquot adhuc inediti accedunt Codicis Silesiae diplomatici specimen et Diplomatarium Bohemo-Silesiacum ... Inseruntur dissertationes duae quarum prior Historiae Silesiacaе diplomaticae specimen, altera Historiam genealogicam Silesiae sistit. Confecit opus*, Lipsiae Sumptibus M.

Huberti, Bibliopolae Wratislaviensis, , 1729

Zdeněk VESELÝ (ed.), *Dějiny českého státu v dokumentech*. 3., aktualiz. vyd., Professional Publishing 1., Praha: Professional Publishing, 2012.

*Mitteilungen des Zittauer Geschichts und Museumsvereins nr. 19/20: Zittauer*

Erich WENTSCHERR (ed.), *Codex diplomaticus Lusatiae superioris V.: Die Görlitzer Bürgerrechtslisten 1379-1600*. 1.vyd. Görlitz: Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften, 1928.

## Literatura:

- Rudolf ANDĚL et al., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III: severní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1984.
- Rudolf ANDĚL, *Husitství v severních Čechách*. 1. vyd. Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1961.
- Rudolf ANDĚL, Roman KARPAŠ, *Frýdlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Vyd. 1. Liberec: Nakladatelství 555, 2002.
- Rudolf ANDĚL, *Liberecko v době Husitského revolučního hnutí: Zprávy České besedy č.37*. 1. vyd. Liberec: Česká beseda, 1982.
- Rudolf ANDĚL, *Styky šlechty severních Čech s Lužicí v letech 1419-1434*, IN: Jiří KOŘALKA(ed.), *Sborník Severočeského muzea, Historia I.*, Liberec 1958,
- František Michálek BARTOŠ, *České dějiny: Vláda bratrstev a její pád 1426-1437*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1966, 263 s. ISBN 21-112-66.
- Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic: Jan IV. (†1435/1436) a Jindřich II. (†1468)*. Vyd. 1. České Budějovice: Vedita, 2010, 222 s., ISBN 978-80-86829-56-2.
- Vladimír BERÁNEK, *Materiály ke studiu historie: (z čeho studovat?)*. Vyd. 1. Liberec, Technická univerzita v Liberci, 2005, 97 s. ISBN 80-7372-027-2.
- Lenka BOBKOVÁ, *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Vyd. 1., František ŠMAHEL, Lenka BOBKOVÁ, Pavlína MAŠKOVÁ, Robert NOVOTNÝ (edd.) Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2012.
- Petr ČORNEJ, *Lipanská křižovatka: příčiny, průběh a hist. význam jedné bitvy*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1992, 277 s. ISBN 80-703-8183-3.
- Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2000, 788 s., ISBN 80-7185-296-1.
- Josef FIEDLER, *Heimatkunde des politischen kreises Schluckenau*. 1. vyd. Rumburk, 1898
- Antonín FRYNTA, Hugo ROKYTA, *Žitavsko v českých dějinách: Sborník prací členů*

- výzkumného vědeckého sboru*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1947.
- Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. 1. Praha, Akropolis, 1992.
- Miroslav HONCŮ et al., *Mimoň v zrcadle staletí*. 1. vyd. Mimoň: Město Mimoň, 2012.
- František HONZÁK, Bořek NEŠKUDLA, Marek PEČENKA, František STELLNER a Jitka VLČKOVÁ, *Evropa v proměnách staletí*. 3. aktual. vyd. Praha: Libri, 2001.
- Jan Karel HRAŠE, *Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách*. 2. vyd. Nové Město nad Metují, 1885.
- Franz HÜBLER, *Führer durch das Jeschken und Isergebirge: Theile des Lausitzer und Mittelgebirge durch Reichenberg und Umgebung*. 1. vyd. Liberec: Jeschken und Isergebirge Gebirgsverein, 1902.
- Richard JECHT, *Der Oberlausitzer Hussitenkrieg und das Land der Sechsstädte unter Kaiser Sigmund*. Görlitz, 1911.
- Jiří JUROK, *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2006.
- Stanislav KASÍK, *Nejvyšší číšník Království českého v rodě pánů z Vartenberka*. In: Jan LOCH (ed.) *Heraldická ročenka*. Praha : Heraldická společnost v Praze (1999-2000 [vyd. 2000],) s. 58-71.
- František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998, 290 s., ISBN 80-204-0680-8.
- Ernst-Heinz LEMPER, *Der Neisseübergang der Via Regia und die böhmische Handelsstrasse*. In: Miroslava SVOBODA (ed.), *Vědecká pojednání = Wissenschaftliche Abhandlungen = Prace naukowe*. II-2. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 1996, s. 15-21.
- Markéta MARKOVÁ, *Hranice přemyslovského státu*. IN: Pavlína MAŠKOVÁ, Robert NOVOTNÝ, Petr SOMMER, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA (edd.) *Přemyslovci: budování českého státu*. Vyd. 1. Praha: Nakl. Lidové noviny, 2009, s. 476-496.

- Markéta MARKOVÁ, *Vymezování hranic a jejich značení v přírodě ve středověku*.  
IN: ŠIMŮNEK, Robert (red.). *Regiony--časoprostorové průsečíky?*. Praha: Historický ústav, 2008, 98 - 106. Práce Historického ústavu AV ČR, sv. 21.
- Otto Karl Alfred MOSCHKAU, *Die Burg Carlsfried bei Zittau*, IN: *Neues Lausitzisches magazin*, číslo 62, Görlitz, 1886
- František PALACKÝ, *Dějiny doby husitské: Vyňato z díla: Dějiny národu českého w Čechách a na Morawě díl 1*. 1. vyd. Praha: Fridrich Tempský, 1870.
- František PALACKÝ, *Dějiny doby husitské: Vyňato z díla: Dějiny národu českého w Čechách a na Morawě, Díl 2*. 1. vyd. Praha: Fridrich Tempský, 1872.
- František PALACKÝ, *Dějiny národu Českého w Čechách a w Morawě: Dílu III. Částka 2. od roku 1424 do 1439 čili do Žižkowsy do Albrechtowsy smrti*. 1. vyd. Praha: Knihkupectví J.V.Kalva a České Museum, 1851.
- Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny, Díl I. A - H*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1947.
- Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny, Díl II. CH - L*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1949.
- Vladimír RUDA, *Liberecko v letech 1352 - 1577*. 1. vyd. Liberec: Česká beseda, 1977.
- August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého: Díl 10*. 1. vyd. Karel Liebscher. Praha: František Šimáček, 1895.
- Ernst Alwin SEELIGER, *Die Geschichte des Friedländischen bis zum Ausbruch des Dreissigjährigen Krieges: Heimatkunde, Allgemeiner Theil III., 2*. 2. vyd. Frýdlant, 1926.
- Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského. 1. díl. 1.*,  
Mnichovo Hradiště: Okresní výbor Mnichovo-hradištský, 1917.
- Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Kniha o Housce, Díl I.*, Praha, 1930
- Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Příběhy města Turnova nad Jizerou: Díl I*. 1. vyd. Turnov: Museum Turnov, 1903.
- Robert ŠIMŮNEK (red.), *Regiony--časoprostorové průsečíky?*, Praha: Historický ústav,

2008, Práce Historického ústavu AV ČR, sv. 21.

František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, 1. vyd., Praha: Karolinum, 1996, 420 s., ISBN 80-7184-075-0.

Jiří ÚLOVEC, *Hrad Hamrštejn I. – Přehled dějin hradu a jeho držitelů*, IN: Milan SVOBODA (red.) *Fontes Nissae IV./2003*, Liberec 2003,

Rudolf URBÁNEK, *Věk Poděbradský: České dějiny dílu III. část I.* 1. vyd. Praha: Leichterovo knihkupectví, 1918.

## **Jmenný rejstřík**

### **A**

AMBROŽ: 21

### **B**

BENEŠOVICI: 9

z BERGOVA Ota: 9,10,11,12,13,17,20,30,35,43,53,63

z BEZDĚDIC Jan Řitka: 10

z BIBRŠTEJNA: 5,9,11,37,69,73

Oldřich: 11,33,35,48,49,60,61,65

Václav: 9

BLEKTA Mikeš: 42

BOLBERITZ: 23

z BŘEZOVIC Jakub Kroměšín: 40

### **C**

CANICZ Jorge: 22

z CZETRITZU Hermann: 41

### **Č**

z ČASTOLOVIC Půta: 30,37

ČERNÍN: 62,63,65,69

### **D**

DACHS Nickel: 36,60,61

z DOBROVICE Václav: 10

z DONÍNA: 5,10

Albrecht: 9,35

Bernard: 41

Hlaváč: 11

Jindřich: 20,38

Václav: 42,47

Vence: 12

z DUBÉ Aleš Škopek: 9

Hynek: 10

Chval: 12

Jan Roháč: 24,25,66

Jaroslav: 9

Jindřich Berka (Beroušek): 9,12,20,22

Jindřich Hlaváč: 9,13

Jindřich: 9,10,55,56,59,61,65

Jindřich ml.: 10

Kuneš Rozkoš: 10

Mikuláš: 10

Václav: 9

Zbyněk: 10

BERKOVÉ: 12,26,67

Beneš: 767

Hynek Berka (Hlaváč): 14,15,16,18,19,24,27,37,40,42,67

Jaroslav: 42

Jindřich: 16,19,42,48,54,67

## **F**

z FALKENŠTEJNA Mikeš Blekta: 42

FOLTSCH: 37

FRIDRICH Braniborský: 45,46

FRIDRICH Saský: 67,68

## **G**

z GERSDORFFU Hans: 32,38

GLOCKENER Hanuš: 43

## **H**

z HACKENBORNŮ: 33

z HAZMBURKA Mikuláš Zajíc: 9,10,12,13,16

z HERMSDORFFU Niklas: 42

z HOHNŠTEJNA Berka: 17,19

z HRADCE Menhart: 40

## **CH**

z CHLUMU Jan: 16

z CHOTĚBUZI Jan: 33

z CHVALKOVIC Jiřík: 26

## **J**

JAN LUCEMBURSKÝ: 6

JAN z MINSTENBERKA: 40,41

JAN ZAHÁŇSKÝ: 33

z JENSDORFFU Hans: 32

z JENŠTEJNA Jan: 9,13



Jan ml.: 10,12

Václav: 12

## **K**

KAREL IV.: 6

KESSER Matyáš: 29,30

z KEUCHSGERKA Mikuláš: 46,56,59,63,65,69

z KLUXU Dittrich: 34

z KOLDICZ Albrecht: 37,38,39,51,68

Jan: 27,29,33

Timo: 44,62,66

z KOLDŠTEJNA Hynek: 30

KOLÚCH Jan, z Vésce: 41,43,50,53,66,68

KONRÁD, biskup (Řezno): 40

z KOTWITZU Heintze: 62

KOUDELNÍK Velek: 31,37,41,43

z KOVÁNĚ Bohuš: 11,12,54,57,58,59

Vaněk: 11

KRÁLOVEC Jan: 24,37,40

z KRAVAŘ Petr Strážnický: 41

KROMĚŠÍN Jakub: 43,44

z KUMBURKA Hynek Krušina: 15

z KUNŠTÁTU Viktorin Boček: 26

z KUNVALDU Jan: 11

## **L**

z LAMBERKA Mikuláš Sokol: 11,66,69

LELAW Kašpar: 18

z LICHTENBURKA Hynek Krušina: 16,19,60,61,63

z LIPÉ Hynek Hlaváč: 20

Jindřich: 6,54

LIŠKA: 37

LUPÁČ Martin: 40

z LUTTITZU Heinz: 42

## **M**

MARTIN V.: 46

z MICHALOVIC: 5,10,11,12,55

Jan st. (Michalec): 9,10,12,13,16,17,18,19,20,26,29,30,37,58,59,63,64

Jan ml.: 15,16,19,20

Jindřich Kruchlata: 12

Petr II.: 65

z MILŠTEJNA (z Dubé) Jindřich: 549,53,63

z MOCHNAW Wanko: 39

## **N**

z NOSTICU Fritz: 56

## **O**

z OPOČNA Jan: 37

## **P**

z PANEWITZ: 38

PAYNE Petr: 40

z PODĚBRAD Boček: 19,20,27

JIŘÍ: 70

z POLENSKA Hanuš: 35,36,39,40,45,53,54

PRIESCHWITZ Petr: 72,73

z PROCHNOWA: 38,63

PROKOP Holý: 21,24,31,37,41,43,44,45,48,50,52,54

PROKŮPEK (Prokop Malý): 21,31,37,40,43,50

PULSNITZ Mates: 60

## **R**

RODENBERG Gottfried: 31

z RONOVA Vilém: 19

z ROUSÍNOVA Diviš Bořek: 26

z ROŽMBERKA: 26

## **S**

ze SÁN Jan Čapek: 11,22,23,25,35,60,61,63,64,65,68,69

ze SMÍŘIC Jan: 11,16,36

ze SMOJNA Mikeš Pancíř: 41,42,46,47,68,69

## **Š**

ŠLIK Kašpar: 67,68

ze ŠTERNBERKA Smil: 26

ze ŠVAMBERKA Bohuslav: 24

## **T**

TASCHENER Alexio: 60,68

TLACH Štěpán: 65

## U

z UCHTERWITZU Bernhard: 49

z URLSDORFFU Hanus: 22,29

## V

z VALDŠTEJNA: 5,10,12

Heník: 12

Zdeněk: 12

z VALEČOVA Bartoš: 10,11,15,19,21

Bernard: 10,11,15,19,21

Břeněk: 11

Jiří: 11

Machna: 11

z VARTENBERKA: 5,9,10,62,63,69,70

Beneš: 9,10,12,24,35

Čeněk: 9,13,14,15,19,20

Jan: 9,17,24,29,35

Jan Chudoba z Ralska: 9,10,13,14,15,16,19,30,31,35,36,41,43

Jan ml. Z Ralska: 62,70

Jindřich: 9,13,20

Markvart: 35

Petr: 9,18,29,29,35

Zikmund (na Děčíně): 10,15,62,64,65,67,68,69

z VAŘIN Ondřej Paldr: 10,29

Václav: 11,12,29

VELEK Koudelník: 31,37,40,43

z VÉSCE Jan Kolúch: 41,43,50,53,66,69

z VICEMILIC Jan Hvězda: 24

z VÍZENBURKA Jiřík: 26

z VRBČAN Václav Libák: 48

z VŘESOVIC Jakoubek: 24

z VŘEŠŤOVA:26

## W

WEITSCHREIBER Nicolas: 23

WEYDER Hanus: 23

## Z

ze ZÁSADY Petr: 10

ZAHRADNÍK Pešek: 43

ZELENÝ Hanuš: 24

ZIKMUND KORYBUTOVIČ: 11,18,27,31

ZIKMUND LUCEMBURSKÝ: 9,10,11,14,15,16,17,19,22,27,41,62,66

ZITTERNICKEL:61

ze ZVÍŘETIC: 5,10,11,12,55

Jan, Jindřich, Petr, Václav, Vilém: 9

## Ž

ŽIŽKA Jan: 11,16,19,20,21,22,23

ŽELIVSKÝ Jan: 17

## **Místopisný rejstřík**

### **A**

ALBRECHTICE: 6

### **B**

BASILEJ: 59,69

BAUTZEN: 5,7,36,38,42,44,45,50,52,54,55,68,72

BAYERHUT: 68

BĚLÁ (pod Bezdězem): 5,6,11,16,17,18,23,25,26

BENEŠOV (nad Ploučnicí): 5,18,20,23,25,27

BERLÍN: 56

BERNSDORFF: 23,44,48

BERNŠTEJN: 5

BEZDĚZ: 5,10,12,19,58

BOLESLAV (Mladá): 5,6,7,9,12,16,24,26

BOLESLAV (Slezská): 45,55

BOLKÓW (Polkenhayn): 34,48

BRNO: 14,20

BRZEG: 37

### **C**

COTTBUZ: 38,45

CUNRADSWALDE (Kondratów): 48

CVIKOV: 5

## Č

ČAP: 6

ČÁSLAV: 16

ČESKÝ BROD: 63

## D

DĚČÍN: 5,19,47,68

DĚVÍN: 9,10,12,27,52

DOMAŽLICE: 52

DRAŽICE: 9,11

DREBKAU: 45

DUBÁ: 4,5,7,19,26,36

DUCHCOV: 24

## E

EBERSBACH: 62

## F

FALKENBERG: 10,11,20,27,35,41,54,59

FALKENBERK: 5

FALKENBURG: 9,30,35,55

FALKENŠTEJN: 6

FRANKFURT (nad Odrou): 56

FRIEDEBERG: 6

FRÝDLANT: 6,9,12,22,35,37,43,48,52,53,55,57,58,59,60,61,62

FRÝDŠTEJN: 10,11,12,53,54,57,59

## G

GOLDBERG (Złotorya): 34,51

GRABŠTEJN: 9,12,35,38,43,46,49,51,53,54,57,662,63,65,66,67,68,69

GREIFENBERG: 6

GRODKOW: 37,39

GUBEN: 45,56

## H

HALLE: 45

HAMRŠTEJN: 6,9,12,38,60,61

HARTAU: 19,20

HEJNICE: 6,72

HERMANSDORFF: 56

HERWIGSDORFF: 52,62

HIRSCHBERG (Jelenia Góra): 6,50

HIRSCHFELDE: 6,7,33,56,62

HODKOVICE (nad Mohelkou): 6,57

HOHNŠTEJN: 6

HOUSKA: 9,11

HOYESWERDA: 45

HRADEC KRÁLOVÉ: 5,6,11,16

HRÁDEK (nad Nisou): 6,39

HRADIŠTĚ (Mnichovo): 6,9,11,15,19,30,61

HRUBÁ SKÁLA: 9,12

HRUBÝ ROHOZEC: 9,12

HUKVALDY: 68



## **CH**

CHEB: 45,51

CHLUM: 9

CHRASTAVA: 6,35,37,3,39,40,46,47,548,51,52,53,58,60,73

CHŘIBSKÁ: 23

## **J**

JABLONNÉ ( v Podještědí): 5,6,11,12,18,20,23,52

JAWOR: 34

JESTŘEBÍ: 5,29

JEZDEC (Rejtenštejn): 9,72

JIČÍN: 5,6

Jizera ř.: 5,6,11,12

## **K**

Kamenice ř.: 5

KAMENICE (Česká): 19,20,23,42,53,71

KAMENZ: 8,44,68

KARLFRIED: 5,19,20,27,31,35,41

KLADSKO: 39

KOKOŘÍN: 9,11

KOST: 9,12

KOSTOMLATY (nad Labem): 9

KOUŘIM: 63

KÖNIGSWARTE: 45

KRAKOW: 51

KRÁSNÝ BUK: 6

KROMPACH: 5

KROSNO: 45

KŘIŽANY: 6

KUŘIVODY: 6

KUTNÁ HORA: 50

## L

LAUBAN: 6,8,22,29,33,34,42,47,50,51,55,56,57,60

LEMBERK: 5,9,10,12,25,35,43,48,53

LEUBE: 57

LIBEREC: 6,7,38,57,58,60,63

LIBĚCHOV: 5

LICHTENBURK: 37

LIPANY: 64,69,70

LIPÝ: 5,7,10,12,18,20,21,23,25,26,28,29,36,43,47,48,53,62,63,67,68,71

LITOMĚŘICE: 5

LÖBAU: 6,8,18,22,24,30,38,42,43,44,50,52,53,54,55,56,60,61,63,68,72

LÖWENBERG (Lwówek Śląski): 34,49,50

LUDWIGSDORFF: 50

LÜCKENDORFF: 5,31

## M

MAGDEBURG: 23

MACHNÍN: 6,38,39

MALÁ SKÁLA: 12

Mandava ř.: 8

MARIENTHAL: 8,33,44

MĚLNÍK: 5,6,7,19

MICHALOVICE: 6,9,12,19,23,25

MILŠTEJN: 5,9,10,12,68

MIMOŇ: 5,23,27,41

MÍŠEŇ: 5,6,45,53

MLADÁ BOLESLAV: 5,6,7,9,12,16,24,26

Mohelka ř.: 5

MOST: 24

**N**

NÁVAROV: 10

NĚMČÍ: 40

NISA: 23

Nisa ř.:5,6,8,33,38,40,45,52,58

NÍSTĚJKA: 9,10,12,72

NORIMBERK: 24,46,48,51

NOVÉ MĚSTO POD SMRKEM: 6

**O**

OJVÍN (Oybin): 5,31,35,43,66

OLAVA: 40

OLBERSDORFF: 31,58

OPOČNO: 18

OSTAŠOV: 38

OSTRITZ: 8,33,44,50,57

OTMOCHOW: 47,48

OVČÍ HORA: 38,61

## **P**

PÁTEK: 9

PETROVICE: 5,19,20

PIHEL: 6,18,19,20,27

Ploučnice ř.: 4

PLZEŇ: 63

POTŠTEJN: 59

PRAHA: 5,17,20,29,31,45,58,63

PRAŽSKÝ HRAD: 15

PREŠPURK (Bratislava): 40

## **R**

RAIMUND: 9,10,12,31,35,38,41,43

RALSKO: 9,10,27,41

REICHENAU (Bogatynia): 6

REICHENBACH: 43,48,49,50,52

REITENŠTEJN (Jezdec): 9,72

RONOV: 42

ROTŠTEJN: 10,11,12,28

RUMBURK: 5,6,7,19,41,42

## **S**

SALMANNSDORFF: 37

SEBNITZ: 6

SEIDENBERG: 33

SCHLEGEL: 22

SCHWEDELSDORFF: 40

SLOUP: 5

SPREMBERG: 45

SORAW: 38

STARÁ: 9,10

STARÝ BERNŠTEJN: 9

STOHÁNEK: 9,10,12

STRÁŽ POD RALSKEM (Vartenberk): 5,6

STRÁŽIŠTĚ: 6

SVĚTLÁ (Český Dub): 6,9,11,23,38,41,42,60,68,71

SVÍDNICE: 15

SVIJANY: 6

SVOJKOV: 6

**Š**

ŠLUKNOV: 6,38

**T**

TÁBOR: 14

TEPLICE:24

TOLŠTEJN: 5,6,19,22,27,43,67

TROSKY: 9,12,47,53,63

TURNOV: 5,6,11,20,34,57

## U

ÚSTÍ NAD LABEM: 24,27,28

## V

VALDŠTEJN: 9,11,20

VALEČOV: 10,11,15,30

VARNSDORF: 62

VARTENBERK: 5,11,27

VÍDEŇ: 24

VILDŠTEJN: 68

VÍSKA: 6

VRANOV: 10

VRATISLAV: 14,22,33

VYŠEHRAD: 15

## Z

ZAKŠÍN: 9,10

ZÁKUPY: 18

ZÁSADKA: 9,10

ZHOŘELEC: 6,8,13,14,19,22,23,26,30,32,33,37,39,40,42,43,44,47,49,52,54,56,57,58,59,  
60,64,65,67,68,69

ZVÍŘETICE: 6,9

## Ž

ŽITAVA: 4,5,6,7,8,18,20,21,23,24,25,27,29,30,31,33,35,36,38,39,41,43,47,50,52,53,55,58,  
59,60,61,62,63,65,66,67,68,72

## Příloha A

### Přehled použitých místních jmen měst a obcí

#### Čechy

##### Dobové jméno

Benešov / Benessau  
Bělá / Weisswasser  
Boleslav / Bunzlau  
Friedland  
Grottau  
Heindorf  
Hradiště  
Jablonné / Gabel  
Kamenice / Kamnitz  
Kratzau  
Kriesdorf  
Kuří vody  
Liebenau  
Lípa  
Machnadorf / Machendorf  
Mimoň / Niemes  
Neustadt (an der Tafelfichte)  
Oschitz  
Reichenberg  
Rumburg / Romjbor  
Stráž / Wartenberg  
Světlá  
Tetschen  
Turnau

##### Současné jméno

Benešov nad Ploučnicí  
Bělá pod Bezdězem  
Mladá Boleslav  
Frýdlant  
Hrádek nad Nisou  
Hejnice  
Mnichovo Hradiště  
Jablonné v Podještědí  
Česká Kamenice  
Chrastava  
Křižany  
Kuřivody  
Hodkovice nad Mohelkou  
Česká Lípa  
Machnín  
Mimoň  
Nové město pod Smrkem  
Osečná  
Liberec  
Rumburk  
Stráž pod Ralskem  
Český Dub  
Děčín  
Turnov

## **Horní Lužice**

Bernsdorf	Bernstadt
Bernsdorf	Bernsdorf auf den Eigen
Budyšín	Bautzen
Kamenec	Kamenz
Lobava / Lubij	Löbau
Ojvín	Oybin
Wostrowc / Ostrý	Ostřitz
Zhořelec / Zhorjlec	Görlitz
Žitava	Zittau

## **Dolní Lužice**

Frankobrod / Frankfurt	Frankfurt (Oder)
Grodk / Hrodk / Hrádek	Spenberg
Chotěbuz	Cottbuz
Kubín	Guben

## **Sasko**

Saská Kamenice / Kammenz	Chemnitz
--------------------------	----------

## **Slezsko**

Bolkenhein / Polkenhein	Bolków
Brassel / Breslau / Vratislav	Wroclaw
Brzeg / Břeh	Brieg
Bunzlau / (Slezskoleslav	Bolesławiec
Cunradswonradswalde	Kondratów
Friedeberg	Mirsk
Goldberg	Złotoryja
Greifenberg	Gryfów Śląski
Grotkau	Grodków
Hirschberg	Jelenia Góra
Jauer	Jawor
Lauban	Lubań



Löwenberg  
Nimptsch / Němčí  
Nisa / Neise  
Ohlau / Olava  
Otmochau  
Reichenau  
Seidenberg  
Schweidnitz / Svídnice  
Sorau

Lwówek Śląski  
Niemcza  
Nysa  
Oława  
Otmuchów  
Bogatynia  
Zawidów  
Šwidnica  
Żary

## Příloha B

### Chronologický přehled nejdůležitějších událostí

1419	Říjen – listopad	Jednání českých šlechticů pod jednou a hornolužických stavů o reakci na vývoj situace. Položení základů pro budoucí spolupráci.
1420	Duben	Orebský svaz dobyl klášter Hradiště.
1421	Květen	Kališníci obsadili Mladou Boleslav a Bělou.
1422	Leden – květen Únor Červen  Listopad	Intenzivní jednání české šlechty pod jednou se Šestiměstím. Kališnický oddíl poprvé na česko-lužickém pomezí. Žižkovy oddíly podnikly výpad z litoměřicka směrem k Zákupům, jako reakci Šestiměstí poprvé poskytlo pomoc posílením posádky Lipého. Kališníci obsadili Benešov nad Ploučnicí.
1423	Duben Květen léto	Lokální válka v Pojizeří. Kališníci obsadili Kamenici. Žižka obléhá Dubou.
1424	Únor  Březen Červenec  Srpen	Boček z Kunštátu vyplnil žitavsko (tzv. „Slanečková válka“) Hrad Karlsfried na Gebelstraße dobyt. Žižka dobyl a obsadil Turnov a hrad Valdštejn. Lužická posádka po jednání s Donínem vsazena na hrad Falkenberg. Další významná jednání mezi českou stranou pod jednou a Šestiměstím v Lipém.
1425	Duben – květen  Červen	Lokální pohraniční konflikt mezi českou šlechtou a Horní Lužicí, tolštejnská posádka vpadla do Žitavska. Sirotci obsadili hrad Michalovice a Světlou, zánik Johanitské

		komendy.
	Červenec Říjen	Táborsko-sirotčí jednotky obsadili Bělou, Mimoň a Jablonné. Vartenberkové (Jan z Ralska a Beneš z Děvína) jednají v Žitavě o své neudržitelné pozici.
1426	Duben	Další kolo jednání v Žitavě a na Lemberku, Táboři trvale obsadili Benešov nad Ploučnicí, Sirotci Bělou, posádka Lipého poražena v bitvě v poli.
	Květen	Sirotci obsadili Mimoň a hrady Lipý a Jestřebí, neúspěšný pokus o dobytí Ralska.
	Srpen	Soustředění husitských vojsk v prostoru Jestřebí – Lipý.
	Říjen – listopad	Neshody mezi polními obcemi, vojska pražského svazu u Hradiště.
1427	Duben	Zikmund Korybutovič zajat v Praze, později internován na hradě Valdštejn, v Horní Lužici probíhají přípravy na očekávaný Sirotčí vpád, posílení posádek Falkenberku a Karlsfriedu.
	Květen	Prokop Holý dobyl město Frýdlant, útok na Žitavu.
	Srpen – září	Sirotčí oddíl okupuje Chrastavu, opakované nájezdy na Žitavsko.
	Září	Jan Chudoba z Ralska přechází pod obojí, kališnické síly ovládají souvislý pás území mezi Turnovem a Děčínem. Lužické oddíly obsadily hrady Roimund a Falkenberg.
1428	jaro	Mikeš Pancíř ze Smojna začal nekolikaletou záškodnickou kampaň proti Horní Lužici. (Ukončil ji až v roce 1430, kdy naopak začal Šestiměstí prodávat zpravodajské informace.)
	podzim	Posádka Roimundu pro dluhy na žoldu opověděla válku Šestiměstí. Bibrštejnové podnikli nájezd do Horní Lužice.
	Listopad	Jan Královec podnikl výpad do Horní Lužice, vypáleno město Frýdlant, bitva u Chrastavy – první porážka sirotčích vojsk v poli.
1429	jaro	Hejtman Jan Kolúch kupuje hrad Falkenberg – Gebelstraße

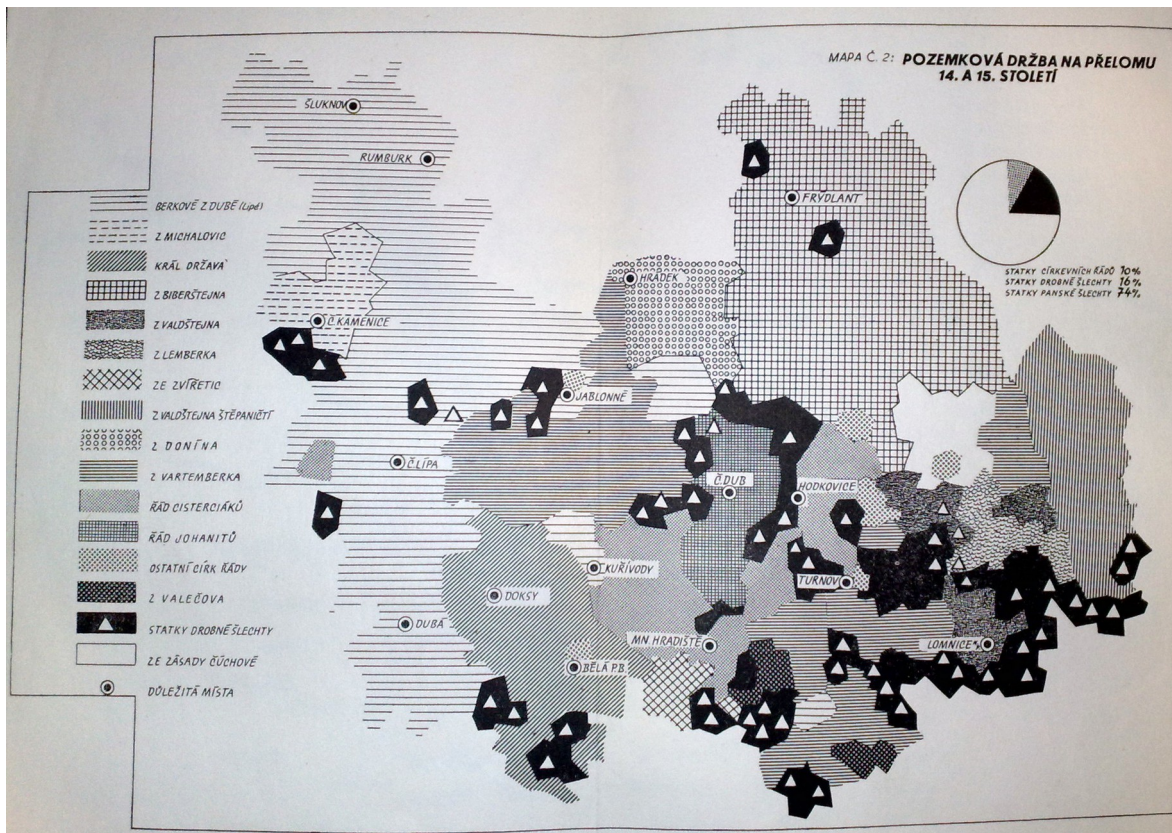
		zcela pod Sirotčí kontrolou.
	Červen	Přípravy na rejsu do Lužice, soustředění sirotčích vojsk u Lipého.
	Září	Hejtman Kroměšín předčasně vpadl do Lužice a oblehl Ojvín, tím varoval lužické síly před nadcházejícím útokem.
	Září – říjen	Táborsko-sirotčí svaz operuje v obou Lužicích.
	Listopad	Návrat rejsy Horní Lužicí.
1430	léto	Mikuláš z Kreuschberka vyženil Chrastavu, veřejně přestoupil pod obojí a obsadil Grabštejn – Sirotci ovládají celé pohraničí (vyjma frýdlantska).
	Prosinec	Sirotčí vpád na frýdlantsko a do Lužice.
1431	Leden	Dlouhodobé sirotčí ležení u Reichenbachu.
	Únor	Další vpád na frýdlantsko a do Lužice.
	Březen	Lužická hotovost obléhá Chrastavu. Sirotci dobyli a obsadili Löbau.
	Květen	Sirotci se soustřeďují u Chrastavy, Prokop Holý vpadl do Horní Lužice.
	Srpen	Hejtman Jan Kolúch z Vésce vytlačen z Löbau.
	Říjen – listopad	Grabštejská posádka opakovaně útočí na Žitavu.
1432	Březen	Město Frýdlant obsazeno a vypáleno Sirotky.
	Srpen	Jan Čapek z Sán a Otík z Lozy obléhají Frýdštejn.
	Září	Sirotci operují na žitavsku.
	Prosinec	Grabštejská posádka vpadla na frýdlantsko.
1433	Leden	Grabštejská posádka při návratu rozprášena u Frýdlantu, vypálena Chrastava.
	Únor	Jan Čapek ze Sán oblehl a donutil ke kapitulaci Hamrštejn.
	Květen	Sirotci prošli frýdlantskem do Lužice, ve Frýdlantě zanechali posádku, město Frýdlant dobyto a vypáleno lužickou hotovostí.
	léto	Počátek války mezi Vartenberky a Šestiměstím.

- 1434 Květen  
léto, podzim Bitva u Lipan.  
sled drobných šlechtických válek, obzvláště aktivní jsou  
Mikuláš z Kreuschberka a Zikmund z Vartenberka.  
Hejtmanem Lipého se stal Kašpar Šlik – nastává uklidnění  
v regionu.
- 1435 Únor Mikuláš z Kreuschberka zajat, na Grabštejn dosazen hejtman  
Tlach, útoky na žitavsko pokračují v neztenčené intenzitě.
- 1436 Srpen Zikmund z Vartenberka na Děčíně uzavírá příměří se sousedy
- 1437 Březen Vypálen Falkenburk.  
Květen Dobyť Grabštejn.

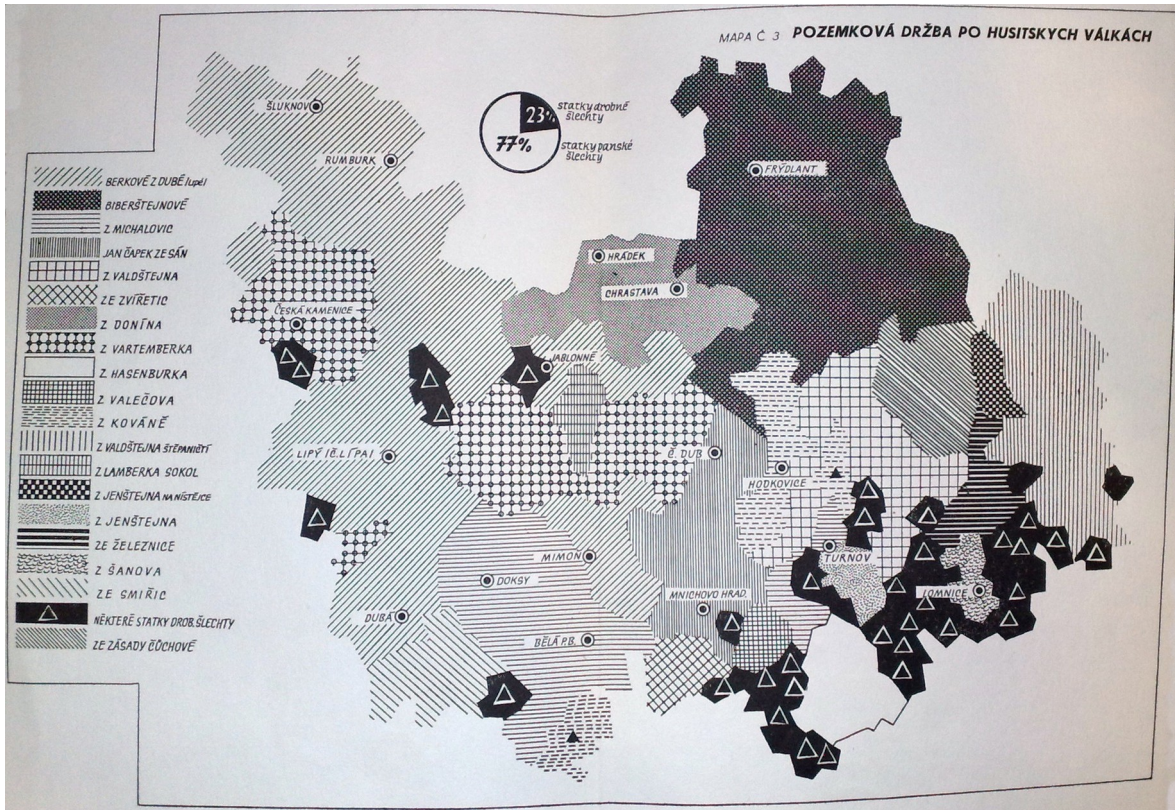
## Příloha C

Orientační mapky pozemkové držby v Severních Čechách na začátku a konci husitské revoluce.

Zdroj: ANDĚL Rudolf: *Husitství v Severních Čechách*



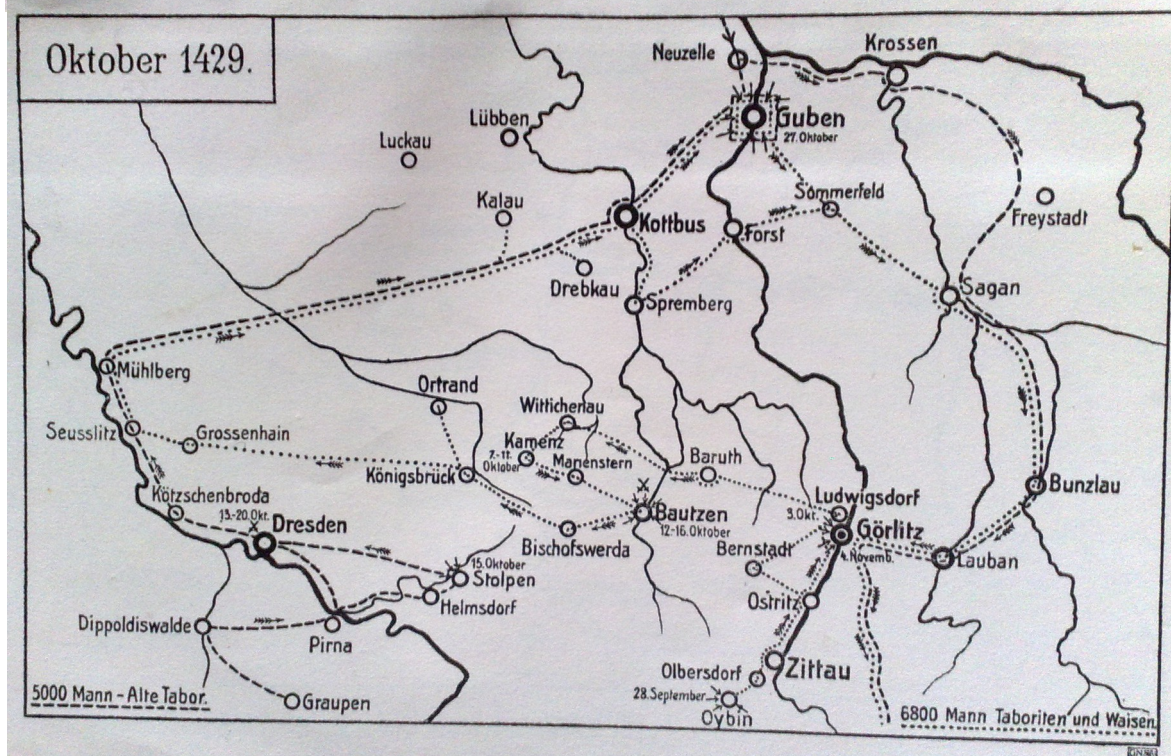
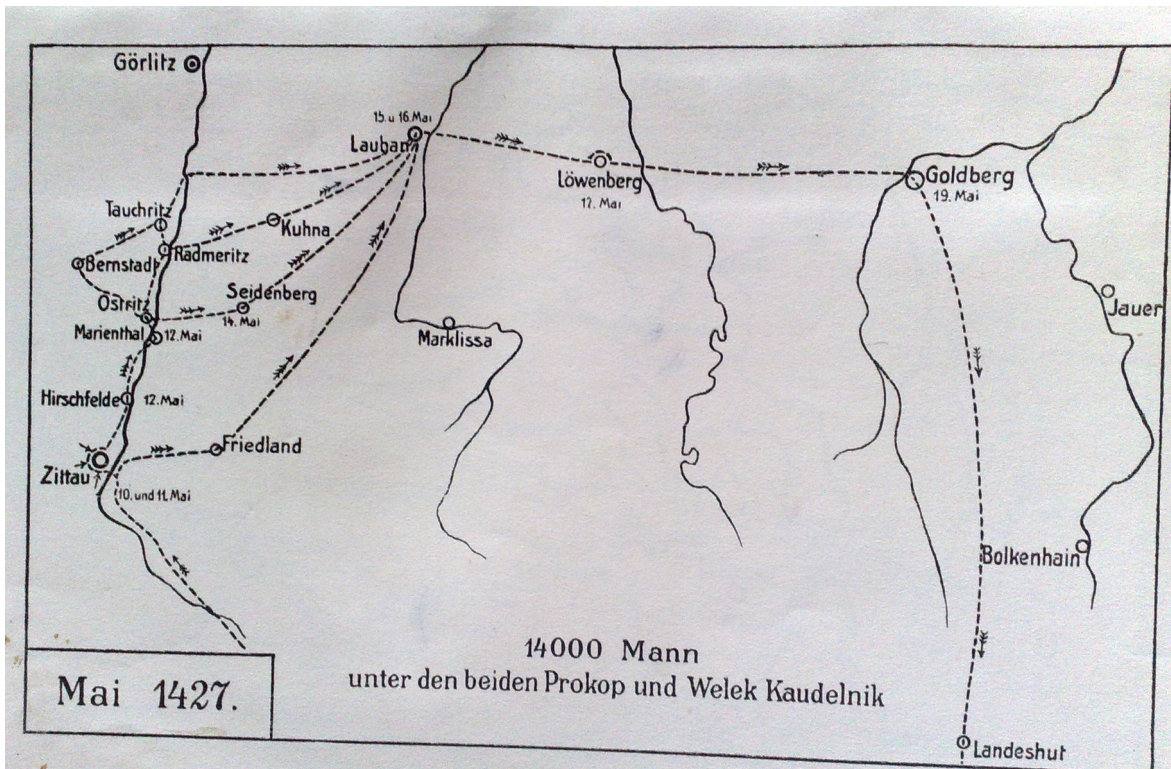
MAPA Č. 3 POZEMKOVÁ DRŽBA PO HUSITSKÝCH VÁLKÁCH



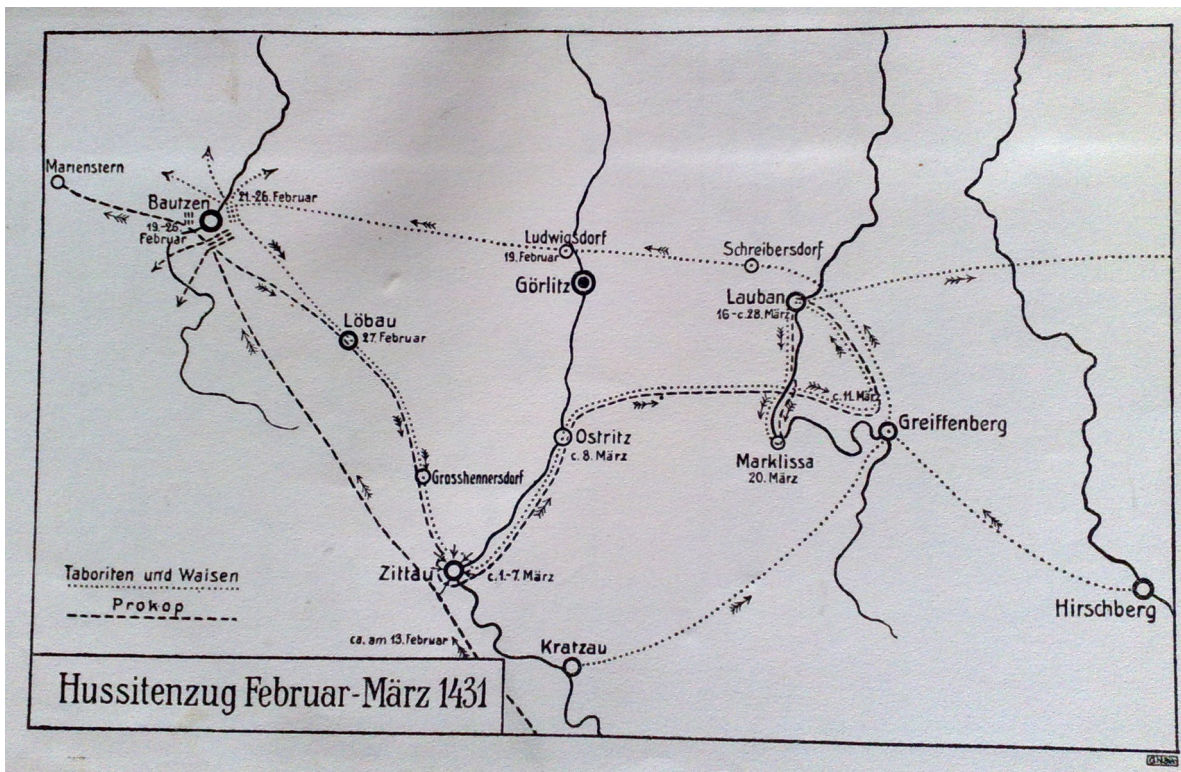
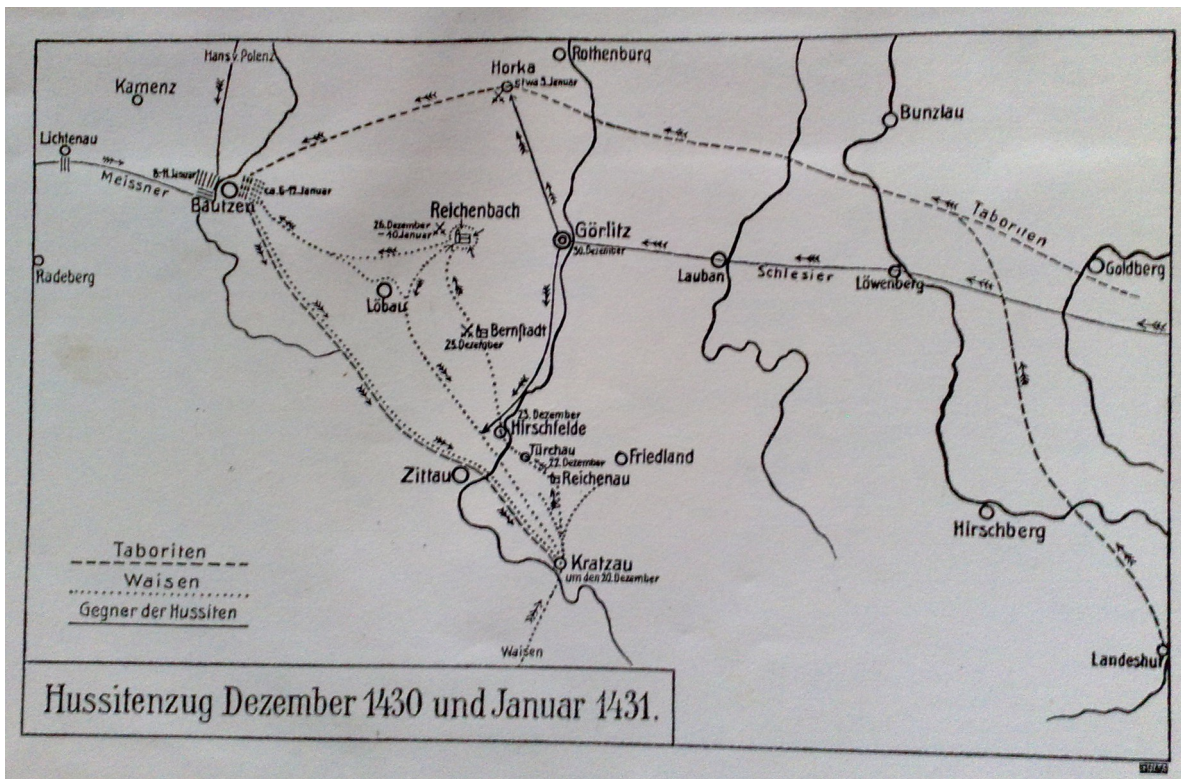
## Příloha D

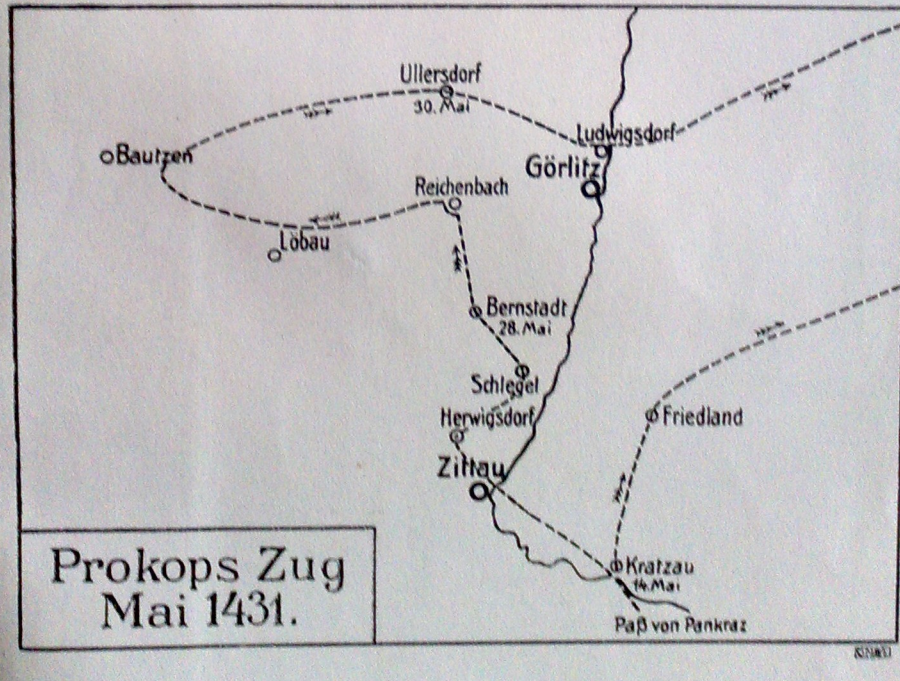
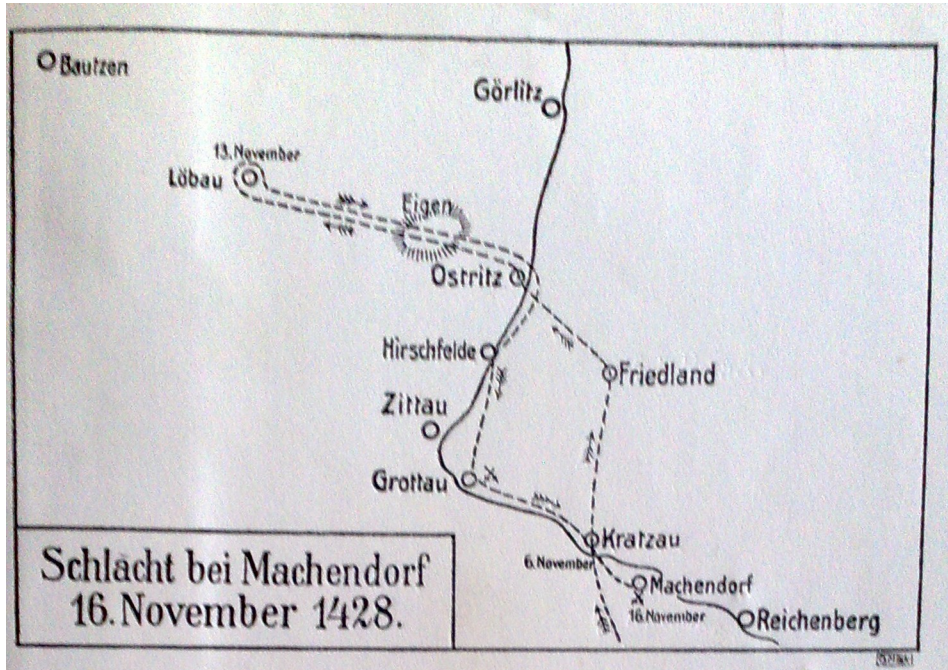
Orientační mapky nejvýznamnějších rejs do Horní Lužice.

Zdroj: JECHT Richard: *Der Oberlausitzer Hussitenkrieg und das Land der Sechsstädte unter Kaiser Sigmund.*





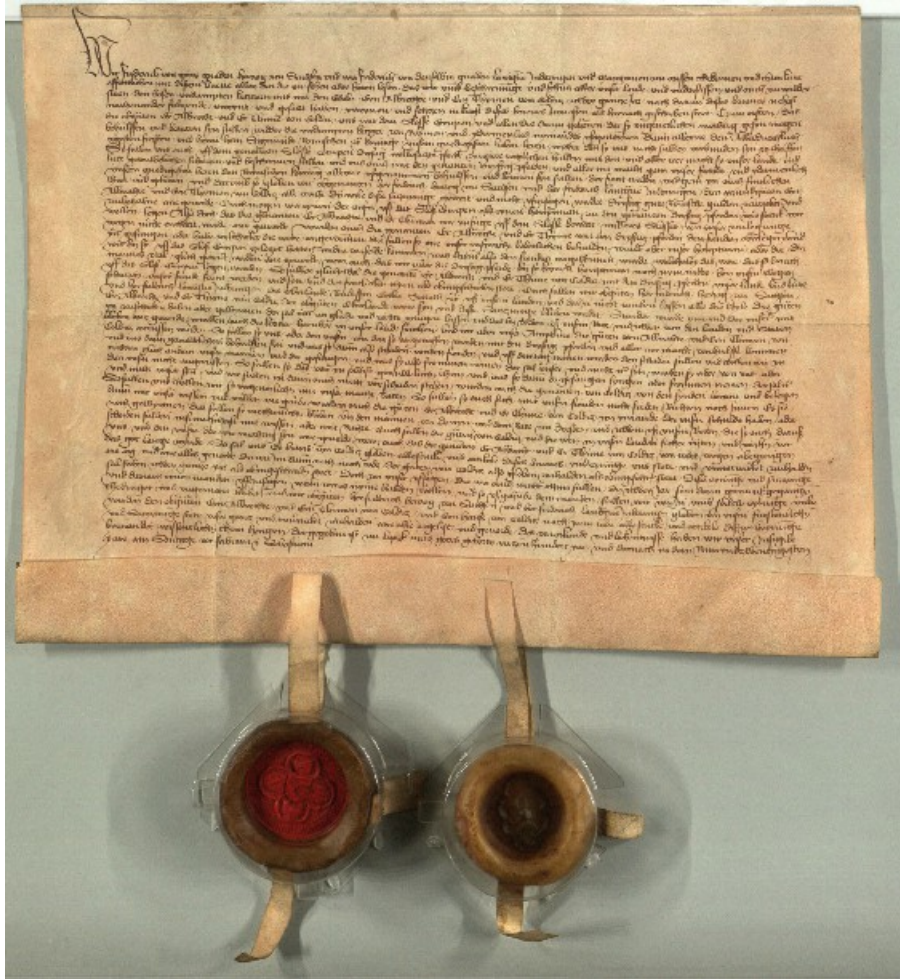




# Příloha E

Lipsko, 16. leden 1429. Vévoda Fridrich Saský a markrabě Fridrich Míšeňský uzavírají spojeneckou smlouvu s landfojtem Horní Lužice Timonem z Koldic a hejtmanem Horní Lužice a knížectví Svidnického a Javorského Albrechtem z Koldic proti kacífům.

Zdroj: Národní archiv, Codex diplomaticus Lusatiae Superioris II, Haas 5, č.331.



## Příloha F

Norimberk, 2. dubna 1431. Římský král Zikmund Lucemburský přikazuje městu Žitavě zajistit ochranu kláštera Ojvín. Jako kompenzaci nákladů na obranu a odstraňování válečných škod odpouští městu dlužné daně.

Zdroj: Národní archiv, RI. XI. Haas 5. č.335.



## Příloha G

Pečeti výše uvedených listin:

